

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Kariérové poradenství pro děti na základní škole jako prevence sociálního vyloučení z trhu práce

Bakalářská práce

Studijní program

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Autor: Lucie Kuňáková

Vedoucí práce: Mgr. Miloslava Šotolová

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 24. 5. 2024

Lucie Kuňáková

Poděkování

Nejprve bych ze srdce chtěla poděkovat paní Mgr. Miloslavě Šotolové za její nekonečnou podporu, moudrost, trpělivost a schopnost směřovat mě i další studenty správným směrem. Své rodině a zejména mamince Janě děkuji za jejich neustálé povzbuzování a víru ve mě, děkuji za oporu po celou dobu studia. Mému příteli Jonášovi děkuji za to, jak laskavou a podporující osobou je, za to že je mým každodenním motivačním řečníkem a zná mě lépe než kdokoli jiný. Mým kamarádům a spolužákům děkuji za ochotu poslouchat mě, radit mi a za to, že jste součástí mého života.

Ze srdce vám všem moc děkuji.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	9
Úvod.....	10
1 Představení tématu a identifikace problému.....	13
1.1 Definice cílové skupiny.....	13
1.2 Kariérové poradenství.....	13
1.2.1 Kariérové poradenství na základní škole.....	15
1.3 Předčasné ukončení studia.....	16
1.3.1 Předčasné ukončení vzdělávání a odborné přípravy – Eurostat.....	16
1.3.2 Předčasné odchody ze škol – Jiří Tillner pro Národní ústav vzdělávání.....	18
1.3.3 Mapa vzdělávání – Agentura PAQ Research.....	18
1.4 Sociální vyloučení.....	19
1.4.1 Sociální začleňování.....	20
1.4.2 Vzdělávání a sociální vyloučení.....	21
1.5 Trh práce.....	21
1.5.1 Neformální trh práce.....	22
1.5.2 Vyloučení z trhu práce a ekonomické sociální vyloučení.....	22
1.5.3 Nezaměstnanost.....	23
1.6 Školní poradenské pracoviště.....	24
1.7 Role sociální práce a sociální pedagogiky.....	26
1.7.1 Školský sociální pracovník.....	26
1.7.2 Sociální pedagog.....	27
1.7.3 Protnutí rolí a možné zapojení do chodu školy.....	28
1.8 Identifikace problému, jeho příčin a důsledků.....	29
1.8.1 Micro oblast.....	29
1.8.2 Mezzo oblast.....	30
1.8.3 Macro oblast.....	30
1.8.4 Důsledky.....	31
1.8.5 Příležitosti prevence a řešení.....	31
2 Sociální politika a legislativa.....	33
2.1 Strategický rámec Česká republika 2030.....	33
2.2 Vzdělávací politika.....	34
2.3 Ukotvení pojmů sociální vyloučení a začleňování.....	37
2.4 Ukotvení kariérového poradenství.....	38
3 Teorie, metody a techniky sociální práce + etické zakotvení.....	40
3.1 Globální definice, paradigmaty a diskurzy sociální práce.....	40
3.1.1 Poradenství a vedení.....	43
3.2 Teorie.....	43

3.2.1	Systémová teorie	44
3.2.2	Ekologická perspektiva	44
3.2.3	Kritická sociální práce a antiopresivní teorie	45
3.3	Metody.....	46
3.4	Techniky.....	47
3.4.1	Pedagogika osvobození	48
3.4.2	Sebeobhájství – Self-advocacy.....	48
3.4.3	Poradenský a motivační rozhovor	49
3.4.4	Peer programy	50
3.5	Etické zakotvení sociální práce	51
4	Analýza potřebnosti projektu.....	53
4.1	Metody získání dat	53
4.2	Příklady řešení a dobrá praxe	54
4.3	Příčiny problému a dopady na cílovou skupinu	56
4.4	Analýza stakeholderů	57
4.5	Analýza rozhovorů	58
4.6	Závěry analýzy potřebnosti	62
5	Úvod a cíle projektu	65
5.1	Informace o přímé a nepřímé cílové skupině	66
5.2	Intervenční logika	68
5.3	Klíčové aktivity	69
5.3.1	Příprava	69
5.3.2	Realizace	71
5.3.3	Evaluace	77
5.4	Harmonogram.....	79
5.5	Management rizik.....	80
5.6	Rozpočet.....	86
5.7	Výsledky a přidaná hodnota projektu.....	87
	Závěr.....	89
	Bibliografie.....	91

Seznam použitých zkratk

AOP	-	Antiopresivní teorie
APZ	-	Aktivní politika zaměstnanosti
ASOCP	-	Asociace sociálních pedagogů
Cedefop	-	European Centre for the Development of Vocational Training Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání
ČSÚ	-	Český statistický úřad
EEA	-	European Education Area Evropský prostor vzdělávání
EU	-	Evropská unie
HDP	-	Hrubý domácí produkt
IVP	-	Individuální vzdělávací plán
MPSV	-	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS PAKT	-	Moravskoslezský pakt zaměstnanosti
MŠMT	-	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NESF	-	National Economic and Social Forum Národní hospodářské a sociální fórum
OECD	-	Organisation for Economic Co-operation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSPOD	-	Odbor sociálně právní ochrany dětí
PIE	-	Person in environment theory Teorie osoby v prostředí
PPP	-	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP	-	Rámcový vzdělávací program
SoP	-	Sociální pedagogika
SoPg	-	Sociální pedagog
SPC	-	Speciálně pedagogické centrum
SŠ	-	Střední škola
SVL	-	Sociálně vyloučená lokalita
SVP	-	Speciálně vzdělávací potřeby
SVP	-	Středisko výchovné péče
ŠPP	-	Školské poradenské pracoviště
ŠPZ	-	Školské poradenské zařízení
ŠSP	-	Školská sociální práce
ŠSPk	-	Školský sociální pracovník
ŠVP	-	Školní vzdělávací program
ÚP	-	Úřad práce
ZŠ	-	Základní škola

Úvod

Kariérové poradenství pro žáky základní školy představuje důležitý nástroj prevence sociálního vyloučení a podpory správného rozhodování o budoucí profesní dráze. V dnešní době, kdy se společnost neustále mění a trh práce vyžaduje stále nové dovednosti a znalosti, je klíčové již v mladém věku poskytnout žákům podporu a informace potřebné k tomu, aby mohli uváženě volit svou kariéru. Česká republika nemá žádný koordinovaný přístup k osobám předčasně opouštějícím vzdělávání, čemuž se snaží napomáhat různé projekty a iniciativy měst nebo organizací. Osoby se základním vzděláním jsou značně znevýhodněny na trhu práce a nejčastěji se ocitají v dlouhodobé nezaměstnanosti. Ta má vliv na pravidelný režim člověka a riziko ocitnutí se v takzvané pasti chudoby a pasti sociálního vyloučení. Sociální práce nejen posiluje kapacity lidí a pomáhá jim se integrovat zpět do společnosti, ale zároveň posiluje sociální změnu, rozvoj a blahobyt a přispívá k sociální spravedlnosti k čemuž projektová práce přistupuje vytvořením preventivních činností, které se snaží předcházet vzniku problémů.

Cílem bakalářské práce je vypracovat projekt zaměřený na poskytování kariérového poradenství pro děti na základní škole jako prevence předčasného ukončení studia a následného sociálního vyloučení z trhu práce.

Tato práce se soustředí na analýzu významu kariérového poradenství pro žáky základní školy, s důrazem na prevenci sociálního vyloučení a podporu správného rozhodování ohledně jejich budoucí profesní dráhy. Fiktivní pilotní projekt je zaměřen na žáky osmé třídy základní školy, která má vyšší počet sociálně znevýhodněných žáků. Pro realizaci projektu bylo vybráno město Ostrava, protože Moravskoslezský kraj patří k oblastem s nejvyšším počtem předčasných odchodů ze vzdělávání.

Bakalářská práce se dělí na teoretickou a praktickou část. Je rozdělena do pěti kapitol. Má vlastní úvod a závěr a na konci je zařazen bibliografický seznam literatury.

Teoretická část se rozkládá v první až třetí kapitole. První kapitola představuje téma a identifikuje problémy, přičemž podkapitoly se zaměřují na kariérní poradenství, problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání a sociální vyloučení. Dále analyzuje trh práce, jeho formy a vztah k sociálnímu vyloučení a nezaměstnanosti. Následující kapitoly se zabývají rolí školského poradenského pracoviště v návaznosti na kariérové poradenství a role školské sociální práce a sociální pedagogiky ve školství. První kapitola končí identifikací problémů na mikro, mezo a makro úrovni sociální práce a diskutuje o negativních důsledcích a možnostech zlepšení situace. Druhá kapitola se zabývá začleněním tématu bakalářské práce do sociální politiky a legislativy v České republice, představuje různé strategie Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí, s důrazem na vzdělávací politiku. V poslední teoretické kapitole jsou popsány teorie, metody a techniky

sociální práce relevantní k tématu bakalářské práce a jsou propojeny s plánovanými klíčovými aktivitami v projektu. Zmíněno je zde i etické zakotvení tématu.

Praktická část je rozdělena do čtvrté a páté kapitoly. Čtvrtá kapitola se zabývá analýzou potřebnosti projektu, která zahrnuje metody získávání dat, příklady řešení, identifikaci příčin problému a analýzu stakeholderů. Obsahuje také rozhovory s odborníky a samotnými žáky osmé třídy. Pátá kapitola se věnuje implementaci projektu a popisuje přímou a nepřímou cílovou skupinu, klíčové aktivity, harmonogram, řízení rizik, rozpočet a výsledky projektu.

Motivací pro výběr tohoto tématu byl můj zájem jak o sociální práci, tak pedagogiku. Absolvovala jsem střední pedagogickou školu a během tříměsíční zahraniční praxe v rámci vysokoškolského studia mezinárodní sociální a humanitární práce jsem si utvrdila zájem o práci s dětmi. Vzhledem k tomu, že školská sociální práce je stále nedostupná a kariérové poradenství omezené, rozhodla jsem se zaměřit svou práci na oblast sociální práce ve školství, věříc, že tím mohu přispět ke zlepšení situace osob sociálně znevýhodněných a k prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání.

1 Představení tématu a identifikace problému

Úvodní kapitola této práce se zabývá širokým spektrem témat spojených se vzdělávacím prostředím, kariérovým poradenstvím a sociálním začleňováním. Nejprve se zaměřuje na stručnou definici cílové skupiny a význam kariérového poradenství, které hraje klíčovou roli při podpoře žáků v rozhodování o své budoucnosti. Následně se zabývá definicí a statistikami předčasného ukončení studia podle Eurostatu, Jiřího Tillnera a Mapy vzdělávání. Na tuto část navazuje problematika sociálního vyloučení a situací na trhu práce, které mohou být důsledkem, ale i příčinou nedostatečného vzdělání a mají dopad, jak na jednotlivce, tak společnost. Další část se věnuje školnímu poradenskému pracovišti a jeho roli v oblasti kariérového poradenství, následně pak identifikuje role školské sociální práce a sociální pedagogiky ve vzdělávacím systému a jejich možné zapojení do školského poradenského pracoviště. Závěrečná část identifikuje hlavní problémy, jejich příčiny a důsledky, které se týkají tématu předčasného ukončení vzdělávání.

1.1 Definice cílové skupiny

Kvalifikační práce je tvořena s cílem vytvoření projektu pro žáky osmých ročníků základní školy. Cílová skupina bude krátce definována.

Ve 12–15 letech prochází děti pubertou. V tomto období dochází k formování vztahů mezi pohlavími, dítě se začíná osamostatňovat od rodiny a důležité jsou pro něj vrstevnické vztahy. Kromě tělesného vývoje dochází i k vývoji psychickému, který je naplněn konflikty zájmů, vznikem problému sociální identity a hledáním sebe sama ve světě dospívajících. Děti budují svou profesní dráhu prvními pokusy o volbu povolání skrze brigády, ale i důležitou volbou, zda pokračovat ve studiu na střední škole nebo ne. Toto důležité rozhodnutí má vliv na jejich celý život. (Navrátil 2014, s. 50-60) Cílovou skupinou jsou tedy děti předčasně opouštějící vzdělávací systém, viz podkapitola 1.3., což má příčiny v sociálním vyloučení, špatném rodinném zázemí a v dalších faktorech definovaných v kapitole 1.8.

1.2 Kariérové poradenství

Kariérové poradenství je poskytováno pro mladé lidi, osoby v pokročilém věku, osoby nezaměstnané, ale i osoby, které chtějí zaměstnání změnit. Poskytuje se bezplatně, ale i formou komerční. Podkapitola definuje kariérové poradenství, jeho využití a formy poskytování a také jej zakotvuje v kontextu ZŠ.

Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání, tzv. Cedefop (2021, s. 3), definuje kariérové poradenství¹, jako služby, které pomáhají lidem jakéhokoli věku řídit jejich kariéru a rozhodovat se pro vzdělávání, odbornou přípravu a povolání, které pro ně mají smysl. Pomáhá lidem zamyslet se nad jejich ambicemi, zájmy, kvalifikací, dovednostmi a talentem a propojit tyto poznatky o tom, kým jsou, s tím, kým by se mohli v životě a v práci stát.

Kariérové poradenství podle MŠMT (2020) nabízí individuální i skupinové aktivity zaměřené na vzdělávací a profesní dráhu, včetně volby prvního zaměstnání, změny povolání, dalšího vzdělávání a návratu do práce. Přispívá k vyšší účasti ve vzdělávání, zlepšuje dosažené výsledky a snižuje předčasné odchody ze školního systému. V oblasti zaměstnanosti přináší vyšší platy, stabilitu pracovního trhu a snižuje fluktuaci zaměstnanců. Zvyšuje mobilitu a kapacity společnosti a snižuje riziko kriminality. Z dlouhodobého hlediska dochází u klientů k postupnému poklesu kariérové nerozhodnosti a stabilizaci spokojenosti s vlastním životem. Sociální a ekonomické dopady se mohou projevit skrze HDP, veřejné výdaje na vzdělávání, sociální vyloučení, dávky sociálního zabezpečení, bezpečnost, daňové příjmy a zdravotní péči.

Zaměření na kariérové poradenství od útlého věku na ZŠ je klíčové, protože správná volba studia může předcházet předčasnému ukončení vzdělávání. Nesprávná volba oboru nebo školy patří mezi příčiny tohoto jevu (Trhlíková 2012, s. 14).

Cílem kariérového poradenství je rozvíjet schopnost jednotlivců řídit svou kariéru. To zahrnuje vzdělávací aktivity, jako poskytování informací, individuální a skupinové poradenství, spolupráce se zaměstnavateli, hodnocení dovedností a jejich rozvoj pro hledání zaměstnání. Tato forma podpory je poskytována na základních, středních i vysokých školách, centrech odborného vzdělávání, úřadech práce, ve veřejných a soukromých centrech kariérového poradenství, v odborových a neziskových organizacích, na pracovištích a v prostředí komunit. Cílit využitím kariérového poradenství na žáky ZŠ je prospěšné, protože se s různými technikami poradenství setkávají už před první důležitou životní volbou, a to nástupem na střední školu nebo případným vstupem na trh práce. Slouží pro mladé lidi, kteří si volí vzdělávání, ale zaměřuje se i na dospělé osoby, kteří si potřebují zvýšit kvalifikaci, rekvalifikovat se nebo změnit pracovní pozici. Kariérové poradenství tedy neslouží pouze pro nezaměstnané, ale jeho škála působnosti je mnohem rozsáhlejší. **Kariérové poradenství je důležité v rámci poskytování vzdělávání, rozvoje dovedností, opatření sociální ochrany a aktivní politiky trhu práce.** (Cedefop 2021, s. 4)

¹ V některých zemích se pro rozsah činností, které jsou zahrnuty pod pojmem kariérové poradenství, používají termíny jako "kariérové poradenství", "kariérový rozvoj", "kariérové informace, poradenství a vedení", "profesní poradenství" nebo "profesní orientace".

1.2.1 Kariérové poradenství na základní škole

Na základních školách často kariérové poradenství chybí nebo je nedostatečné a málo se věnuje zkoumání světa práce. Přejchod na střední školu má zásadní dopad na budoucí vzdělávací i zaměstnanecké možnosti a poradenství tak poskytuje podporu a informace v klíčových okamžicích rozhodování, například při výběru předmětů nebo při přechodu na vyšší stupeň vzdělání či do zaměstnání. (OECD 2004, s. 12-19)

Trhlíková (2015, s. 15-16) zdůrazňuje, že špatná volba, příliš snadný nebo náročný výběr oboru může vést k předčasnému ukončení studia na střední škole, a i když se žákům často podaří najít alternativu, kariérové poradenství výrazně snižuje zbytečné ztráty způsobené nesprávným rozhodnutím. Tillner (2013, s. 29-48) opakuje důležitost kariérového poradenství, protože žáci neznají své vlastní zájmy a schopnosti, které by mohli uplatnit a chybí jim informace, jak náročný obor je, co obnáší jeho studium a budoucí profesní uplatnění, což vede k nízké motivaci, nespokojenosti, špatným výsledkům až k případnému odchodu ze školy. Z výzkumu Trhlíkové (2013, s. 35) vyplývá, že pracovníci středních škol by ocenili větší důraz na správný výběr oboru i odpovídající úroveň vzdělání. Důležité je vybavit žáky radami, informacemi, ale i kompetencemi k tomu, aby učinili řádné rozhodnutí sami a později jej nelitovali.

Kariérové poradenství je součástí práce výchovného poradce, jenže se nejedná o primární složku jeho práce. Většinou jde o pedagogy, kteří kariérové poradenství zařazují do své výuky a pracují na zkrácený úvazek. Tillner (2013, s. 35) zmiňuje, že časové možnosti výchovných poradců jsou na školách velmi omezené a je problém práci vykonávat tak, jak stanovuje vyhláška. Dovolím si napsat, že pracovníci jsou přehlceni, a i ty s vysokým zapálením ohrožuje syndrom vyhoření.

Představitelé dobré praxe je možné hledat v zahraničí, ale i v českém prostředí. Kanadská škola Québec si klade za cíl podporovat rozvoj identity žáků na ZŠ a plánování kariéry na střední škole. Je důležité, aby chápali smysl svého studia. K tomu je zapotřebí zvýšení počtu kvalifikovaných poradenských specialistů a aktivní zapojení všech zúčastněných stran, včetně učitelů, rodičů a komunity. (OECD 2004, s. 12-19) V českém prostředí je příkladem ZŠ Boženy Němcové v Přerově, která dlouhodobě podporuje žáky ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. ŠPP zaměstnává školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga a kariérového poradce. Vše řídí koordinátor práce ŠPP. (ZŠ Přerov b.d.) V rozhovoru Národního pedagogického institutu paní ředitelka Bočinská zmiňuje, že každá pozice naplňuje určité kompetence a zvyšují šanci na úspěch ve spolupráci s žáky, rodinou, ale i učiteli. ŠPP funguje již 14 let. (Zapojme všechny 2023)

Kariérové poradenství nabízí podporu žákům při pokračování ve vzdělávacím procesu, pomáhá s volbou vhodného oboru a volbou odpovídající úrovně vzdělání.

1.3 Předčasné ukončení studia

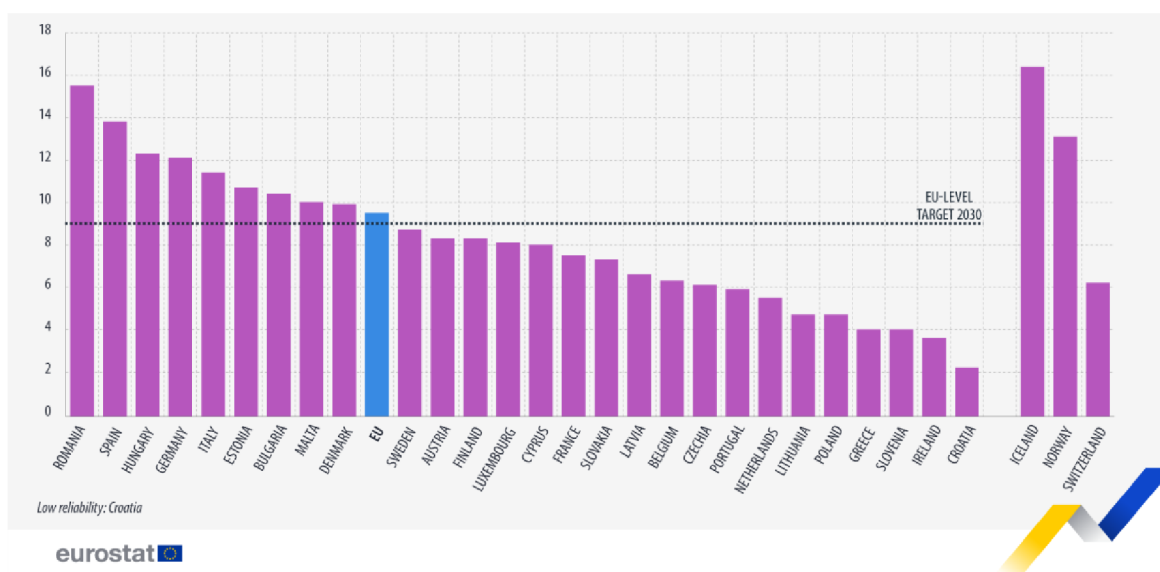
Předčasné ukončení vzdělávání, školní docházky nebo studia je poměrně těžce definovatelné. Různé státy odchody vnímají na jiné úrovni stupně vzdělání. Zpravidla existují dva pojmy z anglického jazyka, těmi jsou: předčasný odchod ze vzdělávání (early school leaving) a odchod ze školy (school dropout). Kvalifikační práce se zaměřuje na prevenci předčasných odchodů ze základního vzdělávání se snahou o úspěšné setrvání na škole střední. Nejčastější užití pojmu v textu je *předčasný odchod (ze škol/y)*. Rozdíl ve vnímání pojmů je definován dle Eurostatu, Jiřího Tillnera a Agentury PAQ Research níže.

1.3.1 Předčasné ukončení vzdělávání a odborné přípravy – Eurostat

Podle Eurostatu (2022) osoba předčasně ukončující vzdělávání a odbornou přípravu (early school leaver from education and training), dříve nazývaný předčasně ukončující školní docházku (early school leaver), označuje osobu ve věku 18 až 24 let, která má ukončené nejvýše nižší sekundární vzdělání, tj. druhý stupeň ZŠ a neúčastní se dalšího vzdělávání nebo odborné přípravy. Ve statistikách jde o procentuální podíl se zbytkem populace ve stejném věku. Trhlíková (2015, s. 7) upřesňuje: „*V podmínkách českého vzdělávacího systému jsou mezi předčasně odcházející zahrnovány jednak osoby, které po základní škole ve studiu nepokračují, jednak ti, kteří ke studiu střední školy nastoupili, ale studium nedokončili.*“

Eurostat zveřejnil v roce 2022 výroční zprávu této statistiky. V České republice je procento osob předčasně ukočujících vzdělávání 6,2 % z celkové populace ve věku 18-24 let. Průměr Evropské unie je oproti tomu 9,6 %. Do roku 2030 je cílem dosáhnout maximální hranice 9 % v celé EU, což Česká republika momentálně splňuje (Eurostat 2023). Viz graf 1. Některé zdroje však uvádí obavu růstu této statistiky a upozorňují na její dlouhodobý růst.

Graf 1: Eurostat statistika – Early leavers from education and training, 2022

Zdroj 1: Eurostat 2023

První statistiku Eurostat rozšiřuje o statistiku postavení těchto osob na trhu práce. Z celkových 6,2 % jsou 2,7 % zaměstnaní. Oproti tomu 3,5 % jsou nezaměstnaní. Osoby nezaměstnané se dále dělí na osoby, které zaměstnání aktivně hledají, a to v 1 % případů. 2,5 % osob pak zaměstnání nechtějí (Eurostat 2023). Viz graf 2.

Graf 2: Eurostat statistika – Early leavers from education and training aged 18-24 by sex and labour status, 2022

	Total (young men and women)					Young men					Young women				
	Total (employed and not employed)	of which				Total (employed and not employed)	of which				Total (employed and not employed)	of which			
		Employed	Not employed	Would like to work	Not wanting to work		Employed	Not employed	Would like to work	Not wanting to work		Employed	Not employed	Would like to work	Not wanting to work
EU	9.6	4.4	5.2	3.0	2.1	11.1	5.9	5.2	3.5	1.7	8.0	2.9	5.1	2.5	2.6
Belgium	6.4	2.9	3.5	1.9	1.6	8.0	4.2	3.8	2.4	1.4	4.8	1.5	3.3	1.5	1.8
Bulgaria	10.5	3.1	7.3	2.6	4.7	9.3	3.7	5.6	2.3	3.3	11.7	2.5	9.1	2.9	6.2
Czechia	6.2	2.7	3.5	1.0	2.5	7.1	3.5	3.6	1.2	2.4	5.2	1.8	3.4	0.7	2.7
Denmark	10.0	6.0	3.9	2.1	1.9	12.1	7.6	4.5	2.5	2.0	7.8	4.4	3.4	1.6	1.8

Zdroj 2: Eurostat 2023

ČSÚ provádí výběrové šetření pracovních sil, z čehož Eurostat čerpá. Jenže statistika neříká, zda osoba vzdělávání opustila hned po ZŠ nebo v průběhu studia školy střední. Proto je potřeba předčasné ukončení vzdělávání na ZŠ zjišťovat z jiných statistik, viz oddíl 1.3.3.

1.3.2 Předčasné odchody ze škol – Jiří Tillner² pro Národní ústav vzdělávání

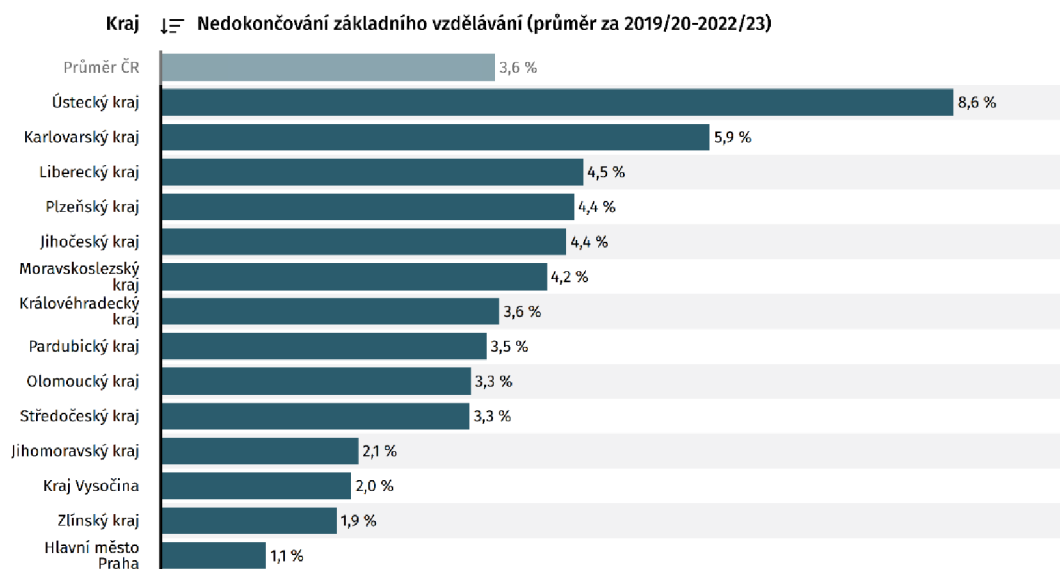
Tillner (2013, s. 4) rozlišuje další pojem, a to předčasný odchod ze škol (school dropout). Státy pojem vnímají různě. V České republice to zahrnuje odchody před ukončením devátého ročníku na ZŠ nebo jakékoliv přerušení školní docházky na SŠ. Sběru dat se věnují školní matriky. Tillner pojem zmiňuje, protože je aplikovatelný již na žáky ZŠ, kdežto pojem zmiňovaný Eurostatem se využívá při definování osob ve věku 18-24 let, které mají jen základní vzdělání. Proto kvalifikační práce využívá pojem *předčasný odchod (ze škol/y)*.

Tillner (2013, s. 34) také zmiňuje legislativní nedostatky, protože pojem předčasné odchody není nikde v zákoně definován, a tak náleží školám, aby s ním pracovaly dle svého. Chybí jednotné pokyny či doporučení metod a postupů prevence, intervence a kompenzace.

1.3.3 Mapa vzdělávání – Agentura PAQ Research

Informace o ukončení povinné školní docházky před dosažením 9. ročníku, například v 8. nebo 7. třídě kvůli opakování ročníku, jsou dostupná v Mapě vzdělávání od agentury PAQ Research. Tato data vycházejí z údajů MŠMT a zobrazují podíl takových žáků ve srovnání s celkovým počtem absolventů povinné školní docházky, tzn. žáky, kteří odcházejí až v 9. ročníku. Za období 2019-2023 průměrně nedokončilo základní vzdělávání v České republice 3,6 % žáků, jak ilustruje graf 3.

Graf 3: Nedokončování základního vzdělávání po krajích

Zdroj 3: Data PAQ b.d.

² Jiří Tillner pro Národní ústav pro vzdělávání (NÚV; nyní Národní pedagogický institut NPI) ve Zprávě o předčasných odchodech ze vzdělávání definuje předčasný odchod ze vzdělávání a ze škol. Protože mnoho autorů tyto pojmy nerozlišují, definuji předčasné odchody ze škol dle něj.

Ve školním roce 2023/2024 činil průměr 3,1 % v celé České republice. Nejvyšší míra nedokončení vzdělání byla v Ústeckém kraji s 7,3 % a nejnižší míra 0,9 % v kraji Praha. Moravskoslezský kraj je za Ústeckým a Karlovarským krajem 3. nejhorší a vychází s hodnotou 4,1 %. (Data PAQ b.d.)

1.4 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je úzce spojeno s předčasnými odchody ze škol, nedokončením vzdělání a tím omezenými možnostmi na trhu práce. Život v sociálně vyloučené lokalitě udržuje osoby v pasti sociálního vyloučení. Jde o velmi komplexní pojem zahrnující spousty odvětví, jako problémy ve vzdělávání, zaměstnání, zdravotnictví, bydlení a další. Podkapitola přináší a popisuje sociální vyloučení, začleňování a otázku vzdělávání.

Sociálním vyloučením se dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3, definuje, jako „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.*“ Pojem bývá kritizován pro svou širokost a obecnost. Jde o multidimenzionální koncept, při kterém jedinec nebo skupina nedosahuje zdrojů, možností, služeb a institucí (např. systém zdravotní nebo vzdělávací), které jsou pro běžnou společnost dostupné. Matoušek mluví o mechanismu vyloučení ekonomickém, prostorovém (SVL), politickém a kulturním. Dále zmiňuje symbolické vyloučení, které stigmatizuje osoby, jako odlišné nebo problémové a projevuje se přisouzením (ze strany většinové společnosti k vyloučeným) kolektivní viny s důrazem na negativní projevy (zneužívání sociálních dávek), které ústí až v diskriminaci. K sociálnímu vyloučení může docházet u osob nebo skupin na základě vzhledu (imigrující osoby) nebo etnického původu (Romové, Vietnamci), ale také vnějším posouzením individuální situace člověka (osoby po výkonu trestu odnětí svobody). (Matoušek 2013, s. 232-233)

V českém prostředí je sociální vyloučení spojováno s oblastmi bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti a zadluženosti. Tzv. „*past sociálního vyloučení*“ (viz obrázek 1) v něm osoby udržuje. Pomoc zvenčí je nutným mechanismem, jak se vymanit z koloběhu, který osoby udržuje v neproduktivních naučených vzorcích chování a patologické životní strategii. (Švec 2009)

Jinými slovy se jedná o mezigenerační přenos chudoby, což je pojem, který předpokládá přenos chudoby a s ní spojenými problémy z rodičů na děti, které v chudobě žijí (Večerník a Mysíková 2015, s. 28-29).

Matoušek (2013, s. 232) spojuje ekonomické vyloučení s chudobou, znevýhodněním, a ne-participací na trhu práce. O tom více v kapitole 1.5.

Obrázek 1: Past sociálního vyloučení

Zdroj 4: Švec 2009

1.4.1 Sociální začleňování

Sociální začleňování je dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3 definováno, jako „proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené³ dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“

Podle § 92 odstavec (d) řeší nepříznivou sociální situaci občanů a jejich sociální začleňování obecní úřad s rozšířenou působností, který spolupracuje s krajskou pobočkou Úřadu práce a krajským úřadem. Zajišťují poskytování sociálních služeb pro zmíněné občany.

Sociální začleňování je jedním z cílů strategického rámce Česká republika 2030, více v kapitole 2.

³ Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením patří lidé dlouhodobě nezaměstnaní, s nízkými příjmy, s nízkým vzděláním, nekvalifikovaní, handicapovaní, po výkonu trestu, pracovníci s nevýhodnými smlouvami, rodiny s jedním rodičem, mladí lidé bez pracovních zkušeností či opouštějící dětské domovy, cizinci, uprchlíci, lidé odlišného etnika, lidé žijící ve vyloučených lokalitách. (Region HANÁ [b.d])

1.4.2 Vzdělávání a sociální vyloučení

Nedostatečné vzdělání a kvalifikace představuje jednu z hlavních překážek pro začlenění do společnosti. Vzdělání hraje klíčovou roli v procesu začlenění a je jedinou možností, jak vystoupit ze života v sociálně vyloučené lokalitě. (Košák 2008, s. 6)

Kořeny obtíží lze nalézt již v předškolním věku, kdy nedostatečná účast na předškolní výchově brání získání základních dovedností a přípravě na vstup do první třídy. Následně ve škole tyto děti čelí problémům s koncentrací, rychlostí učení a psaním, což vede ke špatným výsledkům a negativním postojům ke vzdělávání a škole. Tyto problémy se postupně prohlubují a mohou vyústit v různé sociálně-patologické jevy, jako je šikana, záškoláctví, kriminalita, závislosti aj. Častá absence ve škole může být způsobena různými faktory, jako je strach z neúspěchu, nedostatečná podpora rodičů nebo nedostupnost veřejné dopravy. Vhodným řešením může být práce multidisciplinárních týmů, inkluzivní vzdělávání, preventivní opatření sociálních služeb, vytvoření pozitivního klimatu školy, jak pro děti, tak jejich rodiče, dostatečná předškolní příprava, nulté ročníky ZŠ, vhodná diagnostika dětí, netvoření segregovaných tříd či škol a preventivní programy ve školách, ale i rodinách. Jde o proces, který vyžaduje velkou trpělivost a dlouhodobou cílenou spolupráci mnoha aktérů. (Švec 2009)

1.5 Trh práce

Protože kariérové poradenství slouží jako forma prevence sociálního vyloučení z trhu práce, je důležité trh práce a s ním související pojmy vymezit, ukotvit a objasnit souvislosti se vzděláním. Podkapitola obsahuje oddíly popisující černou a šedou ekonomiku, ekonomické sociální vyloučení a nezaměstnanost se souvisejícími pojmy.

Na trhu práce se setkává poptávka a nabídka ze stran zaměstnavatelů a potencialních zaměstnanců (Holman 2005, s. 280). Existují určitá specifika trhu a jen krátce bude popsáno rozdělení na *primární trh práce*, který je charakteristický relativním bezpečím před ztrátou pozice, kariérním a mzdovým růstem a důležitou roli hraje lidský kapitál, tj. možnosti celoživotního vzdělávání, kvalifikace, pracovní zkušenosti atd. *Sekundární trh práce* kumuluje pracovní místa s nižší prestiží i mzdovým ohodnocením. Pracovní místa jsou méně stabilní, ale lépe se mezi nimi přechází. Lidé se více dostávají do pozice nezaměstnaných, ale na druhou stranu práci najdou poměrně snadno. Přejít do trhu primárního je velmi obtížný, nemožnost kariérního posunu a stagnace lidského kapitálu v sekundárním trhu osoby udržuje. (Mareš 2002, s. 59-60) *Formální trh práce* je oficiálním trhem, který je kontrolovaný a regulovaný institucemi, jako daňové úřady. *Neformální trh práce* je oproti tomu trh bez cílené kontroly, týká se pojmů šedé a černé ekonomiky, domácích prací, sousedské výpomoci a samozásobitelství. (Mareš 2002, s. 61-62)

1.5.1 Neformální trh práce

Představuje různé formy zaměstnání, které se vyznačují nedostatkem formální regulace a mohou negativně ovlivnit zaměstnance i společnost jako celek. Černá a šedá ekonomika představují závažné problémy, které trh narušují, ohrožují sociální jistoty a poškozují hospodářskou stabilitu.

Černá ekonomika, nazývaná též černý trh práce nebo práce načerno, spočívá v nezákonném zaměstnávání, kdy nekvalifikovaní nebo nízkokvalifikovaní pracovníci jsou platově podhodnoceni.⁴ Zároveň zaměstnavatelé za zaměstnance neodvádí sociální a zdravotní pojištění, což je pro ně výhodné; mají větší zisky. Práce načerno se pro zaměstnance může zdát lukrativní nebo nutná z různých důvodů, ale lze ji vnímat jako past chudoby, kdy nekvalifikovaní pracovníci preferují setrvat s penězi ze sociálního zabezpečení a práce načerno je vhodným přivýdělkem. (Klimentová 2013b, s. 56-57) Absence platby sociálního a zdravotního pojištění⁵ nese problémy do budoucna, zejména vzhledem k neúplné době důchodového pojištění, čímž osobě nevzniká nárok na důchod (ÚP 2023a).

Šedá ekonomika nebo šedý trh práce je mírnější verzí trhu černého. Přesto se jedná o nezákonnou formu pracovního trhu, ale už se smlouvou, která porušuje různé právní předpisy. Například se zaměstnavatel spolu se zaměstnancem domluví na vyplacení minimální mzdy a ostatní finance jsou vypláceny „na ruku“; zaměstnanec přesahuje u smluv DPP maximální sazbu 300 h za rok; dohody jsou přepisovány na členy rodiny atd. (Klimentová 2013b, s. 57)

Černá i šedá ekonomika ovlivňuje budoucnost jednotlivce, ale i prosperitu státu. Nižší daňové příjmy státu dopadají na financování veřejných služeb, jako je zdravotnictví, školství nebo sociální podpora.

1.5.2 Vyloučení z trhu práce a ekonomické sociální vyloučení

Matoušek (2013, s. 232) spojuje ekonomické sociální vyloučení s chudobou, znevýhodněním, a ne participací na trhu práce, tj. nezaměstnaností. Vyloučení z trhu práce bývá příčinou i důsledkem sociálního vyloučení, je úzce spojeno s pastí či koloběhem chudoby a životem v SVL. Ekonomické sociální vyloučení souvisí se zadlužením a nezaměstnaností. Možným řešením je aktivní politika zaměstnanosti, vyšší stíhání neformálního trhu práce, vytvoření a nabídka stabilních míst, tréninkové práce atd. (Brož, Kintlová a Toušek 2007, s. 52-61). Osoby se základním vzděláním mají přístup na trh práce omezený a častěji jsou z něj vyloučeny (Bičáková a Kalíšková 2018).

⁴ V extrémních případech dochází v černé ekonomice k obchodu s drogami, obchodováním s lidmi, k prostituci.

⁵ V případě, že je osoba vedená, jako uchazeč o zaměstnání v evidenci ÚP, odvádí za něj ÚP pouze zdravotní pojištění.

1.5.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je stav, kdy je poptávka po pracovních místech vyšší než jejich nabídka. Ohrožuje osoby s nízkým vzděláním či bez kvalifikace, osoby příslušící k etnickým menšinám, ale i osoby velmi mladé nebo naopak blížící se důchodovému věku. Může být dobrovolná (skrytá a frikční) a nedobrovolná (cyklická a strukturální). Skrytá nezaměstnanost pokrývá osoby, které práci nehledají a nejsou registrovány, jako nezaměstnaní na ÚP. Právě u této kategorie hrozí přesun na neformální pracovní trh či jde o osoby v domácnosti.⁶ *Dlouhodobá nezaměstnanost* (trvá déle než 12 měsíců) je vážným rizikem, které ústí v negativní dopady po stránce ekonomické, sociální, psychologické i zdravotní. Hrozí při ní vznik patologických jevů, jako je krize komunitního života a občanské společnosti, zhoršení veřejného zdraví, nárůst kriminality, prostituce, závislostí, chudoby i vliv prostorového vyloučení se vznikem extremistických hnutí, xenofobie, neformální ekonomiky a další. *Osoby dlouhodobě nezaměstnané* ztrácí motivaci k aktivnímu hledání práce a přináší svou závislostí na sociálním systému ekonomické problémy. Ztrácí také pracovní návyky, denní režim a fungování v něm, přináší prohloubenou ztrátu sociálního kapitálu, sebeúcty a narušení rodinných vztahů spolu s permanentním stresem. Zaměstnavatelé osoby stigmatizují a nemají důvěru v jejich schopnosti, bojí se na ně spolehnout a nejsou ochotni jim pracovní místo nabídnout. (Matoušek 2013, s. 331-333; Mareš 2002, s. 18-22)

Míra nezaměstnanosti je výrazně ovlivněna stupněm dokončeného vzdělání. Ze statistik dlouhodobě vyplývá, že zvýšením úrovně dosaženého vzdělání se zvýší pravděpodobnost získání pracovního místa (Eurostat 2020). To potvrzují i statistiky ČSÚ za roky 2009-2016. Matoušek a Vepřková (2019) z Agentury pro sociální začleňování, ve výzkumu odhalili, že osoby, které v 16 letech odešly ze vzdělávání mají předpoklad, že čtvrtinu pracovního života stráví bez zaměstnání. Šetření poukazuje na důležitost spolupráce multidisciplinárních týmů. Pozitivní vliv mají profese, které se předčasnými odchody zabývají, a to zejména profese ve ŠPP nebo kariérový poradce. Důležitá je práce sociálních a terénních pracovníků se sociálně znevýhodněnou rodinou. Výzkum poukázal na nejasnosti úředníků ÚP, kteří nemotivují mladé lidi k návratu do škol, ale spíše plní povinnost hledat jim práci. Výjimkou bývají pracovníci zařazení do různých projektů. *„Reprodukce chudoby a sociálního vyloučení a dlouhodobá nezaměstnanost úzce souvisí mj. s dosaženým formálním vzděláním*

⁶ *Frikční nezaměstnanost* je nezaměstnanost krátkodobá, dočasná v období změny pracovního poměru a nalezení nového, či při hledání prvního zaměstnání. Pro ekonomiku nepředstavuje problém. *Cyklická nezaměstnanost* je charakteristická vyšší poptávkou po práci, než její nabídkou. V případě, že cyklická nezaměstnanost souvisí s přírodním cyklem, jedná se o *sezónní nezaměstnanost*, typicky jde o práci v letní a zimní sezóně např. lyžařské sjezdovky, turismus, stavebnictví. Při *strukturální (technologické) nezaměstnanosti* se mění struktura poptávky a nabídky v hospodářství. Poptávány jsou osoby kvalifikované pro určité zaměstnání, ale naproti tomu stojí osoby nezaměstnané s kvalifikací, která už není vyžadována, např. horníci. Pokles poptávky představuje i posun technologického a technického vývoje, tj. nahrazení pracovních míst stroji. (Matoušek 2013, s. 331; Mareš 2002, s. 18-22)

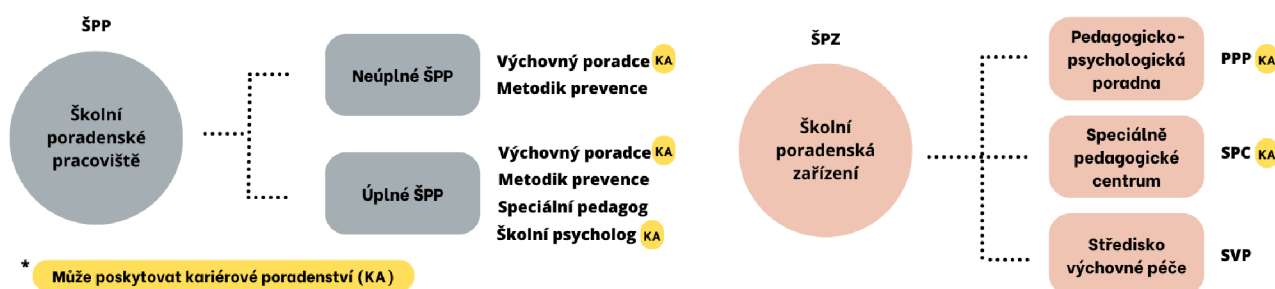
a kvalifikací pro pracovní trh. Lidé s nedokončeným nebo základním vzděláním vykazují dlouhodobě nejvyšší míru nezaměstnanosti.“ Uvádí titulky článku na webu sociální práce.

Dočasné, a ideálně pouze krátkodobé opatření, je *pasivní politika zaměstnanosti*, ta poskytuje finanční kompenzaci za ztrátu příjmů. *Aktivní politika zaměstnanosti*⁷ považuje za klíčové zvýšit kvalifikaci a sociální dovednosti osob, motivuje k a vysvětluje výhody zaměstnání, nabízí kariérové poradenství a rekvalifikační programy. Důležitá je také sociální práce s rodinou a komunitou a preventivní programy výskytu alkoholismu, drogové závislosti, napětí v rodinách, bezdomovectví a další. (Matoušek 2013, s. 331-333)

1.6 Školní poradenské pracoviště

Tato podkapitola definuje profese a jejich role, které jsou ve ŠPP. Důvodem je, popsat kdo zajišťuje nebo by měl zajišťovat dětem kariérové poradenství, a jak se to daří nebo nedaří. Role profesí v týmu se úzce prolínají, přesto by se každý pracovník měl věnovat své vymezené oblasti. Důležitá je komunikace týmu, ale i přístup ředitele a zřizovatele školy. Pro přehlednost je uvedena struktura ŠPP a ŠPZ v myšlenkové mapě 1.

Myšlenková mapa 1: Struktura kapitoly Školní poradenské pracoviště

Zdroj 5: Vlastní tvorba

ŠPP je součástí základní, střední a vyšší odborné školy. Škola je povinna pracoviště zřídit a provozovat na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále v textu jen „školský zákon“). ŠPP může být úplné a neúplné. *Neúplné pracoviště* tvoří výchovný poradce a školní metodik prevence, kteří mohou vykonávat i práci učitelů. Tyto pozice jsou na škole povinné, často formou zkráceného

⁷ Podle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti je APZ „souhrn opatření směřujících k maximálně možné zaměstnanosti“. Mezi hlavní nástroje této politiky dle § 104-118 patří rekvalifikace a investiční pobídky. Dále to jsou veřejně prospěšné práce, překlenovací příspěvek, společensky účelová místa, příspěvek na zapracování a podpora přechodu na nový podnikatelský program. Další opatření zahrnují poradenství na krajských pobočkách ÚP, podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením a cílené programy, např. Strukturální fondy EU, zaměřené na řešení nezaměstnanosti. Osoby participující na programech, které zajišťuje, zvyšují svou hodnotu na pracovním trhu. APZ si klade za cíl eliminovat překážky bránící jednotlivcům v přístupu na trh práce, podporovat shodu mezi poptávkou a nabídkou pracovní síly včetně jejich kvalifikace, aktivizovat skupiny vyloučené z trhu práce a podporovat rovnováhu mezi pracovním a rodinným životem (ÚP ČR 2023b).

úvazku. *Úplné pracoviště* je doplněno o školního psychologa a speciálního pedagoga. Nejeftivnější je, když pracovníci fungují, jako multidisciplinární tým a hledají nejvhodnější řešení náročné situace, přičemž se snaží podpořit žáky, rodiče, ale i učitele. Práce ŠPP může být ztížena počátečním nepochopením pedagogických pracovníků, kteří práci ŠPP vnímají, jako podryvání vlastní autority, a ne jako pomoc při zvládnání nepříznivé situace žáka nebo jeho rodiny. (Sýkorová 2022)

Výchovný poradce pomáhá žákům a rodičům při výchovných a výukových problémech. Pečuje o žáky se SVP nebo o nadané žáky. Řeší problémy s chováním, školní docházkou nebo problémové situace. Jeho úkolem je poskytovat kariérové poradenství dle vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Při své práci spolupracuje s třídním učitelem, žákem, rodiči a ŠPZ. Tillner (2013, s. 35) zmiňuje, že časové možnosti výchovných poradců jsou na školách velmi omezené a je problém práci vykonávat tak, jak vyhláška stanovuje. Dovolím si napsat, že pracovníci jsou přehlceni, a i ty s vysokým zapálením ohrožuje syndrom vyhoření. *Školní metodik prevence* má na starosti preventivní programy před vznikem sociálně patologických jevů, jako je šikana, záškoláctví, vandalismus, sebepoškozování, kriminalita a další. Provádí nejčastěji přednášky a besedy, a to sám nebo s pomocí externistů, např. policie. *Školní psycholog* zajišťuje psychické zdraví u žáků. Úkolem je odhalit strasti dítěte, které vedou k negativnímu postoji vůči škole. Diagnostika probíhá formou hry (zejména u mladších) nebo rozhovoru. Psycholog se může setkat i s rodiči za účelem probrání rodinné situace a možných řešení. Je vázaný mlčenlivostí a dle vyhlášky může poskytovat kariérové poradenství i on, v praxi se to ale moc neděje. *Školní speciální pedagog* se podílí na diagnostice žáků se speciálními poruchami učení, např. dyslexie, dysortografie a jiné. Navrhuje návštěvu PPP nebo SPC. Po diagnostice je možné dítěti nechat na práci více času, rodiče získávají postupy, kterými se řídit při domácí přípravě a na dítě tak není tvořen vysoký nátlak a předchází se neúspěchu. Speciální pedagog pomáhá formou reedukací najít dítěti správné metody a postupy učení. (Sýkorová 2022)

Ve vyhlášce další pozice ŠPP chybí. Školský sociální pracovník (dále v textu jen „ŠSPk“). přitom může nabídnout nový vhled na práci s dítětem a jeho rodinou, má možnost chodit do terénu a s rodinou pracovat i mimo školní prostředí. Obdobně pracuje i sociální pedagog (dále v textu jen „SoPg“), který také není nikde legislativně ukotven.

Na některých školách je tým ŠPP obohacen o SoPg, ŠSPk, kariérového poradce a jiné. Vhodné je zřídit takto bohatý tým odborníků na školách s vysokým procentem neúspěšných žáků či žáků sociálně znevýhodněných. Zpravidla to bývají školy blízko SVL. Financování není jednoduché a chce to pilnou práci a motivaci ředitele, ale také zřizovatele. Výborným příkladem jde paní ředitelka Ilona Bočinská. Na své ZŠ, jak je zmíněno výše v kapitole o kariérovém poradenství rozšiřuje tým úplného ŠPP o SoPg, kariérového poradce a koordinátora práce ŠPP. Kompetence pracovníků se překrývají, ale každý rok tým hodnotí

jeho fungování a kompetence si předávají a definují na další školní období skrze školní program pedagogicko-psychologického poradenství. (Zapojme všechny 2023)

PPP a SPC poskytují kariérové poradenství formou individuálních konzultací, využívají diagnostické nástroje, jako jsou intelektové testy, a pomáhají s vyhledáváním vhodné školy pro budoucí vzdělávání žáka. To probíhá ve spolupráci se školou a rodinou žáka. Program poradenských služeb školy má žákům poskytnout inspiraci k odpovědnému rozhodování o jejich profesní dráze s vědomím, že rozhodnutí není na celý život. Žáci jsou tak připraveni na změny a hledání alternativ. (JCMM b.d., s. 12)

1.7 Role sociální práce a sociální pedagogiky

Podapitola se snaží o vymezení role školského sociálního pracovníka a role sociálního pedagoga, které jsou si velmi blízké. Vzhledem k tomu, že tyto dva obory jsou školnímu, ale i rodinnému prostředí nejbližší, volím jejich strategie pro zavedení projektu v bakalářské práci. Novela z roku 2023 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících nepřinesla školské sociální práci ani sociální pedagogice žádné novinky, zakotvila pouze školského logopeda, a tak je vymezení rolí těchto dvou profesí stále legislativní otázkou a leží v rukou projektů a osvědčených zřizovatelů základních škol.

1.7.1 Školský sociální pracovník

V zahraničí hraje školská sociální práce (dále v textu jen „ŠSP“) významnou roli, neboť je zakotvena v legislativě a usnadňuje práci pedagogických pracovníků.⁸ Je to dynamická činnost s širokou profesní praxí, která je aplikována do škol. Jádrem činnosti moderní ŠSP je: *„Poradenství a případová práce, sociálně-pedagogicky orientovaná práce se skupinou a projekty, síťování a orientace na komunitu, volnočasové aktivity, rozvoj školy a inovace, práce s rodiči, prevence násilí, doprovod žáků při přechodu ze školy na trh práce aj.“* ŠSPk je profesionál kompetentní pro sociální prevenci, intervenci a vyvolání pozitivní změny pro žáky, jejich rodiny i komunity. (Tokárová a Matulayová v Matoušek a kol. 2013, s. 470-472)

Výhodou ŠSP je její přesah do rodin a mimoškolních institucí. Vychází z antiopresivních humánních principů rovnosti, spravedlnosti a spoluúčasti. Humánní postoj hledá východiska v situacích, které mladí lidé řeší a prokazuje, že pozitivní působení na dítě

⁸ Národní asociace školských sociálních pracovníků NASSW (aktuálně SSWAA) vznikala v letech 1924-1955 v Americe. V Československu v roce 1926 Alice Garrigue Masaryková založila instituci Dorost Československého červeného kříže, která nesla známky ŠSP. V ČR se celkový vývoj profese v období mezi druhou světovou válkou a revolucí zastavil. V zahraničí probíhal vývoj dynamičtěji, možná to ovlivňuje dodnes společnost, která profesi vnímá, jako podřadnou či nechápe její význam. (Hurýchová a Ptáčková 2022, s. 35)

se odrazí na jeho chování, prospěchu a vývoji. Pro pracovníka je zásadní důvěra dítěte. „*Hodně mladých lidí dnes neví, kým jsou, kým mají být, jaké cíle si zvolit a v čem mít svou vůli. Žákům často chybí sociální autonomie, z čehož mívají problém u svého sebeurčení. ...ŠSP se zabývá preventivními činnostmi, aby se předešlo následkům mnohých rizik.*“ ŠSP má základy v sociální politice, nepatří k pedagogickým disciplínám a jejím cílem je tvořit symbiózu všech prvků školy a školského eko systému. Dokáže vyhodnotit pomocí školského ekologického modelu propojení osoby s kontextem a prostředím a využívá ekologické systémové teorie. (Hurychová a Ptáčková 2022, s. 195-200)

Mezi lety 2017-2018 byl realizován výzkum Návrat školské sociální práce do české republiky, na který odpovědělo téměř 3000 učitelů, odborníků ŠPP až po pracovníky OSPOD. Z výzkumu vyplynulo, že zájem o ŠSP mají odborníci v 85 % až téměř 90 %. (Hurychová a Ptáčková 2022, s. 209)

Legislativně je ŠSPk ukotven jen ve ŠPZ. Ve školství nebo ŠPP však role stále chybí, a tak ji nahrazují jiné profese, které mají úkoly rozděleny. Pozice ŠSPk by mohla přinést ucelený přístup k práci s dětmi a koordinaci všech zúčastněných stran s přesahem mimo školu. (Havlíková 2018, s. 13)

1.7.2 Sociální pedagog

Sociální pedagogika (dále v textu jen „SoP“) je v zahraničí běžnou součástí pedagogických sborů a soustředí se na vzdělávací aktivity, sociální výchovu a prevenci, podporu žáků v obtížných situacích, poradenství, mediaci, reedukaci, analýzu prostředí školy a jejich žáků a koordinační a organizační činnost se státním i nestátním sektorem. SoP není dosud legislativně zakotvena jako samostatná profese⁹ a navzdory jejímu významu zůstává financování problematické. Školy mohou využít prostředků zřizovatele¹⁰ nebo dotačních titulů, tzv. šablon z operačního programu Jan Ámos Komenský apod. Finanční nestabilita omezuje dostupnost komplexní sociální podpory a SoPg nedává jistotu práce. (ASOCP 2023)

SoPg podporuje žáky ohrožené školním neúspěchem, nedůsledností ve školní přípravě a rodičovským vedením, s kázeňskými přestupky nebo dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a pomáhá s organizací preventivních programů. Spolupracuje s dalšími subjekty, jako jsou obce, policie a zdravotnická zařízení. Jeho úkolem je rovněž působit jako spojka mezi školou a rodinou a poskytovat informace pedagogům. Pro výkon povolání je nezbytné získat odbornou kvalifikaci v oborech zaměřených na sociální pedagogiku nebo sociální práci. (ASOCP 2023)

⁹ Nepatří mezi pedagogické pracovníky definované v zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících či ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

¹⁰ Sociální pedagog bývá zaměstnancem obce na pozici sociálního pracovníka, ve škole však vykonává sociálně pedagogickou práci, což není uspokojivé systémové řešení.

Hurychová a Ptáčková (2022, s. 187-192) argumentují proti SoP její nedostatečnou teoretickou základnou a krátkým vývojem oboru. Uvádí, že se v mnohém inspiruje ve ŠSP. Ve své argumentaci využívají zdroj z roku 2011, který mi nepřijde relevantní vzhledem k roku napsání knihy (2022) a práci, kterou asociace sociálních pedagogů aktivně odvádí. Profesi vnímají, jako pedagogickou s edukační působností a pokládají otázku: Jaký předmět by měl sociální pedagog vyučovat? A měl by vůbec vyučovat? Zároveň je pro autorky zásadní zavedení jakékoli formy ŠSP nebo SoP a jsou připraveny být oboru SoP nápomocny.

1.7.3 Protnutí rolí a možné zapojení do chodu školy

Zásadní rozdíl obou profesí je to že SoP je pedagogická věda působící spíše v oblasti prevence kdežto ŠSP je věda o sociální práci intervenující ve školách (Gulová 2011, s. 70-72). Cílem kvalifikační práce není vydefinovat, jestli má na projektu v bakalářské práci pracovat sociální pedagog nebo školský sociální pracovník. Nebudu se tedy pouštět do argumentace pro a proti těmto dvou profesí. Osobně je totiž vnímám, jako velmi úzce prolínající se, se stejnými cíli působení pozitivních změn na žáky a jejich prostředí.

Mediálně se zdá, že SoP věnuje ukotvení své profese větší úsilí, je aktivní na webových stránkách a mediálně jde vidět např. zasláním otevřeného dopisu pro MŠMT aj. Školská sociální práce disponuje několika odborníky, ale angažovanost prosazení není tak vysoká nebo dokonce spoléhá na legislativní ukotvení sociálních pedagogů s čímž by se spokojila. Zároveň za ŠSP bojuje řada odborníků už dlouhá léta, během kterým vznikl např. Sešit sociální práce – Role sociálního pracovníka ve školství v roce 2017 na MPSV, kniha Školská sociální práce nebo různé výzkumy.

Sociální pedagožka na pražské škole vykonává poloviční úvazek spolu s polovičním úvazkem asistentky pedagoga. Článek zmiňuje, že její kompetence nesahají až k rodině, co se situace bydlení a financí týče. Soustředí se jen na dítě a jeho udržení a pomoc v sociálních kontaktech, popřípadě na aktivizaci rodičů a pomoc se školní přípravou. (Zapojme všechny 2021) Kompetence SoPg jsou tedy jistým způsobem omezené a jeho zásah do rodiny není až tak velký. Naopak, ŠSPk může být pověřen komplexnějšími úkoly, včetně práce s rodinou a zajištěním podpory ve všech oblastech života žáka, včetně jeho sociálního a ekonomického zázemí v rodině. Tento pohled vyplývá i z výzkumu Havlíkové (2018, s. 33-44).

Názor MŠMT se zdá být spíše příkloněný sociální pedagogice. Veřejnost pozici vnímá více pozitivně. Bývalý ministr školství Petr Gazdík upozorňuje na nedostatek praktických zkušeností s profesí, což je podle něj důvod k nezařazení do zákona o pedagogických pracovnících. Představa je nadále sociální pedagogy financovat z projektů evropských fondů, více mezioborově spolupracovat a dojít tak ke konkrétnímu obsahu a náplni profese. Pomoc by tomu měl zadaný výzkum na specializované činnosti ve školách. (MŠMT b.d.)

MPSV v Akčním plánu 2024-2026 Strategie sociálního začleňování definuje jedno z opatření, a to navrhnout „*optimální nastavení pozice SoPg nebo ŠSPk, včetně vyhodnocení finanční náročnosti a možných zdrojů financování zavedení této pozice*“. Odpovědným subjektem za splnění je MŠMT. (MPSV 2023b, s. 29)

1.8 Identifikace problému, jeho příčin a důsledků

Existuje mnoho příčin, proč mladí lidé předčasně odcházejí ze studia, jsou jimi například osobní či rodinné problémy, problémy s učením nebo nestabilní socioekonomická situace. Důležitými faktory jsou také způsob, jakým je vzdělávací systém nastaven a klima školy. Důsledky jsou negativní a sahají do oblasti sociální, psychické, ekonomické a dalších. Kariérní poradenství a jeho různé formy jsou důležitým prvkem prevence předčasných odchodů ze škol. (EEA b.d.) Podapitola nabízí konkrétní výčet možných příčin a důsledků této problematiky v oblastech micro, mezzo a macro sociální práce; stručně definuje příležitosti, jak situaci předejít či ji řešit.

Evropský prostor vzdělávání upozorňuje, že: „*Předčasné ukončení vzdělávání je spojeno s nezaměstnaností, sociálním vyloučením, chudobou a špatným zdravotním stavem.*“ (EEA b.d.) To potvrzuje i Cedefop, přičemž lidé mají dále nižší očekávanou délku života a menší účast v demokratických institucích a občanských iniciativách. Pro společnost plynou důsledky nízkého ekonomického růstu a vyšších nákladů na veřejné služby, jako je zdravotní péče, trestní soudnictví a sociální dávky. (Cedefop 2016, s. 18)

Ze vzdělávání odchází předčasně zhruba dvě třetiny žáků ze SVL a nejčastější příčinou je špatná volba oboru, vliv rodiny, významné životní události a zkreslená představa o situaci na trhu práce pro osoby se základním vzděláním (Matoušek a Vepřková 2019).

1.8.1 Micro oblast

Micro oblast zahrnuje jednotlivce a rodinu.

Příčiny předčasných odchodů ze škol plynou z mnoha oblastí života. Trhlíková (2012, s. 12-16) dělí příčiny na *zjevné* a *skryté*, přičemž *zjevné příčiny* jsou často vyústěním dlouhodobé nepříznivé situace z příčin skrytých. Jsou to situace, které člověk vidí na první pohled nebo se snáze odhalují. Jde například o špatný prospěch žáka, výchovné problémy spolu s agresí a problémy s chováním, absence a neplnění povinností, snaha se osamostatnit, nezájem o vzdělání, chybná volba oboru nebo školy, neúspěch, závislosti, těhotenství nebo zdravotní problémy. Oproti tomu mezi *skryté příčiny* patří hlavně rodina a s ní spojené problémy žáka. Dále to je příslušnost k etnické menšině, sociálně znevýhodněné prostředí, nízká pedagogická podpora, diskriminace a předsudky nebo chudoba. Trhlíková (2015, s. 10-

21) dále dělí příčiny na *individuální* nebo *institucionální*. Mezi *individuální příčiny* patří nezačlenění se do kolektivu, neznalost a neschopnost se orientovat v novém prostředí a pocit vytržení z místní komunity, nereálná představa budoucnosti a nevyhovující špatně zvolený obor, nezáměr o studium, poruchy chování nebo učení, problémy se zvládnutím školních požadavků.

Mezi *institucionální příčiny* patří rodina a její vliv na žáka. Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník § 858 je rodina nejdůležitější a základní skupinou pro vývoj dítěte. Pečuje o dítě a jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, chrání dítě, zajišťuje jeho výchovu a vzdělání, zastupuje jej. Rodina má funkci biologickou, ekonomickou, socializační, výchovnou a emocionální. Lidé, kteří sami vyrůstali v nepodněných podmínkách, často postrádají vzory a bohužel se i při výchově vlastních dětí dopouštějí chyb. Podle toho, jak dobře rodina plní své funkce, se dělí na problémovou, dysfunkční a afunkční. *Problémová rodina* má problém s určitou oblastí funkce a výchovy, ale je schopna řešit situaci sama. *Rodina dysfunkční* potřebuje nutný zásah zvenčí, ale netřeba dítě z rodiny odebrat. *Afunkční rodina* neplní žádné funkce a dítě ve vývoji ohrožuje, dítě je nutné z rodiny odebrat. (MPSV 2011, s. 5-8) Trhlíková (2012, s. 16) mezi skryté příčiny odchodu ze studia plynoucí z rodinného zázemí řadí: nízkou důvěru v rodině, domácí násilí, nízké vzdělání rodičů a neschopnost dítěti poradit, nezáměr rodičů o dítě a jeho prospěch, chybí kontrola docházky, rodiče dítě nezvládají, mají finanční problémy, nejsou schopni hradit náklady na vzdělání. Trhlíková (2015, s. 11) dodává situace alkoholové a drogové závislosti, úroveň důvěry v rodině, spolehnutí se na rodiče a nezaměstnanost rodičů.

1.8.2 Mezzo oblast

Zde se řadí zejména škola, interakce ve skupině a prostředí, ve kterém žák žije.

Trhlíková (2015, s. 10-12) definuje mezi *institucionální příčiny* dále vzájemné prostředí a školu. *Školní prostředí* má zásadní vliv na motivaci žáků k pokračování ve vzdělávání. Důležitou roli hraje komunikace, zapojení rodičů a celkový psychosociální přístup školy. Klíčovým faktorem je také řízení školy, disciplína a zapojení žáků do plánování školních aktivit a jejich zplnomocňování. *Vzájemné prostředí* označuje systémovou společnost, která vytváří překážky i příležitosti pro setrvání ve studiu. Jedná se o vztahy mezi žákem a komunitou, tj. prostředím, ve kterém vyrůstá, spolupráce se sociálními službami a neziskovými organizacemi, využívání doučování, také spolupráce se ŠPP např. se sociálním pedagogem nebo pracovníkem, školním psychologem, kariérovým poradcem atd.

1.8.3 Macro oblast

Jedná se o politická rozhodnutí a přístupy k sociálním tématům spojeným s předčasnými odchody ze škol.

Vliv mají sociální vyloučení, lokální příležitosti a dostupnost mimoškolní podpory a infrastruktury. Zajímavé je zkoumat SVL, jež jsou bránou k diskriminaci na trhu práce a bydlení, stejně jako k souvisejícím jevům, jako je obchod s chudobou, neoficiálním zaměstnáváním, dlouhodobou nezaměstnaností a mezigeneračním přenosem chudoby. Důležitým prvkem je i kultura země, která ovlivňuje vnímání důležitosti vzdělání. Na macro úrovni hraje roli MPSV a MŠMT, jakožto ministerstva zodpovědná za oblast vzdělávání a přesunu na trh práce. Akteřem je i ÚP ČR, který nabízí možnosti návratu do vzdělávání, rekvalifikaci a hledání zaměstnání. (Trhlíková 2015, s. 6-12)

1.8.4 Důsledky

Pokud se žák ocitne v situaci, kdy už k odchodu došlo, čelí různým důsledkům. Ty plynou pro jednotlivce, pro společnost, ale i pro ekonomiku.

Pro *jednotlivce* se objevují důsledky, jako nízké vzdělání, omezené možnosti na trhu práce a nízké mzdové ohodnocení či dlouhodobá nezaměstnanost, jedinec je ohrožen sociálním vyloučením, reprodukcí chudoby, zhoršeným zdravotním stavem a kriminalitou. Pro *společnost* se jedná o finanční dopady, zatížení sociálních služeb a sociálního systému, nižší míra prestiže obyvatelstva, vznik sociálních nerovností a nižší míra občanské angažovanosti. Pro *ekonomiku* jsou dopady snížené produktivity pracovní síly, omezený hospodářský růst, nižší konkurenceschopnost a vyšší náklady na sociální podporu. (Trhlíková 2015)

1.8.5 Příležitosti prevence a řešení

Trhlíková (2015, s. 9; 2013 s. 34-42) dělí opatření na preventivní, intervenční a kompenzační. Níže jsou opatření definovány.

Preventivní opatření jsou ty, které předchází vzniku problému. Mezi různé možnosti a formy patří předškolní vzdělávání, kariérové poradenství, pozitivní diskriminace, mezioborová spolupráce, exkurze ve firmách, besedy s absolventy nebo forma mentoringu, nabídka volnočasových aktivit, včasná identifikace ohrožených jedinců, pravidelné sledování a hodnocení žáků a školní výlety nebo adaptační kurzy.

Intervenční opatření se snaží v rané fázi předejít předčasným odchodům, jsou jimi síťování aktérů, služby sociálně aktivizačních služeb nebo nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, komunitní práce, podpora škol a rodin, doučování nebo individuální konzultace, spolupráce se ŠPP, navržení IVP, vzdělávání a spolupráce s rodiči, motivace k setrvání ve studiu, posilování sebevědomí a sebeúcty žáků, inkluzivní vzdělávací programy a identifikace se školou a třídou (být sociálně zapojen).

Kompenzační opatření slouží v případě odchodu ze školy a jsou to rekvalifikační kurzy ÚP ČR nebo opětovný návrat do vzdělávacího systému.

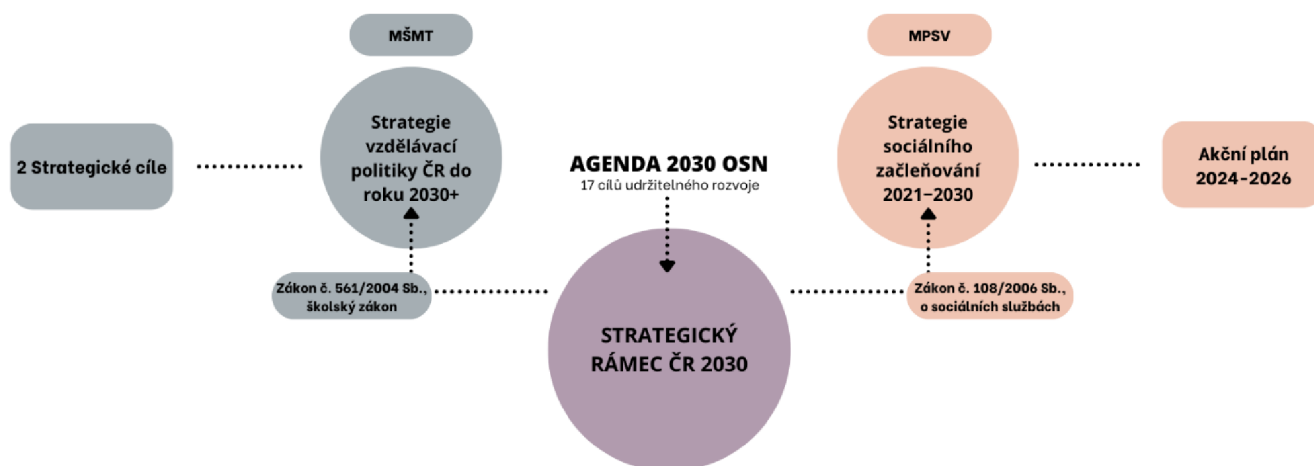
Informační a poradenské středisko ÚP ČR působí prakticky na všech úrovních opatření (ÚP ČR 2024).

2 Sociální politika a legislativa

Protože sociální politika je s legislativním zakotvením veřejně politických dokumentů úzce spjata, spojují tyto dvě oblasti v jednu kapitolu, aby se strategie, koncepce, metodiky, legislativa a další materiály neopakovaly, ale naopak se prolínaly a vzájemně doplňovaly. Kapitola se vrátí k různým pojmům, které již byly vysvětleny, aby je doplnila o konkrétní zakotvení v sociální politice a legislativě a téma ucelila. Rozepsána bude vzdělávací politika, včetně inkluzivního vzdělávání a strategie MŠMT 2030+, jakožto nástroj podpory a ukotvení kvalifikační práce v sociální práci. Dále politika sociálního začleňování spolu s koncepcemi, z kterých vychází. Kapitola se vrátí k ukotvení kariérového poradenství v české legislativě.

2.1 Strategický rámec Česká republika 2030

Myšlenková mapa 2: Struktura kapitoly Strategický rámec Česká republika 2030

Zdroj 6: Vlastní tvorba

Strategický rámec ČR 2030 vychází z mezinárodních závazků definovaných Agendou 2030 OSN a 17 cíly udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals – SDGs). Jedná se o komplexní dokument a soubor cílů a opatření, které mají směřovat k udržitelnému rozvoji země na sociální, ekonomické a environmentální úrovni, zahrnuje i oblast vládnutí. Celá podkapitola vychází přímo ze Strategického rámce, který je k nalezení na stránkách Úřadu vlády ČR (2017).

V oblasti vzdělávání se Strategický rámec soustředí na zajištění rovných příležitostí a přístupu ke kvalitnímu vzdělávání pro všechny obyvatele. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+* je dokument vycházející ze Strategického rámce. Navazuje na národní legislativu upravenou ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. Strategie se snaží posílit kvalitu

a efektivitu vzdělávacího systému v zemi. Má dva cíle, o tom více v kapitole 2.2. Jejím realizátorem je MŠMT.

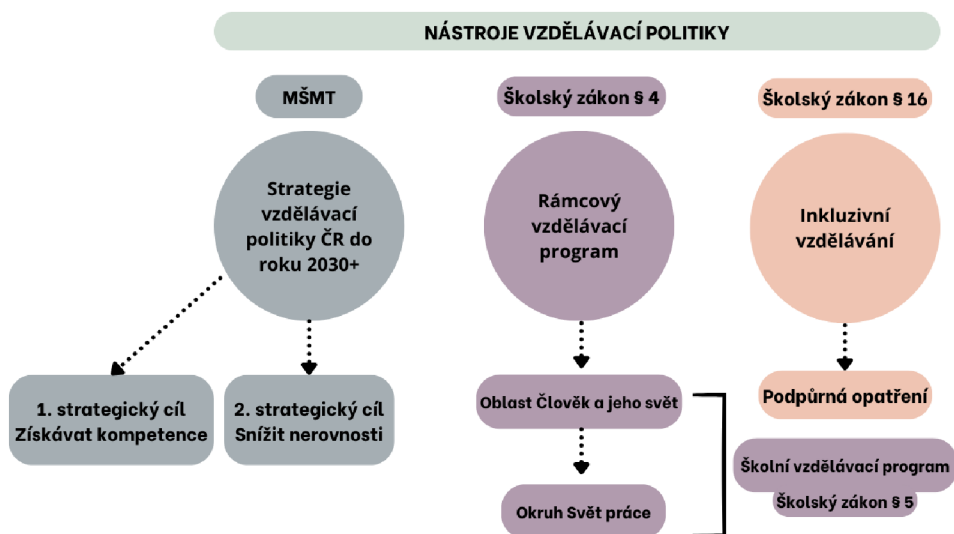
Strategický rámec ČR 2030 se zaměřuje na zlepšení podmínek pro sociální začleňování a boj proti sociálnímu vyloučení. K tomu slouží *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*, která je koordinačním nástrojem. Dalším důležitým dokumentem je *Akční plán 2024-2026*, který vychází ze zmíněné strategie a zaměřuje se na konkrétní opatření a strategie pro snižování chudoby a sociálního vyloučení v zemi.

Strategie sociálního začleňování 2021–2030 popisuje, že propojení intervencí v oblasti vzdělávání se sociálními intervencemi je klíčové pro podporu stabilního sociálního a ekonomického prostředí rodiny, což je zásadní pro prodloužení vzdělávací dráhy dítěte. Intervence by měly spočívat v rozvoji motivačních a podpůrných programů pro děti a rodiče nejen ve školním, ale i komunitním prostředí a zároveň zvyšovat motivaci k vzdělávání a podporovat zájem o vědění. Důležité je se věnovat předškolnímu vzdělávání dětí a specifickým potřebám rodičů, zejména těch, kteří čelí finanční tísní nebo sociálnímu vyloučení. (MPSV 2023a, s. 80)

2.2 Vzdělávací politika

V podkapitole budou zmíněny nástroje vzdělávací politiky, a to strategie MŠMT 2030+ a její strategické cíle, dále rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a jeho vzdělávací oblast Člověk a jeho svět a tematický okruh Svět práce, které rozvíjí vztah dítěte k sobě a k práci. Vše bude zmiňováno s důrazem na zakotvení praktické části bakalářské práce. Posledním nástrojem je inkluzivní vzdělávání.

Myšlenková mapa 3: Struktura kapitoly Vzdělávací politika

Zdroj 7: Vlastní tvorba

Vzdělávací politika ovlivňuje jednání jednotlivců i institucí s cílem podporovat výchovu a vzdělávání populace podle přijatých kritérií (Potůček 1995, s. 87). Vzdělávací politika se věnuje různým tématům. Jedním z nich je i zlepšení přechodu ze škol na trh práce.

Nástrojem sociální politiky je Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+ MŠMT, jejíž dva strategické cíle zní:

- Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život.
- Snižit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.

V cílech se objevují prvky působení sociální práce. Snižování nerovností je určitě oblast, které se sociální práce věnuje v macro oblasti a působením ve vzdělávací sociální politice. Získání kompetencí pro profesní život je oblast, ve které je skrze kariérové poradenství a další aktivity možnost působit. Umožnit maximální rozvoj potenciálu žáků evokuje příležitost zplnomocňování klientů. Strategie pak v základních pojmech uvádí metodu sociální práce case management, z toho vyplývá, že ač školská sociální práce není nikde legislativně ukotvena, MŠMT její působení nevyklučuje a bývalý ministr školství Petr Gazdík přímo navrhuje, že: *„Pro naplnění (druhého) cíle je nezbytné posílení role sociální práce v rámci regionálního školství. Jednou z cest k zajištění těchto činností je i posílení pozice sociálního pedagoga.“* (MŠMT b.d.)

Jak se ne/daří MŠMT strategii naplňovat hodnotí Miroslav Hřebecký z EDUin. Aktivity implementačního období 2020-2023 mají značné zpoždění, některé ani nezačaly a odhaduje se, že MŠMT splnilo zhruba jen 30% opatření. Strategie má 5 implementačních karet z čehož realizace dvou má vážné rezervy, jedná se o revizi RVP a transformace SŠ. Stát si neporadil se vzdělávacími nerovnostmi žáků. Evaluace implementace je nedostatečná a netransparentní. Problematické se jeví i střídání ministrů, kteří mají k implementaci jiný postoj; teoreticky se k implementaci hlásí, ale prakticky nevykonávají dostatek pro její naplnění. Povedlo se prosadit, že školy s vyšším počtem sociálně znevýhodněných žáků by měly od státu dostávat více peněz. Pozitivní je, že se proměnila výuka informační a komunikační technologie a další změny, které přímo nesouvisí s kvalifikační prací. Vystávají obavy o implementační dokument Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2023-2027. Jedná se o implementační dokument Strategie vzdělávací politiky 2030+ a je zpracováván na základě § 9 a § 11 zákona č. 561/2004 Sb. V některých implementačních kartách jsou cíle nekonkrétní a neměřitelné, nejsou stanoveny dílčí úkoly, a kdo za ně zodpovídá a chybí odhad finančních nákladů. (Hřebecký 2024)

Dalším nástrojem vzdělávací politiky je RVP z roku 2021. Zakotven je ve školském zákoně v § 4. Dává školám povinnost zahrnout do své výuky vzdělávací oblast Člověk a svět

práce. Vzdělávání směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že je vede k osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí; vystavuje techniku jako součást lidského života; vede k sebedůvěře, k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka; k osvojení potřebných poznatků a dovedností významných pro možnost uplatnění, pro volbu vlastního profesního zaměření a pro další životní a profesní orientaci. Zaměření oblasti je mnohem rozsáhlejší. Vzdělávací oblast obsahuje tematický okruh Svět práce, který je závazný, povinný a nutný realizovat v plném rozsahu pro 8. a 9. ročník ZŠ. Jeho učivem je trh práce, volba profesní orientace, možnosti vzdělávání, zaměstnání a podnikání. Jednotlivá učiva obsahují návodné oblasti, kterým se v něm věnovat¹¹ (MŠMT 2022, s. 101-110).

Zahrnutí učiva z RVP do ŠVP je povinné, tzn. že se učivo musí promítnout do předmětů vyučovaných na škole. Nejčastěji to bývá v pracovní/praktické činnosti nebo občanské výchově. Právě v těchto předmětech je možné realizovat projekt v bakalářské práci, otevírají se možnosti pro sociální práci využít potenciál předmětu a žáky s oblastmi seznámit ucelenou formou. ŠVP je ukotven ve školském zákoně v § 5.

Dalším nástrojem vzdělávací politiky je inkluzivní vzdělávání, které neodděluje děti se SVP od dětí bez nich. V jedné třídě se spolu vzdělávají děti zdravotně postižené, nadané, děti cizinců, děti jiného etnika i většinové společnosti. „*Odlíšnost je normálním, běžným společenským jevem, který by školní prostředí mělo přirozeně odrážet.*“ (Svoboda a Zilcher [b.d], s. 9) Lechta (2010, s. 29) uvádí, že jde o heterogenní skupinu žáků s odlišnými individuálními potřebami. Zjednodušeně řečeno integrace vyžaduje přizpůsobení se škole, kdežto inkluze přizpůsobuje výuku dětem. Zapojení jsou žáci nehledě na jejich etnicitu, kulturu, schopnosti, pohlaví nebo rozdíl v ekonomickém statusu. Školský zákon § 16 nedefinuje inkluzi, ale podporu vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Novela školského zákona č. 82/2015 přinesla zásadní změny v přístupu k podpoře dětí se SVP a financováním ze strany státu. Mezi SVP řadí zákon i jiné životní podmínky, tj. sociální vyloučení; nepodnětnost výchovy; dysfunkčnost rodiny (konflikty, rozvod); socio-ekonomická situace rodiny (chudoba, samoživitelství); rizikové chování rodičů, násilí v rodině a fyzické tresty (SOFA 2023).

Inkluzivní vzdělávání je realizovatelné i díky podpurným opatřením. Opatření se dělí do pěti stupňů jejichž obsah je různý. Jsou obsaženy ve školském zákoně § 16 a pak ve vyhlášce č. 248/2019 Sb. Opatření mohou být například ve formě poradenské pomoci školy a ŠPZ, dále

¹¹ Plné znění učiva dle RVP ZV (s. 109-110) z roku 2021:

Trh práce – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce.

Volba profesní orientace – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb.

Možnosti vzdělávání – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby

Zaměstnání – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů.

Podnikání – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání.

v úpravě obsahu, hodnocení nebo forem vzdělávání a podmínek ukončení studia či opatření formou vzdělávání podle IVP až po využití asistenta pedagoga. Opatření se poskytuje dětem, žákům a studentům se SVP, jsou bezplatná a mají na ně právní nárok. První stupeň opatření může uplatnit škola samotná. Druhý až pátý stupeň opatření může být prováděn jen s doporučením ŠPZ.

2.3 Ukotvení pojmů sociální vyloučení a začleňování

Sociální vyloučení je jev, který sociální politika identifikuje a snaží se mu předcházet. Jeho dopady jsou jak individuální, týkající se konkrétních jednotlivců a jejich sociální, zdravotní a finanční situace, tak systémové, negativně ovlivňující ekonomiku a zatěžující sociální systém. Vláda proto zaujímá postoj proti sociálnímu vyloučení a vypracovává plány a strategie na podporu sociálního začleňování.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v § 3 definuje sociální vyloučení a sociální začleňování.

Evropská politika se sociálním začleňováním zabývá od konce 20. století, jako důsledek Lisabonské strategie, která měla za cíl ekonomický růst a zahrnovala i sociální pilíř s aktivní politikou zaměstnanosti. Národní akční plány sociálního začleňování mají pomoci ekonomice a sociálně znevýhodněným osobám. Sociální politika reaguje na problémy sociálního vyloučení především prostřednictvím poskytování sociálních dávek, služeb a podporou sociálního bydlení. (Matoušek 2013, s. 233)

Zastřešujícím dokumentem je Strategický rámec Česká republika 2030, ten chápe riziko sociálního vyloučení především v souvislosti s nízkým vzděláním a rodinným zázemím, stejně jako problémy spojené se zaměstnaností osob se základním vzděláním. Strategický rámec se též zabývá pojmem sociálního vyloučení a věnuje mu pozornost v oblasti Lidé a společnost. Předpokladem je jeho minimalizace a pozornost věnovaná rodinám se specifickou potřebou, např. neúplné rodiny, rodiny s více dětmi. Stát přiznává obavu, zda je možné integrovat Romy, které většinová společnost odsuzuje a vnímá negativně a navrhuje potřebu vytvořit prostor pro dialog a toleranci. **Vzdělávání je chápáno jako „pojistka“ proti riziku chudoby a sociálnímu vyloučení rodin.** Dokument popisuje, že na odlišnostech nezaměstnanosti mezi kraji se podepisuje nedostatek práce pro lidi se základním vzděláním. *„V ohrožení jsou mladí lidé do 18 let, pokud žijí v domácnostech s nízkou intenzitou práce, popřípadě pokud jejich rodiče mají jen základní vzdělání.“* (Úřad vlády ČR, 2017)

Strategie sociálního začleňování 2021–2030 je národní dokument zaměřený na začleňování sociálně vyloučených a osob ohrožených sociálním vyloučením.

Akční plán 2024-2026 vychází ze Strategie sociálního začleňování a obsahuje konkrétní cíle a aktivity pro změnu. Jednou z oblastí, na které se zaměřuje, je Přístup ke vzdělávání. Součástí cíle "Cestou vzdělávání omezovat ohrožení chudobou" je zavedení nástrojů prevence

a řešení následků předčasných odchodů ze vzdělávání na úrovni mateřských, základních a středních škol s minimalizací návazných problémů na trhu práce. Jedním z opatření je posilování povědomí o souvislostech mezi chudobou a vzděláním nebo vydefinování pozic SoPg a ŠSPk a způsob jejich financování. Úřad práce má hrát roli poskytovatele kariérového poradenství. Viz obrázek 2. (MPSV 2023b, s. 29)

Obrázek 2: Oblast Přístup ke vzdělání v Akčním plánu 2024-2026 MPSV

4.5 Přístup ke vzdělání

Číslo a název úkolu	Cíl 4.5.a: Cestou vzdělání omezovat ohrožení chudobou.
Popis úkolu	Opatření budou směřovat k průběžnému monitoringu a vyhodnocení dopadů přijatých opatření ve vztahu ke vzdělanosti dětí z vyloučených lokalit a dětí jinak socioekonomicky znevýhodněných, a jejich aktualizaci na makroúrovni i na úrovni jednotlivých vzdělávacích drah. Součástí plnění cíle bude zavedení nástrojů prevence a řešení následků předčasných odchodů ze vzdělávání, standardizace systému celoživotního vzdělávání, aktivní podpora zapojení dětí ze znevýhodněného prostředí do zájmového vzdělávání či posilování povědomí o souvislostech chudoby a vzdělání. Vzniknou nástroje k prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání na úrovni mateřských, základních, středních škol a minimalizaci návazných problémů takových žáků a studujících na trhu práce.
Opatření	Existence dostupných informací a postupů pro osoby, které opustily vzdělávací dráhu nebo jsou ohroženy předčasným odchodem ze vzdělávání o možnostech získání nebo doplnění kvalifikace v rámci Národní soustavy kvalifikací. Monitorování předčasných odchodů ze vzdělávání a vytvoření funkčního systému prevence, intervenčních a kompenzačních opatření zahrnujících odpovídající reakci zaměřenou na skupiny se zvýšeným rizikem předčasného odchodu ze vzdělávání. Vymezení pozice sociálního pedagoga nebo školního sociálního pracovníka včetně specifikace náplně práce.
Indikátor splnění	Počet osob, které prošly kariéřním poradenstvím zprostředkovaným ÚP ČR. Monitorování předčasných odchodů ze vzdělávání a vytvoření funkčního systému prevence, intervenčních a kompenzačních opatření zahrnujících odpovídající reakci zaměřenou na skupiny se zvýšeným rizikem předčasného odchodu ze vzdělávání. Návrh optimálního nastavení pozice sociálního pedagoga nebo školního sociálního pracovníka, včetně vyhodnocení finanční náročnosti a možných zdrojů financování zavedení této pozice.
Odpovědný subjekt	MŠMT (2., 3., 4.), ÚP ČR (1.)
Spolupracující subjekty	Kraje, obce, OSPOD, MF, MPSV, MŠMT, NS MAS ČR, ČSÚ, ČŠI
Termín dokončení	12/2026
Finance	V rámci stávajících zdrojů či dle možností a aktuálních potřeb státního rozpočtu, 1. indikátor může být financován částečně z ESF+.

Zdroj 8: MPSV 2023b

2.4 Ukotvení kariérového poradenství

Kariérové poradenství je na ZŠ poskytováno ze zákona různými pedagogickými profesemi, ale i školním psychologem. Legislativní zakotvení pozice kariérového poradce chybí, a tak je jeho pozice zřizována například iniciativou projektů.

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ říká, že součástí RVP bude práce na kariérním růstu žáků, jejich profesní identitě a propojení s oborem vzdělání, aby se snížil počet předčasných odchodů ze studia a opakovaných začátků ve studiu různých oborů. Důraz bude kladen na kariérové poradenství ve školách a rozvoj pedagogických dovedností pro podporu žáků v jejich vzdělávacím procesu a přechodu na trh práce. (Fryč et al. 2020, s. 37, 110)

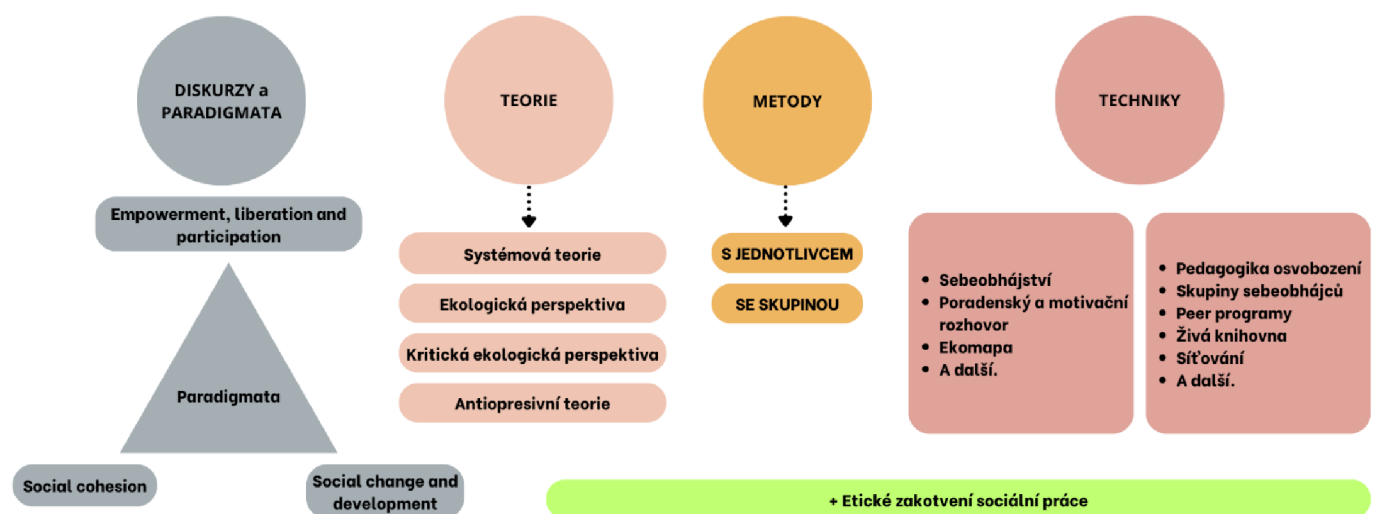
Standardní činnosti poradenských pracovníků školy v oblasti kariérového poradenství jsou vymezeny v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která navazuje na školský zákon. Poskytovat jej má zejména výchovný poradce, ale také školní psycholog a participovat má i školní speciální pedagog. Role kariérového poradce ve škole není nikde definována, ale vzhledem k různým národním strategiím a plánům je toto ukotvení více než potřeba. Například projekt Kariérové poradenství Ostrava nabízí výzvu na zavedení pozice kariérového poradce, ideálně odděleně od pozice výchovného poradce a dlouhodobě tak kariérové poradenství na základních školách podporuje (Karabínová 2019).

3 Teorie, metody a techniky sociální práce + etické zakotvení

Sociálním pracovníkům napomáhají různé techniky, směry a způsoby práce v tom, co dělají, aby jejich práce byla kvalitní, smysluplná a cílená konkrétním klientům. Pomoc při práci poskytuje globální definice sociální práce, paradigmatu a diskurzy, které přináší nový vzhled na ubírání se oboru v současné době a otevírají prostor pro diskusi k různým tématům. Tato kapitola výše uvedené reflektuje a představuje, z jakých teorií, metod a technik budou aktivity v navazujícím projektu bakalářské práce vycházet. Myšlenková mapa 4 představuje strukturu kapitoly.

V oblasti kariérového poradenství se sociální pracovník zaměří na spolupráci s mladými lidmi, aby identifikoval jejich silné stránky, povzbuzoval sebedůvěru a zájem jednat za sebe samotné. Pomocí individuálního motivačního rozhovoru a skupinových aktivit, jako jsou peer programy, sebeobhájké skupiny, techniky AOP a forma pedagogiky osvobození je cílem dosahovat vyšší sebedůvěry, kritického myšlení a kvalitního a uvědomělého výběru střední školy s návazností na budoucí kariéru.

Myšlenková mapa 4: Schéma kapitoly Teorie, metody a techniky sociální práce + etické zakotvení

Zdroj 9: Vlastní tvorba

3.1 Globální definice, paradigmatu a diskurzy sociální práce

Globální definice sociálních pracovníků (viz obrázek 3) se nabízí, jako můstek propojení kvalifikační práce se sociální prací. Následně jsou popsány paradigmatu a diskurzy sociální práce, které s kvalifikační prací souvisí.

Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a posilování a osvobození lidí. Zásady sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní odpovědnosti a respektu k různorodosti jsou pro sociální práci stěžejní. Sociální práce, která se opírá o teorie sociální práce, sociální vědy, humanitní vědy a znalosti původních obyvatel, zapojuje lidi a struktury do řešení životních problémů a zvyšování blahobytu. Výše uvedená definice může být rozšířena na národní a/nebo regionální úrovni.

Zdroj 10: IFSW 2024

Při propojení kvalifikační práce s globální definicí sociální práce se opírám o myšlenku sociální změny, rozvoje a zejména zvyšování blahobytu. Nejde jen o blahobyt jedince či rodiny, ale přesahuje i na úroveň komunitní až systémovou. S mírou vyššího stupně vzdělání osob klesá nezaměstnanost, stát tak vynakládá méně peněz pro sociálně slabé rodiny a roste hrubý domácí produkt, který určuje výkonnost ekonomiky států a odhadu ekonomického rozvoje země (ČSÚ 2024). V oblasti posilování lidí si kariérové poradenství klade za cíl v žácích vyvolat sebepoznání, sebeúctu a sebedůvěru. Oblast sociální spravedlnosti dává možnost všem dětem participovat a lépe se rozhodnout o své budoucnosti, děti sociálně znevýhodněné i děti, které žijí v podmínkách stabilních mají stejné šance při poradenství o jejich budoucím výběru střední školy a profese.

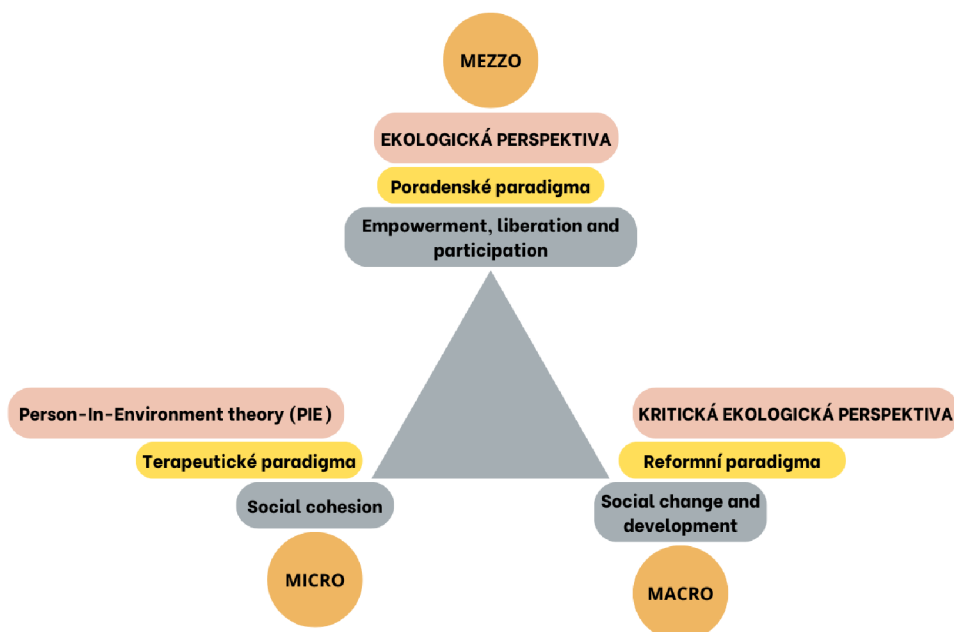
Diskurzy neboli dnešní pojednání sociální práce a hlavní témata a debaty jsou různá. Rezonují již v průběhu textu, ale pro ucelení jsou uvedeny níže. Diskurzu školské sociální práce a sociální pedagogiky se podrobněji věnuje podkapitola 1.7, k čemuž se váže i diskurz inkluzivního vzdělávání viz podkapitola 2.2. Důležitým diskurzem je multidisciplinární přístup k práci zejména se sociálně znevýhodněnými dětmi a snaha spolupráce aktérů ze sociální práce, školství, odboru sociálně právní ochrany dětí až například po zdravotnictví či policii. Diskurz globalizace nabízí debatu o změnách na trhu práce a dopadech na kariéru poradenství, také o tom, jak na situaci sociální pracovníci reagují a podpoří žáky v adaptaci na nové pracovní podmínky související s nahrazováním pracovní síly technologiemi. Diskurz rodinného prostředí ovlivňuje výběr vzdělání a kariéry.¹²

Zároveň je možné na diskurzy pohlížet skrze tři pohledy cílů sociální práce, které vychází z mezinárodní definice sociální práce (Payne 2021, s. 22). Ty jsou doplněny dříve

¹² Tématem je i bydlení, například koncepce bydlení především (housing-first) oproti prostupnému (housing-ready) nebo nabídka obecních bytů, tomu se ale kvalifikační práce nevěnuje a není možné přesáhnout až do oblasti bydlení, prostor pro debatu by ale vzniknout mohl, protože jde mnohdy o nevhodné podmínky, ve kterých děti vyrůstají a které mohou vést ke zdravotním problémům nebo neschopnosti se soustředit či mít prostor, klid a zázemí na přípravu do školy.

definovanými paradigmaty¹³ Malcolma Payna¹⁴ viz myšlenková mapa 5 a text dále. Ve schématu jsou zaznamenány i využitelné teorie sociální práce.

Myšlenková mapa 5: Schéma diskurzy a paradigmatu sociální práce

Zdroj 11: Vlastní tvorba

Sociální práce se snaží o dosažení sociální soudržnosti (social cohesion), což se projevuje převážně na mikro úrovni práce s klientem, který musí řešit své problémy a přizpůsobit se společnosti, jež je postavena na liberálních politických základech a klade důraz na osobní svobodu na ekonomických trzích, ale i zodpovědnost za své problémy. Sociální práce podporuje klienty v těžkých životních situacích, aby obnovili svou stabilitu ve struktuře společnosti a terapeutické paradigma dodává, že se zaměřuje na obnovu duševního zdraví a rovnováhy klientovy osobnosti a klade důraz na komunikaci a vztah sociálního pracovníka a klienta. (Payne 2021, s. 22-27; Navrátil 2001, s. 14-17)

Dalším cílem je zplnomocňování a osvobození lidí včetně participace (empowerment, liberation and participation), kde sociální práce usiluje, o co nejlepší blaho jednotlivců, skupin a komunit ve společnosti tím, že podporuje jejich růst a seberealizaci. Klient rozvíjí své dovednosti a schopnosti, získává moc nad vlastními pocity a způsobem života, a tím dokáže překonávat znevýhodnění. Aby bylo dosaženo individuálního i společenského zlepšení, je zapotřebí spojit sociální rozvoj s ekonomickým rozvojem. Poradenské paradigma klientům poskytuje informace, kvalifikované poradenství a síťuje další pomoc a služby. Problém je na

¹³ Soubor předpokladů, konceptů, hodnot, pravidel a praktik sdílených ve skupině osob (vědců, ale i společnosti), která takto pohlíží na skutečnost a interpretuje ji.

¹⁴ V roce 1997 Malcolm Payne definoval tři paradigmatu sociální práce: terapeutické, reformní a poradenské. Tyto paradigmaty se odlišují filozofickými základy i praktickými důsledky a odráží se i v globální definice sociální práce.

straně klienta, protože nemá dostatek informací, ale i na straně prostředí, protože na potřeby klienta reaguje nedostatečně. (Payne 2021, s. 22-27; Navrátil 2001, s. 14-17)

Poslední cíl je sociální změna a rozvoj (social change and development) působící zejména na macro úrovni. Společnost má změnit nároky, jež klade na klienta. Sociální práce se snaží o spolupráci a vzájemnou podporu, aby utlačovaní a znevýhodnění lidé získali kontrolu nad svými životy. Jsou také nazývány, jako principy emancipační nebo transformační, protože se snaží transformovat společnost ve prospěch utlačovaných. Reformní paradigma využívá model zplnomocňování a radikální koncepty nebo například antiopresivní přístup k participaci klientů na společenském životě. (Payne 2021, s. 22-27; Navrátil 2001, s. 14-17)

I přesto že paradigma mají různá východiska a dopady, sám Navrátil (2001, s. 17) píše, že mezi přístupy jsou identifikovatelné podobnosti. Pro práci s žáky se jeví nejvhodnější paradigma poradenské ale i prvky terapeutického a reformního paradigmatu hrají roli při práci s jednotlivcem, tak se prolínají do systému školního, ekonomického a dalších.

3.1.1 Poradenství a vedení

Poradcem není jen sociální pracovník, ale celá škála pomáhajících profesí až po rodiče, kamarády nebo různé náboženské a mediální instituce. Poradenství je definováno jako *„profesionální vedení jedince s využitím psychologických poznatků.“* Vedení *„představuje soubor rad a doporučení, které se týkají povolání, problémů s učením a vzděláváním nebo aktuálních životních problémů.“* Je spíše součástí poradenství a jeho ekvivalenty jsou poradenství k profesní nebo životní orientaci.

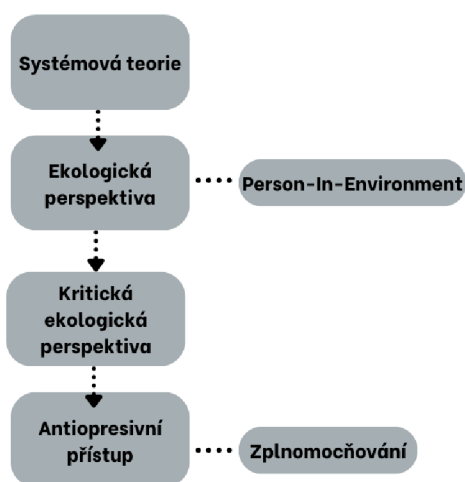
Poradenství napomáhá jedinci se zorientovat v prostředí a využít příležitostí, které mu jsou v systému nabízeny s cílem naplnění osobních potřeb a sociálního začlenění. Existuje *poradenství rozvojové a poradenství krizové*. Rozvojové slouží, jako podnět k růstu a jedná se o prevenci budoucích problémů a klienty učí, jak ustát případný nástup krize. Krizové je spíše reakce na krizovou situaci, což kvalifikační práce neřeší a zabývají se jím krizová centra a odborné poradny. I když je klient odborník na svůj vlastní příběh, poradenská intervence je někdy nezbytná pro objektivní pohled na situaci. Klient může vnímat informace nebo vlastní schopnosti zkresleně. Přičemž žáci na ZŠ mívají zkreslené představy o svém kariérním růstu nebo o tom, kolik peněz dostanou za určitou pracovní pozici. (Hartl v Matoušek 2013, s. 109-131)

3.2 Teorie

Myšlenková mapa 4 výše uvádí, jakými teoriemi lze na kvalifikační práci nahlížet. Krom uvedených přístupů člověk v prostředí (Person-In-Environment = PIE), ekologická

perspektiva a kritická ekologická perspektiva je základem všech zmíněných systémová teorie. Ekologická perspektiva na žáky nahlíží, jako osoby v prostředí, které se vzájemně ovlivňují. Kritická sociální práce a její přístup antiopresivní teorie nabízí například model zplnomocnění klientů a dává základy možným technikám využití. Schéma podkapitoly v myšlenkové mapě 6.

Myšlenková mapa 6: Schéma podkapitoly teorie sociální práce

Zdroj 12: Vlastní tvorba

3.2.1 Systémová teorie

Systémová teorie (teorie systémů) nabízí základní kategorie systémů, které působí na klienty a je možné skrze ně klienta vnímat. Rozlišuje *mikrosystém* jedince a jeho interpersonální vztahy v malých skupinách, dále *mezosystém* prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje, to je škola, zaměstnání aj. a *macrosystém*, kde prostředí ovlivňuje jedince nepřímo skrze kulturu, zákony, sociální politiku aj. (Janebová 2014b, s. 100-103). Systémová teorie pomáhá identifikovat podporu a překážky, které mohou ovlivnit kariérní rozvoj dítěte. Zahrnuje individuální faktory, rodinu, školu, komunitu, společnost a možnosti dalšího vzdělávání a situace na trhu práce (NESF 2002, s. 9).

3.2.2 Ekologická perspektiva

Na systémovou teorii navazuje ekologická perspektiva, která je více konkrétní. Ekologická perspektiva v sociální práci přináší tri-dimenzionální optiku zaměřenou na člověka (systém), jeho prostředí a jejich vzájemný vztah. Důraz je kladen na interakci mezi nimi, kdy jakákoli změna v jednom z těchto prvků může mít pozitivní nebo negativní důsledky na druhý. Cílem sociální práce z hlediska ekologické perspektivy je podporovat růst, rozvoj a posilovat adaptivní kapacity lidí, snaží se odstraňovat bariéry v prostředí a zlepšovat

schopnost prostředí, odpovídat na potřeby lidí. *Life model*, který je součástí ekologické perspektivy, klade důraz na zplnomocňování klienta a vytváření vztahu mezi klientem a pracovníkem sociální práce, přičemž klient je vnímán jako expert na svůj vlastní život. Pro zplnomocnění klienta se sociální pracovník snaží o růst kompetencí a vztahů klienta, posilování sebedůvěry a aktivního rozhodování, využívá techniky, kdy se klient učí vládnout svému životu, komunikovat s prostředím a být aktérem změny. (Navrátil 2001, s. 152-159)

ŠSP využívá teorie systémů, která pomáhá pochopit, že školy nejsou izolované, ale jsou součástí většího systému složeného z jedinců, skupin a institucí. Školy mají vztahy s okolním světem a ovlivňují politiku a společnost. Ve ŠSP se uplatňuje zejména ekologická perspektiva. Přístup umožňuje získat komplexní pohled na problém a vnímat lidi a jejich prostředí holisticky. Cílem je zlepšit kvalitu života žáků, pomoci jim přebírat zodpovědnost za svá rozhodnutí a umět se vyrovnat s požadavky, které na ně škola klade a zároveň škole usnadnit výchovno-vzdělávací proces. Klient je součástí mnoha sociálních systémů a pracovník se věnuje jemu, ale i jeho rodině, učitelům, třídě, kamarádům a ostatním lidem z prostředí žáka. (Kaniová a Dihlová 2015, s. 43-44)

Model PIE je způsob, jak lépe pochopit problémy klientů a jak je řešit. Zaměřuje se na to, jak lidé fungují ve svých sociálních rolích, jaké mají problémy v prostředí, ať už fyzickým či sociálním, jaké mají duševní či tělesné potíže, a také na zdroje jejich síly, rezervy a energii. Kde a jak člověk žije, ovlivňuje jeho životní styl a rozhodování. (Kaňák 2018, s. 18-24) Například, když má student problémy ve škole, může to být způsobeno tím, co prožívá doma.

3.2.3 Kritická sociální práce a antiopresivní teorie

Kritická sociální práce identifikuje strukturální příčiny problémů, kterým klienti čelí, místo toho, aby se snažila pouze klienta přizpůsobit. Bojuje za práva klientů v systému, který klade překážky do života lidí. Působí zejména na macro úrovni sociální práce a bojuje za systematické změny vedoucí k pozitivním změnám pro znevýhodněné jedince či skupiny. Kritická sociální práce se opírá o prvky zplnomocňování, snaží se o vytváření sociálních sítí, zájmových koalic a sociálních hnutí, spolupracuje s odbory, profesními asociacemi apod. (Janebová 2014a, s. 7-12)

Jedním ze způsobů kritické sociální práce je tzv. *antiopresivní teorie*, která se zaměřuje na inkluzi, diverzitu a rozdíly mezi lidmi. Tato teorie se snaží změnit systém prostřednictvím práva a politiky, ale také změnou kulturních a sociálních institucí a diskriminujícího myšlení lidí. Princip „minimální intervence“, který zdůrazňuje AOP, spočívá v tom, že se klienti povzbuzují k převzetí maximální odpovědnosti za svou situaci a získání kontroly nad svými životy. Tři imperativy AOP jsou spravedlnost, rovnost a spoluúčast, přičemž spoluúčast je myšlena, jako participace klientů na procesu pomoci. (Matoušek 2013, s. 238-239)

Matoušek (2013, s. 239-240) uvádí zmocňování (empowerment¹⁵), jako čtvrtý princip¹⁶ AOP. Navazuje na koncept uschopnění¹⁷, který zastánci AOP kritizují za nedostatečný. Sociální pracovník vede ke zplnomocnění tím, že klienty nejen učí se přizpůsobit, ale hlavně převzít kontrolu a vládu nad vlastními životy a životními podmínkami. Matoušek zmocňování chápe, jako prostředek vůči diskriminaci a opresi. Souvisí s pojmy, jako silné stránky, motivace, kapacita, zdroje, fungování, adaptace a resilience. Sociální pracovník si musí být vědom, že každý klient je jedinečný, je potřeba brát v úvahu jeho rasu, etnicitu, sociální třídu apod. a zároveň se zcela vyvarovat hodnotícímu postoji. (Janebová 2014b, s. 92-93) Pro osoby jakkoli utlačované je důležité nepřijímat názor většinové společnosti, neobhajovat se jím a nejhůře jej naplňovat. Důležité je budovat silné a pozitivní sebepojetí a nebát se zpochybnit negativní identitu, kterou osobě může společnost přisuzovat. (Janebová 2014a, s. 52) Matoušek (2013, s. 241) koncept zplnomocňování dále rozpracovává skrze pedagogiku osvobození, což je dle něj zvláštní případ AOP, viz podkapitola 3.4.

3.3 Metody

Sociální práce rozlišuje zejména metody práce s jednotlivci, rodinou, skupinou, komunitou a systémem. Pro záměr projektu budou využity metody práce s jednotlivcem a se skupinou. Práce s jednotlivcem umožní individuálnější přístup k potřebám každého dítěte. Bude možné lépe zachovat vzájemnou důvěru a více pochopit zkušenosti a představy o kariérovém růstu. Naopak práce ve skupině umožní dětem sdílet své zkušenosti a pocity s ostatními, což může pomoci k pocitu solidarity, podpory a povzbuzení ostatními a snížením pocitu osamocení ve svých problémech.

Z výzkumu Havlíkové (2018, s. 35-44) o sociální práci na školách vyplývá, že SoPg a ŠSPk využívají nejčastěji metody sociální práce s jednotlivcem nebo skupinou.

Sociální práce s jednotlivci je zaměřena na individuální pomoc lidem při řešení osobních a sociálních problémů. Zahrnuje širokou škálu činností, jejichž základem bývá poradenství. (Zastrow 2017, s. 69) Nazývána též, jako případová práce pomáhá jedinci využívat to, co mu systém nabízí, například využívat možností nabízených vzdělávacím systémem. Práce s klientem většinou vyžaduje zpracování individuálního plánu s určenými potřebami klienta a cíli, které si sám zvolí. (Matoušek 2008, s. 70)

Život ve skupině vyjadřuje základní lidskou potřebu sdílet, spoluvytvářet, dávat, brát a uskutečňovat se ve vztazích. Lidé potřebují vzájemnost, aby zazněla jejich jedinečnost. Skupinová sociální práce je metodou, která pomáhá jednotlivcům i skupinám při řešení jejich

¹⁵ V dnešní literatuře a překladu tohoto slova se využívá spíše pojem zplnomocňování a zplnomocnění.

¹⁶ Janebová (2014a, s. 64) potvrzuje, že zplnomocnění je jedním z hlavních cílů AOP.

¹⁷ Ten umožňuje lidem vytvořit strategie, kterými se vyrovnají s podmínkami jejich života, nebojuje za změnu (Janebová 2014a, s. 66).

individuálních i kolektivních potřeb. Sdílení ve skupině s podobnými zájmy nebo cíli je užitečné, protože člověk, který si se svým problémem připadal sám, pociťuje úlevu, že v situaci se nachází i další lidé. Jedná se o nejefektivnější způsob sdílení informací, formulování otázek, poskytování podpory a hledání řešení. (Matoušek 2013 s. 169-188) Nevýhodou skupinové terapie je, že se mohou objevit příliš intimní témata pro sdílení ve skupině, proto je důležité terapii doplnit i o možnost individuálního poradenství či konzultací (Tokárová 2002, cit. dle Klimentová 2013a, s. 56).

Následující metody nejsou pro projekt zásadní, ale v celkovém procesu života dítěte a rozhodování o vlastní kariéře hrají důležitou roli. Metoda práce s rodinou by mohla být efektivní, pokud by cílila k podpoře rodinného systému a působení na jednotlivce by bylo až druhořadé (Chrenková 2015, s. 19-20). ŠSPk nebo SoPg mohou vzbuzovat zájem rodičů a příbuzných, aby dítě ke studiu motivovali a podporovali. Pracovník by rodině vysvětlil výhody studia a nabídl pomoc s finančním zajištěním a dalšími záležitostmi, které mohou být rodinnými faktory, proč dítě ve studiu nepokračuje. Metoda práce s komunitou by mohla omezovat negativa neformálního trhu práce a motivovat mladé lidi k setrvání ve studiu a zároveň vysvětlovat výhody studia dalším generacím. Metoda práce se systémem by mohla být využita na politické úrovni například tlakem na změnu zákonů a zavedení kariérového poradce nebo ukotvení ŠSP či SoP.

3.4 Techniky

Z výzkumu Havlíkové (2018, s. 35-44) o sociální práci na školách vyplývá, že SoPg a ŠSPk využívají techniky sociální práce, jako depistáž, preventivní činnosti, brainstorming, individuální konzultace se samotným žákem nebo společně s rodinou, šetření v rodině, vedení rozhovoru (poradenství, mapování, aktivní naslouchání, dojednávání zakázky, hledání řešení, plánování dalšího postupu), základní a odborné sociální poradenství, krizová intervence, mediace, práce s dětskou skupinou (třída, skupina dětí s výchovnými a prospěchovými problémy) s využitím řízené diskuze, her, rozhovorů, ne/zúčastněného pozorování, naslechlů a krátké intervence v hodině nebo o přestávce.

Technik k využití je velká spousta, spíše pro jednotlivce je to například genogram, ekomapa, sociometrie, kulturogram, síťování, mediace, case management, motivační rozhovor, SWOT analýza a mnoha dalších. Například pro skupinu je to facilitace, skupinová diskuse polo/řízená a role-play, fokusní skupina, skupina sebeobhájců, peer programy a mnoho dalších. Pracovníci techniky často kombinují.

3.4.1 Pedagogika osvobození

Knihu *Pedagogy of the Opressed*¹⁸ napsal Paulo Freire na přelomu 60. a 70. let v Brazílii, jako reakci na útlak chudého obyvatelstva. Janebová (2014a, s. 70) popisuje její využití v pedagogickém, ale i sociálním odvětví. Ústředními pojmy jsou svědomitost či uvědomění, zmocňování lidí a kultura ticha. Kultura ticha je zjednodušeně řečeno přisuzování si negativních obrazů o sobě samých a nevědomost i neschopnost se za sebe a proti negativnímu vnímání společnosti postavit. Řešením není integrovat znevýhodněné do struktur útlaku, nýbrž transformovat strukturu. Freire si uvědomuje, že taková změna není jednoduchá, je však přesvědčen, že je možná. Pomocť tomu má proces vzdělávání a *otevřený dialog*¹⁹ o moci mezi žáky a učiteli (sociálními pracovníky). Dialog podporuje komunikaci, poznání, partnerství, kritické myšlení a pomáhá reflektovat realitu každodenního života a osobních zkušeností. (Matoušek 2013, s. 241-244; Janebová 2014a, s. 71-73; Ledvinková a Macků 2011)

Důraz je kladen na účast na kulturním a demokratickém životě a využívány jsou techniky kodifikace a dekodifikace, které víc rozepisuje projektová část bakalářské práce. Studenti čelí stále častěji problémům ve svém životě a okolí a tyto výzvy začínají vnímat jako nedílnou součást reality. S porozuměním, že tyto výzvy jsou propojeny s dalšími problémy, roste jejich kritické myšlení a schopnost problémy řešit.²⁰ (Matoušek 2013, s. 241-244; Janebová 2014a, s. 71-73; Ledvinková a Macků 2011)

3.4.2 Sebeobhájství – Self-advocacy

Self-advocacy či sebeobhájství, je proces, kdy se jednotlivci nebo skupiny učí sebevyjádření, zastávání vlastních přání, postojů a práv, komunikaci s ostatními a bojovat proti diskriminaci. Členové těchto skupin jsou obvykle lidé se zdravotním nebo duševním postižením. Získávají znalosti a rozvíjí své dovednosti, aby byli schopni sdělit, co je pro ně důležité a být odpovědní za své rozhodnutí. Skupiny sebeobhájců se snaží o vzájemnou podporu a povzbuzují ostatní k aktivnímu zastupování svých zájmů. Jejich cílem je nezávislost a změna ve společnosti. Spočívá v (Trusina 2021)

Stanleys Community Centre je britská charitativní organizace, která poskytuje poradenství v oblasti obhajoby a sebeobhajoby lidem a spolu se skupinou sebeobhájců Stenlyho centra vytvořili tzv. Sadu nástrojů *Essential Self Advocacy Toolkit*. Jedná se

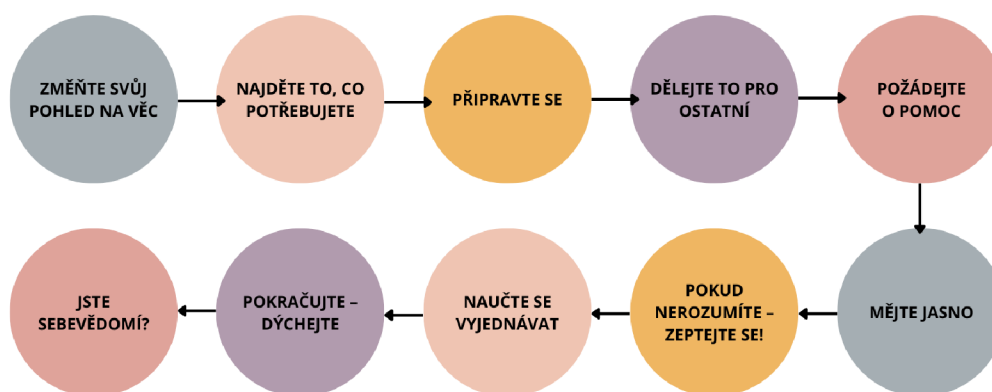
¹⁸ Matoušek (2013, s. 241) píše o pedagogice osvobození, kdežto Janebová (2014a, s. 70) knihu doslovně překládá pedagogika utlačovaných.

¹⁹ „Dialog zaručuje participaci všech osob a různých odvětví. Zakládá se na validitě argumentů, nikoli na sociálním statusu nebo akademickém titulu.“ (Ledvinková a Macků 2011, s. 75)

²⁰ Pedagogiky osvobození je kritizována za náročnost kvantifikovat efektivitu dialogu ve školní třídě. Taky je důležité brát zřetel na předem dané rozdělení mezi těmi, kdo mají vědomosti, a těmi, kteří je nemají, což brání plně dialogickému vzdělávání a ohrožuje docílení kritického myšlení. (Ledvinková a Macků 2011)

o praktickou sadu nástrojů pro každého, kdo chce, aby byl jeho hlas slyšet. (Advocacy focus 2022) Sada nástrojů definuje fáze, kterými člověk v procesu sebeobhajobnosti prochází a stručně je popisuje. Využití není pouze u osob se znevýhodněním tělesným, ale i pro osoby sociálně znevýhodněné a vlastně jakéhokoli žáka ZŠ, který potřebuje vyvinout důvěru v sebe sama a schopnosti umět se za sebe postavit před okolím, viz obrázek 4. Konkrétní využití bude zaznamenáno v projektové části bakalářské práce.

Obrázek 4: Fáze self-advocacy dle Stanleys Community Centre

Zdroj 13: Advocacy focus 2022, vlastní tvorba

3.4.3 Poradenský a motivační rozhovor

Poradenský rozhovor prochází několika fázemi, při kterých jsou využívány různé techniky.

Začíná *navázáním vztahu*, což je klíčové pro efektivní spolupráci mezi pracovníkem a klientem. V této fázi se používá kombinace naslouchání a pokládání otázek, které nejen podněcují klienta k vyprávění, ale také umožňují lépe porozumět jeho situaci. Důležitým prvkem je pozorování a interpretace neverbálního chování klienta. Pracovník se vyhýbá hodnotícímu postoji a udělování rad. Zároveň se postupně shromažďují informace, které umožňují klientovi reflektovat své emoce a lépe porozumět své situaci. Sociální pracovník využívá další techniky, jako je parafrázování, sumarizace, sebeodhalení, povzbuzení a otevřené otázky. Další fází je *poradenská intervence*, která si klade za cíl, aby klient začal svůj problém vnímat objektivně. Využívá techniky modelování, hraní rolí, nácviku chování a dovedností, jako je efektivní myšlení, rozhodování a zvládání stresu. Zjišťuje schopnosti a nadání klienta, aby jej pracovník mohl povzbudit. V *závěru poradenského rozhovoru* je klient povzbuzován k dosažení svých cílů a je mu poskytována podpora v procesu. (Matoušek 2008, s. 88-91; 97-115)

Motivační rozhovory jsou terapeutickým a komunikačním přístupem zaměřeným na posílení vnitřní motivace klienta k dosažení změn ve svém chování. Terapeutický přístup motivačních rozhovorů je vhodný pro žáky s různým typem znevýhodnění. Ve většině případů je lepší využít *nekonfrontační přístup*, aby se žáci rozhodli sami, co změni a měli

vnitřní motivaci tak učinit. Motivační rozhovory mohou reagovat na *řeč odporu*, která je charakteristická obhajováním současného stavu a hledáním nevýhod, pesimismu a záměru změnu neuskutečnit. U motivačního rozhovoru je důležité rozpoznat, kdy jej lze provést a kdy by jeho využití vedlo jen k většímu odporu klienta. Klient musí cítit, že něco potřebuje změnit, u žáků uvažujících o nepokračování ve studiu jsou to například faktory pravděpodobnosti sociálního vyloučení, nízká mzda, špatné podmínky k bydlení atd. Motivační rozhovory využívají 5 základních postupů. *Otevřené otázky* se ptají na negativa, ale i pozitiva současného stavu. *Reflektující naslouchání* je způsob, jakým pracovník za klienta dořekne jeho myšlenku a klient buď souhlasí nebo odporuje a konverzace se rozvíjí. Pracovník zde nic nehodnotí, nelituje, nenavrhuje řešení. *Povzbuzení a ocenění* prohlubuje vzájemný vztah a otevřené vyjadřování. *Sumarizace* je vhodná, aby pracovník ukázal zájem o klienta, ujistil se, jestli vše chápe správně a dal klientovi možnost doplnění či opravy formulace a vybízí k opakování motivujících výroků klienta. *Podněcování sebe-motivujících výroků* lze rozdělit do kategorií, kdy sám klient uznává problém, vyjadřuje obavy, přeje si změnu, anebo vyjadřuje optimismus ke změně. Tohle vše musí pracovník včasné rozpoznat a klienta podpořit ke změně a rozhodnutí. (Gašparcová a Knebl [b.d])

Techniky antiopresivní teorie zahrnují využití genogramu, ekomapy, kulturomapy, mapy sociálních sítí a mapy životní dráhy a trajektorie apod. Tyto nástroje mohou dětem pomoci lépe porozumět vlivu rodiny a školy na jejich kariérní rozhodování. Konkrétně *ekomapa* je grafickým prostředkem, který detailně zobrazuje individuální a rodinné vztahy s okolním prostředím. Ukazuje nejen vazby v rodině, ale také širší sociální síť, komunitní zdroje a instituce, které mohou přispět k rozvoji kariéry dětí. Tímto způsobem ekomapa zachycuje slabé sociální vazby, ale i veškeré dostupné podpůrné zdroje. (Navrátil 2020)

Vhodné je i využití *SWOT analýzy*, která hodnotí silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby daného problému. Tvoří tak strukturu, ve které se lépe žák zorientuje.

3.4.4 Peer programy

Peer programy jsou skvělým prostředkem pro podporu klientů skrze vzájemnou podporu a sdílení zkušeností mezi vrstevníky. Mohou pomoci identifikovat a řešit konflikty a překážky v kariérním rozvoji žáků a vést k posílení sebedůvěry a rozvoji sociálních dovedností.

Využívány jsou skupinové diskuse mezi žáky za účelem sdílení zkušeností a podpory. Hurychová a Ptáčková (2022, s. 199) popisují, že školská sociální práce využívá nejen kolektivní hodiny, ale i ohniskové skupiny s diskusemi, tzv. *focus groups*. Fokusní skupiny jsou technikou sociální práce, která umožňuje hlouběji porozumět potřebám a perspektivám klientů na dané téma, protože sdílí a sbírají informace na dané téma od jiných osob. Diskuse může být strukturovaná, polostrukturovaná nebo nestrukturovaná. (MUNI 2024)

Technika *role-playing* poskytuje skrze hraní rolí lepší porozumění různým situacím a perspektivám. Lze ji využít i pro přímou zkušenost, kdy si žák zkusí nové dovednosti v praxi. *Živá knihovna* je interaktivní technikou, kde si žáci mohou vyzkoušet nějakou činnost nebo si promluvit přímo s živou knihou, což by v případě kariérového poradenství byl pracovník firmy nebo student ve škole atd. Technika je užitečná pro síťování nových sociálních kontaktů. (Plachká 2017, s. 7-9) *Síťování (networking)* se zaměřuje hlavně na budování vztahů, kontaktů a sítí, které zahrnují odborné znalosti, mezilidské vztahy a další zdroje. Tyto sítě pomáhají klientovi využívat dostupné zdroje v jeho okolí a hájit jeho zájmy (Valentová 2021).

Techniky přímé zkušenosti jsou pro žáky zajímavým způsobem pojetí výuky, může dojít k přehodnocení názorů, ukotvení zájmu, nalezení smyslu, a hlavně skrze přímou zkušenost získávají nové dovednosti, ale i znalosti, které je možné prohlubovat a hledat tak svou cestu v kariérovém rozvoji.

3.5 Etické zakotvení sociální práce

Etika je klíčovým prvkem sociální práce, zajišťujícím ochranu práv a důstojnosti klientů a důvěryhodnost profesní praxe. V České republice platí Etický kodex sociálních pracovníků, který stanovuje základní principy a povinnosti pracovníků. Na mezinárodní úrovni je platný Etický kodex International Federation of Social Workers nebo americký kodex National Association of Social Workers. Tyto dokumenty sdílí podobné zásady, jako je respekt k lidské důstojnosti, solidarita a zodpovědnost. (MPSV 2015)

Etický problém nastává, když dojde ke konfliktu mezi etickými principy nebo profesními povinnostmi sociálního pracovníka a jeho osobními hodnotami. *Etické dilema* je situace, kdy pracovník stojí před rozhodnutím mezi dvěma či více možnostmi jednání, z nichž každá má své výhody a nevýhody a může být v rozporu s etickými principy. (MPSV 2015)

Etické problémy a dilemata v kvalifikační práci se týkají práce s žáky na ZŠ v oblasti kariérového poradenství. Důležité je zohlednění etických principů a kodexů sociální práce při poskytování podpory žákům v rozhodování o své budoucnosti. Otázkou je, do jaké míry je vhodné ovlivňovat kariérovou volbu žáků a jak zachovat jejich autonomii a svobodu rozhodování. Dalším aspektem je respektování individuálních potřeb a preferencí žáků a ochrana soukromí a důvěrnosti informací, které žáci sdílejí. Další dilema může vzniknout v situacích, kdy se etické zásady sociální práce mohou zdát v rozporu s požadavky školy nebo s očekáváními rodičů. V takových případech je důležité najít rovnováhu mezi profesionálními povinnostmi a potřebami klientů, aby byla zachována integrita a důvěryhodnost práce.

Celkově je klíčové, aby pracovníci s žáky na základní škole byli schopni reflektovat etické problémy a dilemata a zajistit pro ně maximální prospěch a ochranu.

4 Analýza potřebnosti projektu

Tato část má za cíl analyzovat identifikované problémy či příležitosti řešení předčasných odchodů ze škol a vytvořit základ pro následující intervenční strategie v projektové práci.

4.1 Metody získání dat

Podkapitola popisuje, jaké informace byly získány, odkud a jak byly zpracovány pro účely analýzy potřebnosti. Tabulka 1 zobrazuje získávání primárních a sekundárních dat, což text dále popisuje. „POzV“ = předčasný odchod ze vzdělávání; „KP“ = kariérové poradenství.

Tabulka 1: Přehled získávání dat v analýze potřebnosti

OBLAST	CÍL ANALÝZY POTŘEBNOSTI	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	NÁSTROJ SBĚRU DAT	DATA
ODBORNÁ LITERATURA A ONLINE ZDROJE	Vyhledat a kriticky zanalyzovat data související s předčasným odchodem žáků ze vzdělávání, jaké příčiny a důsledky mají na jejich život a zaměřit se na oblast kariérového poradenství.	Jaké jsou příčiny a dopady POzV? Jaká je míra POzV v ČR a EU? Jaké nástroje jsou vhodné pro minimalizaci POzV?	Sekundární analýza dat Vyhledávání dat Využívání dat Rešerše výzkumů Rešerše odborné literatury Analýza metodik Analýza rozhovorů	Příčiny POzV individuální, rodinné, institucionální. Důsledky na jednotlivce, společnost, ekonomiku. KP, jako forma prevence.
SOCIÁLNÍ PRACOVNICE	Analýzovat příčiny a dopady předčasných odchodů ze vzdělávání. Zjistit příklady dobré praxe a návrhy možného řešení.	Jaké jsou příčiny a dopady POzV? Jaké řešení pro pokračování ve vzdělávání navrhuje? Jaký má SVL vliv na POzV?	Primární analýza dat Polostrukturovaný rozhovor	Příčiny POzV jsou rodinné prostředí, a žákovo okolí. Pojem funkční negramotnost. Navrhuje reformu předškolního vzdělávání a vyšší důraz na individualitu dětí.
PRACOVNÍCI ZÁKLADNÍ ŠKOLY	Analýzovat příčiny a dopady předčasných odchodů ze vzdělávání. Zjistit příklady dobré praxe a návrhy možného řešení s důrazem na návrh exkurze žáků do firem.	Co by mohlo nejvíce pomoci žákům pro přestup na SŠ, jaká je úspěšnost, a jak je na to škola připravuje? Mají děti reálnou představu o tom, kam pokračovat na SŠ vzhledem ke svým školním výsledkům? Jakou roli má vaše pracovní pozice? Jak je nastavené fungování projektu POzV? A další.	Primární analýza dat Polostrukturovaný rozhovor	20 % žáků je POzV, příčiny jsou v rodině. Potřeba motivovat k dalšímu studiu. Exkurze, jako forma motivace. Potřeba mírnit představy o oboru vzdělání a více informovat.
ŽÁCI 8. TŘÍDY	Zjistit postoje a názory žáků osmé třídy ZŠ na formy kariérového poradenství a jeho vliv na jejich rozhodování o pokračování na SŠ a rozhodování o budoucím povolání.	Jak náročný je pro vás výběr SŠ? Kdo ví, co chce v životě dělat? Jak jste to zjistili? Co vám k tomu pomohlo? Kdo neví, co chce v životě dělat za práci? Proč? Co by vám mohlo pomoci k tomu, abyste věděli? Jaké jsou vaše zkušenosti s exkurzemi do firem? Jaké kritéria by exkurze a její přednášející měli mít? Kolik peněz chcete vydělat, a je to reálné vzhledem k oboru? A další.	Primární analýza dat Fokusní skupina	Nejasné představy o oboru zaměstnání. Chtějí interaktivní exkurze. Povolání by je mělo bavit. KP poskytovat skupinově i individuálně. Podpora spolužáků či rodiny. Nejasná představa výdělků, nedostatek informací o různých profesích.

Zdroj 14: Vlastní tvorba

Jednou z použitých metod sběru a analýzy informací je sekundární analýza dat, jedná se o práci s daty vytvořenými někým jiným anebo za jiným účelem.

Využívána byla technika vyhledávání dat pro získání informací a technika využívání dat, aby byly podpořeny záměry projektu. Proběhla rešerše výzkumů, konkrétně Národního pedagogického institutu, pro který Jana Trhlíková a Jiří Tillner vytvořili několik výzkumů týkajících se předčasných odchodů ze vzdělávání. Dále byly zkoumány vládní publikace, jako jsou strategické a akční plány. Analyzována a využita byla také různá data MPSV a MŠMT dostupná na webových stránkách a data z ČSÚ, Úřadu práce nebo jednotlivých krajů České republiky. Zásadní bylo využití odborné literatury autorů, kteří se dlouhodobě věnují sociální práci, pedagogice a příbuzným oborům, a to například Pavel Navrátil, Oldřich Matoušek nebo Malcolm Payne. Důležitým zdrojem informací byli i autoři méně známí, kteří přináší do sociální práce nový pohled, obměnu zakotvených přístupů a pracují na rozvoji teorií sociální práce. Čerpané zahraniční zdroje vychází z organizací EU, jako je Eurostat, Cedefop, OECD nebo EEA. Sekundární analýza zahrnovala také analýzu dostupných rozhovorů na internetu.

Primární data jsou data vytvořená výzkumníkem, byla získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se sociální pracovníci sociálně aktivizační služby a pracovníky základní školy – sociální pedagožkou, terénním pracovníkem a výchovným poradcem, který zároveň vykonává funkci kariérového poradce. Technika fokusní skupiny byla použita při setkání s žáky osmé třídy těžce základní školy za účasti asistentky pedagoga.

4.2 Příklady řešení a dobrá praxe

Snaha o snížení předčasných odchodů ze vzdělávání je v České republice velká. Procento předčasně odcházejících se dlouhodobě drží pod hranicí stanovenou EU. Ale osob se základním vzděláním je pořád mnoho, což přináší negativní důsledky pro ně samotné, ale i pro společnost. Je proto důležité hledat správnou cestu a inspirovat se příklady dobré praxe do té doby, než se dosáhne zcela pozitivních výsledků.

Příklad dobré praxe v ČR popisuje podkapitola 1.6 o **základní škole Boženy Němcové v Přerově**. Tam se povedlo, že ze školy, která je situovaná hned vedle vyloučené lokality nyní odchází na střední školu minimálně dvě třetiny žáků. Dříve tomu tak vůbec nebylo.

Moravskoslezský kraj dlouhodobě investuje do kariérového poradenství a od září 2023 byl spuštěn projekt Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava, který potrvá do června 2025 (TalentOVA [b.d]).

Moravskoslezský pakt zaměstnanosti je iniciativou spojující zaměstnavatele a školy s posláním pomoci lidem najít pracovní místo. Zaměřuje se na kariérové poradenství, spolupráci škol a firem a problematiku trhu práce v kraji. Žáci si se zkušenými kariérovými poradci a psychology rozvíjí dovednosti a kompetence v oblastech: sebepoznání, orientace v informacích trhu práce, plánování a volby profesní dráhy a sebeprezentace. Další nabídky

jsou vzdělávání pedagogů, kteří vykonávají funkci kariérového poradce, na kurzu se učí, jaké techniky při práci využívat, jak pracovat s online aplikacemi *Můj život po škole* a *Cesta k zaměstnání* a vytváří plán kariérového poradenství. Organizace dále nabízí kariérové poradenství pro veřejnost, a program pro cizince nebo observatoř OECD o digitálních technologiích. (MS PAKT 2024)

Dvě zmíněné aplikace jsou excelentním nástrojem pro žáky, kteří neví, jaké povolání by chtěli vykonávat a už vůbec nemají představu, co pro to musí udělat a například kolik dostanou zapláceno. **Cesta k zaměstnání** je interaktivní vzdělávací aplikace, která simuluje proces hledání zaměstnání. Žáci se zde seznamují s tvorbou životopisu, vyhledáváním pracovních míst, absolvují pohovor, učí se podepisovat pracovní smlouvu a ověřují si znalosti základů pracovního práva. (Tvrdá a Křepelka [b.d]) Webová aplikace **Můj život po škole** poskytuje žákům ZŠ a SŠ přehledné a detailní informace o různých povoláních a nákladech spojených s životem. Je užitečná i pro pedagogy a výchovné poradce. (Tvrdá a Czekaj [b.d])

Jihomoravský kraj vydává spoustu metodik, které se týkají kariérového poradenství skrze **Jihomoravské centrum pro mezinárodní mobilitu**. Jejich databáze *Vyberu si střední* poradí žákovi, který tuší, co chce studovat detailnější informace, jaké školy jsou v kraji k dispozici, informace o termínech, rady, na co nezapomenout, a praktické tipy k přijímacímu řízení. Pokud žák neví, je možné centrum kontaktovat emailem nebo si domluvit konzultaci. Web nabízí přehled kurzů, školení a rekvalifikací v Jihomoravském kraji. Také nabízí kurzy pro kariérové poradce. (JCMM 2024)

V EU jsou nejnižší hodnoty předčasného odchodu ze vzdělávání v Irsku, dále ve Slovinku a Řecku, viz graf 1 v oddílu 1.3.1. Irsko nabízí například programy **Youthreach** a **Back to Education Initiative** (BTEI). *Youthreach* je program pro mladé lidi, kteří opustili školu bez formálního vzdělání a nabízí jim možnosti rozvoje vzdělání, osobního rozvoje, odborného výcviku a pracovních zkušeností. Kurz trvá obvykle 1 až 2 roky a poskytuje certifikaci. Účastníci mohou požádat o finance, jako je týdenní příspěvek a příspěvek na cestování, a mohou si také vybrat mezi různými kurzy v závislosti na svých zájmech a potřebách. Program je dostupný mladým lidem ve věku 15-20 let a 16-21 let. Možnost je i zapojení do iniciativy *Zpět do vzdělávání* (BTEI), což je vládní program, který poskytuje podporu dospělým při návratu do vzdělávání. Nabízí kurzy a programy s cílem zvýšit zaměstnatelnost a úroveň vzdělání účastníků. BTEI poskytuje finanční podporu na kurzovné, studijní materiály a další náklady spojené s účastí na kurzech, aby odstranil finanční překážky. Je důležitým nástrojem pro podporu celoživotního vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů, který přispívá k posílení ekonomiky a společnosti. (Citizens Information 2024)

Příklad dobré praxe ze zahraničí nabízí i **kanadská škola Québec**, o které je zmínka v oddílu 1.2.1.

Na Slovensku vznikla **Střediska SPACE**, která poskytují komplexní podporu mládeži ve věku 13 až 29 let, zaměřenou na zaměstnanost, péči o mládež a přechod do společenského života. Základem služeb je kariérové poradenství, doplněné psychologickou a sociální

podporou, koučinkem, neformálním vzděláváním, podporou nápadů a dobrovolnictvím. Kariérový poradce pomáhá mladým lidem identifikovat jejich schopnosti, kvality, dovednosti a hodnoty. Podporuje je při hledání zaměstnání, seznámení s trhem práce, vzdělávacími možnostmi a přípravě na pracovní pohovor. Podpora je poskytována individuálně nebo ve skupinách s využitím různých technik přizpůsobených cílové skupině NEET, což jsou mladí lidé, kteří nestudují, nepracují ani se na zaměstnání nepřipravují a žijí je především rodiče. Výjimečným doplňkem služeb je Innolab, což je speciálně upravená místnost s technickým vybavením, kde mohou mladí lidé rozvíjet své technické a digitální dovednosti. Služby SPACE mohou využívat všichni mladí lidé v 7 městech Banskobystrického kraje. (Euroguidance b.d.; SPACE 2022)

Každý evropský stát by měl jakoukoli iniciativu mít, protože Evropská unie si klade za cíl do roku 2030 snížit podíl předčasných odchodů ze vzdělávání pod hranici 9 % na celém svém území (Eurostat 2023).

4.3 Příčiny problému a dopady na cílovou skupinu

Předčasné odchody ze vzdělávání mají své příčiny, různé faktory a negativní dopady na cílovou skupinu. Podkapitola 1.8 vše popisuje, níže jsou připomenuta východiska kapitoly.

Mezi příčiny patří osobní, rodinné a socioekonomické faktory, jakož i nastavení vzdělávacího systému a klima ve školách. Text se snaží příčiny analyzovat skrze mikro, mezo a makro přístup v sociální práci a poskytuje konkrétní příklady příčin a důsledků. Jednou z příčin předčasných odchodů ze škol je špatná volba oboru nebo školy, která může vést k nedostatečné motivaci a zájmu o vzdělání. Jinou příčinou je nedostatečná podpora ze strany rodiny, včetně nedostatečného zájmu o dítě, neposkytnutí potřebné pomoci s učením či nízké vzdělání rodičů.

Důsledky se projevují v sociální, zdravotní, psychické a ekonomické oblasti života. Zahrnují nižší vzdělání, omezené možnosti na trhu práce, vyšší riziko nezaměstnanosti a nižší příjem. Tato situace může vést k sociálnímu vyloučení, reprodukci chudoby a zhoršenému zdravotnímu stavu jednotlivce. Nízká míra vzdělání nese problémy do budoucna, což potvrzují evropské zdroje.

Konkrétní řešení situace zahrnuje opatření na preventivní, intervenční a kompenzační úrovni. Jedná se například o zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání, komunitní práce, posilování sebedůvěry žáků, spolupráce se ŠPP nebo rekvalifikační kurzy, pokud už k odchodu dojde. Kariérové poradenství je jednou z preventivních i intervenčních forem řešení.

4.4 Analýza stakeholderů

Analýza stakeholderů ve vzdělávacím prostředí zahrnuje širokou škálu subjektů, kteří mají zájem nebo jsou přímo zapojeni do problematiky v různých rolích. Společně mohou přispět k identifikaci a řešení příčin předčasných odchodů ze škol a k vytvoření podpůrného prostředí pro úspěch vzdělávacího procesu.

MPSV má zájem na tom, aby mladí lidé ve vzdělávání získávali relevantní dovednosti a kvalifikaci, které odpovídají potřebám pracovního trhu. Poskytuje finanční prostředky skrze dotační a grantové programy na projekty, aktivity, informační kampaně a další. Spolupracuje s dalšími ministerstvy, samosprávami, neziskovými organizacemi a ostatními subjekty.

MŠMT je klíčovým aktérem v oblasti vzdělávání a má zodpovědnost za vytváření politik a programů zaměřených na zlepšení vzdělávacích podmínek a prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání, ty pravidelně vyhodnocuje. Jeho cílem je zajistit kvalitní a inkluzivní vzdělávání pro všechny. Podporuje školy a učitele metodickými materiály či školením. Spolupracuje se školskou inspekcí a pedagogickými fakultami na zlepšení vzdělávacího systému.

Školy jsou hlavními aktéry ve vzdělávacím procesu. Zahrnují základní školy, střední školy a další vzdělávací instituce, které mají přímý vliv na žáky a studenty. Mají zájem na zlepšení výsledků svých žáků a snížení míry předčasných odchodů ze vzdělávání.

Učitelé a třídní učitelé jsou klíčovými osobami ve vzdělávacím procesu. Mají přímý kontakt s žáky a mohou identifikovat příčiny neúspěchu. Mají zájem na posílení motivace žáků a poskytnutí podpory potřebné k úspěšnému dokončení studia.

Školský sociální pracovník nebo sociální pedagog identifikují žáky, kteří se potýkají s obtížemi ve škole nebo v rodinném prostředí a mohou jim poskytnout individuální podporu a poradenství. Mají kompetence pro propojení školy, učitelů a žáka k hledání kvalitního řešení a k implementaci inkluzivních praktik. Rozvíjí sociální dovednosti, sebevědomí a emocionální inteligenci u žáků. Mohou organizovat preventivní programy a aktivity zaměřené na podporu sociální integrace a zlepšení školního prostředí. Jejich kompetence přesahují až ke spolupráci s místními organizacemi a rodinou.

Rodiče a rodinní příslušníci mají zásadní vliv na vzdělávací dráhu svých dětí. Jejich podpora a angažovanost mohou hrát klíčovou roli v úspěchu žáků ve škole.

Místní komunita a neziskové organizace mohou poskytovat doplňkové zdroje a podporu pro žáky a rodiny v náročných situacích. Mohou nabízet programy volnočasových aktivit, doučování nebo mentorskou podporu.

Sociální pracovníci mohou hrát klíčovou roli v identifikaci žáků a rodin v sociální nouzi. Jsou schopni poskytnout konkrétní podporu a intervence zaměřené na řešení problémů.

Zaměstnavatelé mají zájem na kvalifikovaných pracovnících a mohou se podílet na vzdělávacím procesu prostřednictvím stáží, učňovských programů nebo spolupráce se školami formou přednášek, exkurzí a další.

Psychologové a poradci mohou poskytovat individuální podporu a poradenství žákům, kteří se potýkají s emočními nebo duševními problémy ovlivňujícími jejich vzdělávací dráhu.

4.5 Analýza rozhovorů

Popsány budou výsledky polostrukturovaných rozhovorů se sociální pracovníci sociálně aktivizační služby a pracovníky na základní škole. Na téže základní škole byla provedena fokusní skupina s žáky osmé třídy.

Sociální pracovnice – paní J

Paní J pracuje ve službě už 20 let, služba se nachází v těsné blízkosti SVL, která vedle sebe situuje ZŠ. Na škole studuje téměř sto procent romských žáků a situace předčasných odchodů ze škol jsou velmi časté ne-li běžné. Pro sociální pracovnice je náročné děti ke studiu motivovat a když už se podaří dítěti na SŠ dostat, je to těžký proces, ve kterém dítě vyžaduje silnou podporu.

Rozhovor s paní J ukazuje, že odchody dětí již v sedmé třídě ZŠ jsou způsobeny propadem na prvním i druhém stupni, spojeným s negativním postojem ke školnímu prostředí a nedostatečnou podporou ze strany rodičů. Faktory jako domácí násilí, závislosti, rušivé prostředí a nedostatek motivace v rodině přispívají ke snaze o osamostatnění se a tím k předčasným odchodům ze škol.

Paní J zmiňuje roli drogové problematiky, zejména v SVL. Mladiství ve věku okolo 14 let užívají či dokonce prodávají drogy. Nedostatečná intervence ze strany rodiny či blízkých osob vede k neúspěchu ve vzdělávání či dokonce k podpoře tohoto „zaměstnání“. Mladý člověk získává návyk přivýdělku „rychlých peněz“, což vede k pozdější demotivaci vykonávat legální povolání, které je fyzicky náročné a špatně placené. Zvláště problematické je to v komunitách, kde je užívání drog vnímáno jako normální.

Dalším významným faktorem je nedostatečné přizpůsobení vzdělávacího systému potřebám jednotlivých žáků. Existence „segregovaných“ škol (teoreticky neexistují, reálně však ano a snaha o desegregaci těchto škol je minimální), které v praxi fungují podobně jako speciální školy, zvyšuje nerovnosti ve vzdělávání a vytváří nepodnětné prostředí.

Pokud už se podaří dítěti na SŠ dostat, stále má před sebou dlouhou cestu. Ze „segregované“ školy se dítě dostává do školy majoritní, kde se může setkat s diskriminací, šikanou, ale velkým problémem je tzv. *funkční negramotnost*, kdy dítě žilo celý život v něčem jiném, v prostředí, které znalo a najednou se ocitne v prostředí cizím, je si nejisté, jestli do něj patří, může narážet na materiální nedostatky, vzdělávání je moc rychlé a náročné. Funkční

negramotnost obsahuje nízkou schopnost vstřebávat informace čtením a psaním, má mnoho podob například matematická, sociální, informační aj. A to vše vede ke vzdání se, setkání s neúspěchem a odchodu ze SŠ. V prvním ročníku SŠ to bývá nejčastější. Jednodušší je vrátit se do „své bubliny v SVL“.

Lidé se základním vzděláním nemají v budoucnu dobré vyhlídky. Na trhu práce mají omezený výběr, například uklízeč/ka nebo pomocná síla v kuchyni. Plat u těchto pozic je v rozmezí minimální mzdy. Motivace k práci je důležitá a člověka by měla bavit. Pokud jej nebaví, musí být dobře zaplacen. Pokud se ani jedno neděje, rodiny se uchylují k pobírání sociálních dávek, které přináší výnos zhruba podobný minimální mzdě. Do toho otec přivydělává rodině prací na černo a začarovaný kruh života na sociálních dávkách se uzavře.

Paní J navrhuje zavedení povinné docházky v předškolním vzdělávání a jeho silné posílení pro sociálně znevýhodněné děti. Příklad: Dítě jde do MŠ poslední rok před nástupem na ZŠ, rodiče z důvodu nemoci dítě často nechávají doma, takže je jeho vzdělávání v MŠ minimální. Dítěti chybí sociální dovednosti, znalosti, které se v MŠ vyučují a má nedostatečný motorický vývoj. Nastoupí na ZŠ, moc se do první třídy těší, ale jeho vývoj po pár měsících stagnuje a začíná pociťovat první neúspěchy, ty se opakují a vedou k postupnému odporu vůči škole. Děti jsou roztěkané, psychicky nevyrovnané a neumí se soustředit. Přičemž dostat za pět je neúspěch, s kterým náš školní systém neumí pracovat.

Celkově je podle paní J řešením posílení podpory rodiny a komunity, podpora předškolního vzdělávání a reforma vzdělávacího systému směrem k většímu zohledňování individuálních potřeb žáků a zvýšení motivace a sebevědomí u mladých lidí. Zároveň by bylo dobré posílit reálné vyhlídky žáka vzhledem k jeho prospěchu a cílům.

Sociální pedagožka (SoPg), terénní pracovník (TP) a výchovný/kariérový poradce (VK/KP)

Na základní škole v Ostravě se vzdělávají převážně romské děti, tvořící asi 80 % žáků. Rodiny dětí jsou sociálně znevýhodněné, často neúplné, rodiče nemají práci nebo děti nedostatečně podporují. Podle VP/KP odchází na SŠ zhruba 70-80 % žáků, přičemž 20 % z nich vůbec nenastoupí nebo zanechá studia během prvního ročníku. Ve školním roce 2022/2023 nenastoupili spíše kluci, jedno děvče otěhotnělo. Škola má úplné ŠPP a také terénního pracovníka z ostravského projektu.

Přípravná třída na této ZŠ hraje klíčovou roli zvláště pro ty, které nechodí do MŠ. Škola se snaží kompenzovat nedostatek předškolní přípravy a pomáhá dětem získat základní dovednosti, jako jsou znalosti barev a počítání. O třídě škola informuje distribucí letáků, dítě zařadí na doporučení OSPOD nebo na základě žádosti o přijetí (problém načasování, termín v dubnu, rodiče volají v září). Často se jedná o mladší sourozence již studujících dětí. Pokud dítě první třídu nezvládá, škola jej zařadí do tohoto nultého ročníku.

Zejména SoPg je klíčovým pracovníkem v podpoře žáků i jejich rodin. Učitelé si cení pomoci, protože jim umožňuje lépe se věnovat vzdělávání a na podporu dítěte v rodině nemají

kapacitu ani kompetence. SoPg a TP spolupracují na zjišťování příčin absencí a záškoláctví. Pracovníci síťují dítě na další služby, navštěvují rodiny a řeší i kariérové poradenství (dítě se ptá, co dělají rodiče, co by chtěl dělat on a snaží se jej přimět, že i když to doma nefunguje, on může situaci změnit a ve vzdělávání pokračovat). SoPg se nyní více věnuje administrativní činnosti a TP navštěvuje terén. Pracovníci jsou požádáni o pomoc přímo žáky, třídními učiteli nebo OSPOD. Výhoda je, že pracovníci znají rodinné prostředí dítěte, z kterého často plynou problémy v chování ve škole. S žáky jsou v kontaktu skrze školní akce nebo přímo ve škole o přestávkách a v hodinách.

VP/KP vyučuje, a tak zahrnuje aktivity kariérodního poradenství do své výuky. Sice musí stihnout více věcí naráz, ale vnímá to, jako výhodu, protože jindy by na to se skupinou žáků nenašel čas. Využívá různé nástroje, jako je aplikace Můj život po škole, obrázkové karty a rozhovory o výběru povolání. Spolupracuje s třídními učiteli, kteří mají zájem o kariérodní vývoj dětí. Poskytuje i individuální konzultace. Zhruba polovina dětí ví, co by chtěla dělat, zatímco druhá polovina nemá jasno. KP se snaží podpořit žáky v jejich rozhodování, ale zároveň korigovat a upozornit na realitu výběru oboru SŠ a povolání.

Spolupráce s rodiči je obtížná, ačkoli je klíčová pro úspěch žáků. Rodiče o vzdělání svého dítěte jeví minimální pozornost. Škola se snaží motivovat děti k aktivnímu zájmu o svou budoucnost, i když jim chybí vzory v rodině. VP/KP, SoPg i TP se snaží vést děti k uvědomění si skutečnosti, že vzdělání a práce jsou klíčem k úspěchu v budoucnosti. Děti bohužel nevnímají tuto vzdálenou budoucnost, jako důležitou.

Pro děti je klíčové, aby byly motivovány správným způsobem. Někdy mají vnitřní motivaci z rodin, kde někdo pracuje, má svou firmu. Pokud vnitřní motivace chybí, škola se jí dětem snaží dát. Rozdíly jsou velmi znát u rodin, kde rodiče pracují a nepracují. Ovlivnění je v tomto zásadní a často rozhoduje o tom, zda dítě ve studiu bude nebo nebude pokračovat.

TP je součástí projektu Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání. Projekt se soustředí na 25 prioritních dětí, přičemž na škole bylo identifikováno 150 ohrožených dětí. TP se snaží nezapomínat ani na děti, které nejsou přímo součástí projektu. Pracuje s nimi formou intervencí v hodinách i mimo ně. Čelí extrémní administrativní zátěži. Každý měsíc se schází s dalšími pracovníky projektu a co tři měsíce probíhá setkání s dalšími aktéry, jako je OSPOD nebo ÚP. **Na setkání zástupkyně ÚP přiznala, že děti, které se v 15 letech na ÚP přihlásí jsou v podstatě nezaměstnatelné** (kořeny v rodině, žádná motivace).

VP/KP vnímá exkurze jako pozitivní způsob motivace pro děti. Díky nim si mohou lépe představit různé druhy prací a získat představu o tom v čem práce v daném oboru spočívá. Exkurze mohou být zdrojem pozitivní nebo negativní motivace pro děti, které mohou buď zaujmout, nebo je naopak odradit. Ideální je, když si děti mohou práci vyzkoušet samy. Navíc je možné exkurze přizpůsobit zájmům o konkrétní obor.

Komunikace s dětmi, které neví, co chtějí dělat, je obtížná. Provádějí se osobnostní dotazníky a pracuje se se sebepojetím a sebepoznáním. KP s nimi diskutuje o možných

profesních cestách a důsledcích jejich rozhodnutí, ale mnohdy děti nejeví zájem a rozhodují se na základě vlivu svých kamarádů.

Pro děti jsou motivací peníze, což může být příčina k předčasnému odchodu ze školy. Když rodina nemá finanční stabilitu, dítě může chtít ihned po škole pracovat. Mnohdy se ukáže, že práce pro ně není přitažlivá a výdělek není dostatečný. Žáci mají nerealistickou představu o výdělku (30-40 tisíc) a nedokáží si uvědomit nutnost kvalifikace. Za 20 tisíc práci nechtějí dělat. Navzdory sociálnímu znevýhodnění mají děti nové mobily, oblečení a peníze na cigarety, ale nechápou, odkud peníze pocházejí, a neuvědomují si, že za nimi stojí práce nebo dokonce zadlužení.

Fokusní skupina s žáky osmé třídy základní školy

Fokusní skupina (FS) je metoda, kterou výzkumník získává ve skupině osob názory a postoje k určitému tématu. Do skupiny bylo vybráno 12 žáků, v poměru 10 dívek a dva chlapci, ostatní chlapci nebyli přítomni. FS se účastnila asistentka pedagoga. Na začátku byla všem vysvětlena metoda a její pravidla. FS měla fáze zahájení, úvodní diskuse, jádro diskuse a fázi ukončení. Využívány byly nápomocné techniky pro rozpróudění dialogu a soustředění.

Žáci byli aktivizováni, aby škálou vyjádřili, jak náročné je pro ně rozhodování o kariéře. Polovina se pohybovala ve středu, zatímco druhá zdůrazňovala silnou náročnost. Důvodem byla nejistota v tom, co chtějí dělat, a důležitost, aby je jejich studium bavilo, protože ovlivní celou jejich budoucnost. Pouze 3-5 žáků mělo jasno ohledně školy, na kterou chtějí jít (porodní asistentka, barmanka, IT programátor). Jedna dívka by ráda pracovala jako programátorka, ale chybí jí informace ohledně vhodné školy. Někteří již navštívili den otevřených dveří na SŠ, o kterém se dozvěděli na veletrhu SŠ.

Žákům v rozhodování pomáhají exkurze. Navštívili soutěž a veletrh SŠ, kde se seznámili s obory škol, například pekařství, zemědělství, či bezpečnostní agentura. Přímo si vyzkoušeli aktivity s oborem spojené. Také navštívili Fajnou dílnu v Ostravě, OZO nebo výrobu Marlenka. Aktivity je krátkodobě bavily, ale jako trvalou práci si je nedokáží představit. Škola se neúspěšně snažila pozvat rodiče, aby o svém povolání třídy vyprávěli.

O tom, kam na SŠ se polovina žáků baví se svými kamarády, asi třetina dětí to řeší s rodiči.

Dětem poskytuje informace o kariéře třídní učitelka, VP/KP, učitel výtvarné výchovy a pracovních činností. Žáci mohou kdykoliv vyhledat pomoc. Znají webovou aplikaci "Můj život po škole", ale hodnotí ji jako jen částečně užitečnou. Preferují osobní kariérové poradenství a webové aplikace berou spíše jako doplněk.

Podle žáků je kariérové poradenství poradna pro ty, kteří si nejsou jisti, co dělat v budoucnosti. Žáci tuší, že se takové poradenství poskytuje nejen na ZŠ, ale i jinde, jen neví přesně kde.

Pro žáky je studium SŠ důležité, jen jedna žačka ví, že dál studovat nechce, neláká ji to.

Motivací k dalšímu studiu je získání maturity, rodičovské vedení a peníze. Představa výdělku se pohybuje kolem 30, 40 až 50 tisíc korun. Nicméně mnozí z nich nemají jasno v oboru práce a představa výdělku se s povoláním neshoduje. Žáci se shodují, že udržitelnost práce, která je nebaví je nízká a zaměstnání by změnili.

Představa exkurze do firmy by měla splňovat následující kritéria: žák by si měl moci vyzkoušet práci, být aktivně zapojen do činnosti, přednášející by měl přinést zajímavosti o povolání, spolu s praktickými informacemi o pracovním prostředí a výplatě. Práce by měla být představena detailně. Pouze žáci, kteří mají představu o své kariéře navrhuji konkrétní firmy/povolání, které by měly školu navštívit. Žákům je v podstatě jedno, zda by se profilovali na humanitní nebo technické obory, spíše by uvítali společné exkurze, kde by si mohli vyzkoušet různé možnosti. Nevnímají jako důležité představení profesí záchranného integrovaného systému. Kritéria pro přednášejícího by měla zahrnovat zábavnost, vzdělanost a schopnost vysvětlit práci stručně, ale srozumitelně pro danou cílovou skupinu.

Nabídka skupinové práce např. formou supervize je pro žáky lákavá, protože se jim ve skupině pracuje dobře. Zhruba 4 žáci preferují individuální konzultace.

Největší pomoc při rozhodování, kam dál na SŠ je osobní rozhovor s profesionálem v daném oboru. Tento přístup je klíčový pro žáky, kteří již mají jasnou představu o svém budoucím povolání. Pro ty, kteří zatím nemají jasno, je důležité zkoušet různé kombinace exkurzí, webových aplikací, osobnostních dotazníků a konzultací, aby získali co nejširší obraz a lépe se mohli rozhodnout.

4.6 Závěry analýzy potřebnosti

Z celkové analýzy potřebnosti vyplývá, že uplatnění na trhu práce se základním vzděláním je náročné, někdy až nemožné. Pokud lidé nevykonávají svou práci se zájmem, musí za ni dostat alespoň dobře zapláceno. Jestliže se neděje ani jedno, hrozí, že osoba začne pocítovat nezájem o povolání, ocítat se v dlouhodobé nezaměstnanosti a upadat do koloběhu chudoby se spolehnutím na sociální podporu státu a práci načerno. Proto je důležité v žácích vyvíjet silnou motivaci a zájem o pokračování ve studiu. Je důležité podněcovat sebevědomí žáků, kteří necítí podporu své rodiny, bohužel se jedná o častou příčinu předčasného odchodu ze vzdělávání. Různé formy pomoci a dobré praxe již existují, ale nadále je důležité, aby byli žáci motivováni si vybrat školu, která je bude bavit i jakožto budoucí povolání. Tímto je možné předejít přestupům či odchodu ze středních škol a ohrožení, že jedinec získá jen základní vzdělání.

Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+ MŠMT si klade za cíl snížit nerovnosti ve vzdělávání a posílit kompetence dětí potřebných pro profesní, občanský a osobní rozvoj.

Nový RVP více rozvíjí oblast profesního učení a přímo zavádí tematický okruh Svět práce, který má rozvíjet vztah dítěte k sobě a k práci.

Žákům chybí informace a souvislosti o jednotlivých povoláních či jejich nabídce. Zároveň mají zkreslenou představu o svých možnostech se na některé SŠ dostat, popřípadě nevnímají realitu mzdy a pozice, kterou chtějí vykonávat, představa je příliš vysoká. Klíčovou roli hrají pracovníci škol, kteří mohou žákům poskytovat informace o kariérních možnostech. Projekt kariérového poradenství by měl žákům pomoci lépe porozumět výhodám dalšího vzdělávání. Exkurze do firem a osobní rozhovory s profesionály jsou cennými zdroji informací.

Pro žáky je v poradenství důležitý individuální přístup, ale i skupinové sezení a rozebírání své budoucnosti s vrstevníky. Osobní setkání je preferováno oproti využití webových aplikací. Zároveň žáci nedají dopustit na interaktivní metody, kterými si mohou vyzkoušet práci a získat praktické informace o povolání. Exkurze do firem nabízí žákům lepší představu vlastní kariéry a motivují k hledání správného oboru zaměstnání. Žáci preferují různorodé přístupy k získávání informací o kariérních možnostech.

Z analýzy potřebnosti vyplynulo také, že vhodným nástrojem pomoci by bylo posílení předškolního vzdělávání a reforma vzdělávacího systému směrem k individuálním potřebám žáků nebo zavedení nultých tříd na základních školách. Důležitou součástí by měla být podpora rodin a komunity a jejich vzájemného vztahu s dítětem.

Z těchto závěrů vyplývá, že projekt kariérového poradenství na základní škole by měl být zaměřen na poskytování individuální a skupinové podpory žákům při rozhodování o své budoucí kariéře, dále na motivování k dalšímu studiu a prevenci sociálního vyloučení z trhu práce prostřednictvím informačních aktivit, exkurzí a podpory rodiny.

Závěry analýzy lze aplikovat do projektové práce, avšak, zahrnutí aspektu rodiny v plném rozsahu projektu není reálné. Nicméně, jedna z klíčových aktivit se této problematice věnuje. S ohledem na omezené časové možnosti školského sociálního pracovníka se projekt zaměřuje především na aktivity spojené s kariérovým poradenstvím. To vede k nutnosti odkazování případných rodinných problémů na sociální služby, jako jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, odborné poradny nebo poradny pro občanství, občanská a lidská práva.

5 Úvod a cíle projektu

V kapitole 4 byly identifikovány potřeby podpořit sebevědomí žáků, reálné představy o jejich budoucnosti a správný výběr dalšího vzdělávání s důrazem na přímou zkušenost si obor povolání moct vyzkoušet. Na základě analýzy potřebnosti bude vytvořen pilotní projekt, který je v této kapitole představen. Pilotní studie může připomínat metodologický experiment a zaměřuje se na hledání optimálních způsobů získávání údajů s ohledem na teoretické, metodologické, praktické, organizační, rozpočtové a jiná hlediska (Buriánek 2018). U pilotního projektu není jasně dáno, zda se v něm bude pokračovat i v následujících letech, jedná se o prvotní zkoušku plánovaných činností, které se pilotním ověřením zkoumají. Je potřeba zjistit, jestli o projekt studenti a zainteresované subjekty budou mít zájem a jeho činnosti jsou správně a cíleně nastaveny.

Fiktivní pilotní projekt ‚Cesta ke kariéře‘ se uskuteční v průběhu jednoho školního roku, a to pro osmou třídu základní školy v Ostravě. **Cílem projektu je v průběhu školního roku poskytnout žákům 8. tříd různé formy kariérového poradenství s cílem pomoci jim při rozhodování o přechodu do dalšího vzdělávání a získání povědomí o 1-3 oborech povolání, kterým by se chtěli věnovat.** Pilotní projekt má preventivní charakter a různými formami kariérového poradenství nabízí žákům aktivity vyvinuté pro jejich osobní a kariérový rozvoj. Zařazeny budou aktivity informativní, vzdělávací, diskusní, sebezkušenostní a sebe rozvíjející. Využity budou metody skupinové práce a individuálního poradenství. Zároveň projekt nabízí možnost návštěv rodin, kde ŠSPk motivuje a informuje o výhodách dalšího vzdělávání, hledá silné stránky a kapacity žakovy rodiny a případně síťuje pomoc sociálních služeb. Při této klíčové aktivitě jsou využity prvky metody práce s rodinou.

Důvodem zavedení projektu v osmé třídě je včasná identifikace nadání žáků, jejich představ o budoucí kariéře a k tomu přizpůsobené síťování firem a středních škol, které budou součástí projektu. Projekt bude zařazen, jako výukový celek na základě tematického okruhu Svět práce, a to do výuky v předmětu, který škola tematickému okruhu věnuje, nejčastěji se jedná o pracovní činnosti nebo výtvarnou výchovu. Projekt je aplikovatelný zejména na ZŠ, které jsou považovány za ‚segregované‘ s vyšším počtem znevýhodněných žáků, popřípadě se nachází v blízkosti SVL.

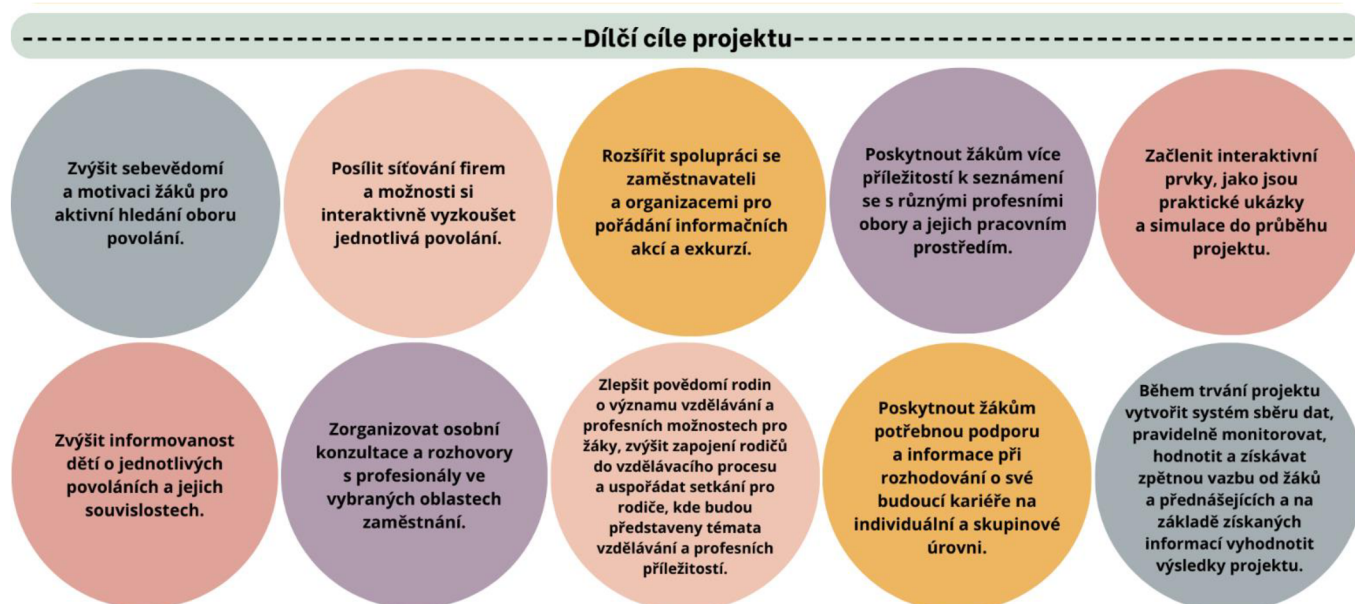
Účast na projektu je povinná, protože se jedná o součást výuky. Pouze individuální kariérové poradenství a nabídka práce s rodinou jsou dobrovolné. Projekt je naplánován na 1 rok, a to od srpna 2024 do července 2025 a bude organizován ve městě Ostrava a okolí. Město Ostrava je zároveň jeho iniciátorem a realizátorem.

Zodpovědnou osobou za projekt je školský sociální pracovník, který bude spolupracovat s řadou dalších odborníků ve škole, ale i v prostředí mimo ni. Jedná se o klíčovou osobu

zaštiťující přípravu, realizaci a evaluaci projektu. Jeho klíčovým spolupracovníkem je vyučující předmětu pracovní či výtvarné činnosti a dále třídní učitel.

Projekt se skládá z hlavního cíle, který byl zmíněn výše, a z dílčích cílů, které z něj vycházejí. Tyto dílčí cíle jsou popsány v obrázku 5. Nadto jsou reflektovány v kapitole 5.2, která popisuje intervenční logiku projektu, a jsou také zahrnuty jako cíle klíčových aktivit.

Obrázek 5: Hlavní a dílčí cíle projektu

Zdroj 15: Vlastní tvorba

5.1 Informace o přímé a nepřímé cílové skupině

Přímá cílová skupina

Jsou to osoby, které se přímo účastní klíčových aktivit projektu a pro které je projekt tvořen.

Zaměřuje se na žáky, kteří stojí před rozhodnutím, zda pokračovat ve studiu na střední škole nebo předčasně opustit vzdělávací systém pouze se základním vzděláním. Tato skupina dětí může být ovlivněna sociálním vyloučením, nepříznivými rodinnými podmínkami a dalšími faktory, které ovlivňují jejich rozhodování a budoucí životní dráhu. Viz podkapitola 1.1 a 1.8.

Konkrétní počet účastníků se odvíjí od počtu osob v ročníku, který může být ovlivněn demografickými trendy, jako je fluktuace v porodnosti, migrační tlaky, dále urbanizací, reputací školy a další. Třídy mají většinou mezi 15-30 žáky, průměrný počet žáků ve třídě na druhém stupni ZŠ pak ve školním roce 2022/23 činil 21 žáků (Pedagogická komora 2023). **Přímou cílovou skupinou proto bude 20 žáků osmého ročníku ZŠ**, přičemž je projekt variabilní i pro jiný počet osob, maximálně 30.

Nejprospěšnější je aplikovat projekt na ZŠ, které jsou považovány za „segregované“ s vyšším počtem znevýhodněných žáků, popřípadě se nachází v blízkosti SVL. Kritérium pro účast na projektu by pak splňovali žáci osmých tříd, kteří navštěvují tyto typy základních škol.

Přímou cílou skupinou projektu jsou také rodiče a rodiny žáků, s kterými má možnost ŠSPk spolupracovat. Informace, které prostřednictvím projektu rodiče získají, jim mohou pomoci lépe porozumět a podpořit kariérní cíle svých dětí.

Nepřímá cílová skupina

Jedná se o osoby, které mají užitek z projektu nepřímo nebo následně. Aktivit se neúčastní, ale jsou jejich realizátory, popřípadě se jich dotýkají dopady projektu.

Jsou jimi **rodiny žáků a širší komunita**. Jestliže se dítěti podaří pokračovat ve studiu i přes slabou motivaci vlastní rodiny, je možné, že se právě on stane v budoucnu motivací pro své sourozence, vlastní děti, ale i širší okruh kamarádů, známých a komunity. Žáci jsou díky projektu schopni informovat a motivovat ke studiu další osoby ve svém okolí.

Střední školy, firmy a organizace mají zásadní vliv na úspěch projektu. Spolupráce s těmito subjekty umožňuje žákům získat komplexní přehled o možnostech dalšího vzdělávání a pracovního uplatnění. Zároveň se **střední školy a zaměstnavatelé** dostávají do širšího povědomí žáků, a ti se mohou stát jejich budoucími studenty a zaměstnanci.

Projekt poskytuje **pedagogickým pracovníkům** nové informace a perspektivy týkající se kariérového poradenství a přechodu žáků do dalšího vzdělávání. Pomáhá jim lépe porozumět potřebám žáků a doplňuje existující učební plány. Zapojení do projektu přináší pedagogům možnosti profesního rozvoje a vzájemného sdílení zkušeností s dalšími odborníky. Tímto způsobem může projekt podpořit vytvoření motivujícího prostředí ve škole a přispět k celkové kvalitě vzdělávání.

Orgány veřejné správy, jako je úřad práce mohou využít výstupy projektu při tvorbě politik a programů zaměstnanosti pro mladé lidi. Osoby působící v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti nebo sociálního rozvoje mohou využít poznatků a zkušeností z projektu k vylepšení svých programů a aktivit. Získané informace mohou posloužit jako zdroj inspirace pro tvorbu nových projektů, strategií, teoretických konceptů nebo metodik v oblasti kariérového poradenství a vzdělávání.

Pracující jedinci aktivně přispívají k řešení problémů a přinášejí prospěch jak **ekonomice**, tak celé **společnosti**. Zaměstnaní lidé vydělávají peníze a přispívají k ekonomickému růstu a konkurenceschopnosti. V práci přinášejí nové nápady, perspektivy, a svou aktivní rolí se stávají vzorem pro další generace a zároveň posilují sociální soudržnost a rozvoj. Jejich účast je tudíž klíčová pro rozvoj státu.

5.2 Intervenční logika

Intervenční logika shrnuje do jedné tabulky cíle, klíčové aktivity, indikátory splnění a výstupy projektu, viz tabulka 2. Vše více rozepisuje podkapitola 5.3.

Tabulka 2: Intervenční logika projektu – cíle, klíčové aktivity, indikátory splnění a výstupy

Cíle projektu	Klíčové aktivity	Indikátory splnění	Výstupy
Rozšířit a koordinovat spolupráci se zaměstnavateli a organizacemi pro pořádání informačních akcí a exkurzí.; Posílit síťování firem a možnosti si interaktivně vyzkoušet jednotlivá povolání.	KA01: Síťování firem, jejich pracovníků a středních škol ke spolupráci	Minimálně 50 oslovených firem ke spolupráci; 20 oslovených středních škol ke spolupráci; Kontaktován MS PAKT ke spolupráci; 1 kariérový kalendář na pololetí.	Přehledná databáze firem a SŠ, které jsou ochotny spolupracovat na projektu; Vytvořené dva kariérové kalendáře.
Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.	KA02: Seznámení se s třídním kolektivem a navázání spolupráce	Portfolio 20 žáků; Zápis ze 2 fokusních skupin; 20 úvah o kariérovém směřování; Rozhovor s třídním učitelem.	Vytvořené portfolio žáků, vložená úvaha; Fokusní skupina s žáky o kariérovém směřování; Navázána spolupráce s třídním učitelem, vyučujícím praktické/výtvarné činnosti a českého jazyka.
Zlepšit povědomí rodin o významu vzdělávání a profesních možnostech pro žáky, podpořit zapojení rodičů do vzdělávacího procesu a uspořádat setkání pro rodiče, kde bude představeno téma vzdělávání a nabídka ke spolupráci.	KA03: Podpora rodinných vztahů	Prezenční listina z rodičovského setkání; 50 letáčků s nabídkou spolupráce.	Zorganizované rodičovské setkání ke kariérovému rozvoji žáků s nabídkou návštěvy rodin. Rozdané letáky dětem a rodičům.
Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.; Začlenit interaktivní prvky, jako jsou praktické ukázky a simulace do průběhu projektu.; Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.	KA04: Sebe rozvojové a kariérové aktivity	Prezenční listina 5 skupinových setkání; Prezenční listina workshop MS PAKT; 20 osobnostních dotazníků; 20 životopisů.	Žáci prošli workshopem osobního a kariérového poradenství s dílčími aktivitami.
Poskytnout žákům více příležitostí k seznámení se s různými profesními obory a jejich pracovním prostředím.; Začlenit interaktivní prvky, jako jsou praktické ukázky a simulace do průběhu projektu.; Zvýšit informovanost dětí o jednotlivých povoláních a jejich souvislostech.; Zorganizovat osobní konzultace a rozhovory s profesionály ve vybraných oblastech zaměstnání.	KA05: Exkurze, akce a workshopy pro kariérový rozvoj	Prezenční listina z workshopu ÚP ČR; 8 exkurzí; 40 vyplněných pracovních listů živá knihovna.	Přímá zkušenost žáků s prací ve vybraných oborech povolání.; Zvýšená informovanost a znalosti žáků o povoláních, které je zajímají.; Aktivní účast na exkurzích, workshopech a zprostředkovaných akcích.
Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.; Zvýšit informovanost dětí o jednotlivých povoláních a jejich souvislostech.	KA06: Individuální kariérové poradenství	Zápis ze setkání; Sepsány alespoň 2 osobní a kariérové cíle.	Realizována individuální konzultace.
Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.	KA07: Závěrečné skupinové setkání	Prezenční listina 20 žáků; Tři zapsané obory SŠ nebo povolání.	Reflexe osobního a kariérového rozvoje žáků.; Zápis vybraných oborů středních škol nebo povolání.
Během trvání projektu vytvořit systém sběru dat, pravidelně monitorovat, hodnotit a získávat zpětnou vazbu od žáků a přednášejících a na základě získaných informací vyhodnotit výsledky projektu.	KA08: Zpětná vazba ze strany firem a žáků	20 vyplněných elektronických dotazníků; Záписy zpětné vazby žáků; Evaluační zpráva.	Vytvořena evaluační zpráva projektu.

Zdroj 16: Vlastní tvorba

5.3 Klíčové aktivity

Jsou popsány spolu s jejich cíli, indikátory a výstupy splnění a dílčími aktivitami. Cíle aktivit definují stav, kterého chce projekt dosáhnout. Indikátory jasně definují, co bude uděláno pro naplnění cílů a aktivit, a jak/čím to ověřit. Výstupy jsou konkrétní závěry aktivit, které v projektu vznikly. Dílčí aktivity jsou činnosti, které se realizují v rámci klíčové aktivity.

5.3.1 Příprava

KA01: Síťování firem, jejich pracovníků a středních škol ke spolupráci

Cíl: Posílit síťování firem a možnosti si interaktivně vyzkoušet jednotlivá povolání.; Rozšířit a koordinovat spolupráci se zaměstnavateli a organizacemi pro pořádání informačních akcí a exkurzí.

Indikátor: Minimálně 50 oslovených firem ke spolupráci; 20 oslovených středních škol ke spolupráci; Kontaktován MS PAKT ke spolupráci; 1 kariérový kalendář na pololetí.

Výstup: Přehledná databáze firem a SŠ, které jsou ochotny spolupracovat na projektu; Vytvořené dva kariérové kalendáře.

ŠSPk vytvoří kritéria, které musí splňovat přednášející osoba aktivity, při tomto definování vychází z analýzy potřeby, kdy zjistil, že žáci si chtějí práci vyzkoušet, přednášející by měl poskytnout žákům zajímavosti o své práci, být stručný a srozumitelně o své práci mluvit, zároveň se snažit být vtipný a zaujmout cílovou skupinu dětí ve věku 13-15 let. Spolupráce je v této fázi pouze formou navázání kontaktů mezi pracovníkem a ostatními subjekty, přičemž v další fázi projektu se může firmám pracovník ozvat. Pro tvorbu spolupráce využívá čísla manažerů firem, domluví si s nimi hovor, online nebo osobní schůzku a vysvětlí, o čem se jedná a o co by firma byla žádána v případě, kdy by žáci projevíli zájem o exkurzi či přednášku v ní. Pracovník využije služeb MS PAKT, kteří již mají smlouvy s různými firmami v Moravskoslezském kraji.

ŠSPk vytvoří databázi firem a středních škol, které by byly schopny spolupracovat na vytvořeném projektu. Zpracováno do poloviny září. Je nutné mít minimálně 15 firem a 10 SŠ, oslovených subjektů musí být více dle indikátorů.

ŠSPk bude hledat dostupné akce v letošním roce, kterých se může třída zúčastnit, a které mohou být aktivitami projektu, může se jednat například o veletrh SŠ, pracovní dílny apod.

Na základě fokusních skupin s žáky, dostupných firem, středních škol a akcí v kraji vytvoří ŠSPk kariérový kalendář na dvě pololetí, kde v každém měsíci vyznačí konkrétní aktivitu pro přehlednou orientaci v plánování. V měsících listopad-červen musí probíhat

každý měsíc 1 exkurze. První kalendář hotový do konce října, druhý do konce ledna. Tento kalendář je vystaven také ve třídě.

KA02: Seznámení se s třídním kolektivem a navázání spolupráce

Cíl: Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.

Indikátor: Portfolio 20 žáků; Zápis ze 2 fokusních skupin; 20 úvah o kariérovém směřování; Rozhovor s třídním učitelem.

Výstup: Vytvořené portfolio žáků, vložena úvaha; Fokusní skupina s žáky o kariérovém směřování; Navázána spolupráce s třídním učitelem, vyučujícím praktické/výtvarné činnosti a českého jazyka.

Dílčí aktivity:

- Spolupráce s třídním učitelem
- Spolupráce s vyučujícím pracovní a výtvarné výchovy
- Spolupráce s vyučujícím českého jazyka
- Technika přímého a nepřímého pozorování
- Dvě fokusní skupiny s žáky

ŠSPk začne spolupracovat s třídním učitelem, který mu o žácích podá informace, jaké jsou jejich silné stránky a rezervy, jaký je předpoklad, že se dostanou na SŠ s výučním listem, s maturitou apod. a jaké je jejich kariérní směřování. ŠSPk chce pochopit klima třídy, hledat příležitosti a nadání jednotlivých žáků a jeho cílem je si vše zaznamenat, aby mohl být žákům podporou při rozhodování o dalším vzdělávání a znal jejich reálné vyhlídky.

S žáky se pracovník seznámí na začátku školního roku, vysvětlí svou pozici, k čemu směřuje a s čím může žákům pomoci. Více je začne poznávat pozorováním v hodinách, na chodbách, bude přítomen na školních akcích.

Jednou z dílčích aktivit bude spolupráce s učitelem českého jazyka, kde žáci dostanou, jako slohovou práci napsat úvahu o svém kariérovém směřování. Termín je do konce září, ŠSPk ji vloží do portfolií, v závěrečné fázi projektu se k ní vrátí.

Na fokusní skupině, která se uskuteční v polovině září bude hlavním tématem kariérové směřování žáků. Skupiny proběhnou dvě, aby byl zachován nízký počet účastníků a cílené řešení problému. ŠSPk musí otevřít otázku „Kam dál na SŠ?“ a vhodně vést diskusi o tom, jaké kritéria by měla splňovat exkurze, její přednášející, kam konkrétně se chtějí žáci podívat, koho chtějí poznat, jaké obory je zajímají a jaké představy mají. Cílem je zjistit, jaké profese si žáci přejí zařadit do exkurzí, které budou probíhat s profesionály. Vybrané profese musí vycházet ze zájmů a motivací žáků, kam profesně směřovat. Fokusní skupina bude vedena v jedné až dvou vyučovacích hodinách. Aby bylo setkání efektivnější a kratší, žáci se na toto

setkání musí připravit a předem si odpovědět na otázky: Chci se hlásit na střední školu a kam? Jaké povolání bych chtěl vykonávat a kolik za něj dostávat zapláceno? Co by měla splňovat exkurze do firmy, abych se na ní nenudil? Mám z budoucnosti obavy, čeho se bojím? Co by mi pomohlo k rozhodnutí, na jakou střední školu jít? Kdo mě podporuje ve studiu a jaká je moje motivace dál studovat, k čemu to je důležité nebo naopak není? Krátké odpovědi si zapíší na papír a přinesou s sebou na setkání. Otázky jim zadá třídní učitel.

5.3.2 Realizace

Realizace projektu již částečně započala fokusní skupinou. Nyní na ni navazují další aktivity, které se rozvíjí v průběhu celého školního roku a cílí k podpoře žáků.

KA03: Podpora rodinných vztahů

Cíl: Zlepšit povědomí rodin o významu vzdělávání a profesních možnostech pro žáky, podpořit zapojení rodičů do vzdělávacího procesu a uspořádat setkání pro rodiče, kde bude představeno téma vzdělávání a nabídka ke spolupráci.

Indikátor: Prezenční listina z rodičovského setkání; 50 letáčků s nabídkou spolupráce.

Výstup: Zorganizované rodičovské setkání ke kariérnímu rozvoji žáků s nabídkou návštěvy rodin.

Z analýzy potřebnosti vyplývá, že mnoho problémů, proč žák nepokračuje dál ve studiu plynou z rodinného zázemí. Právě ŠSPk dokáže pronikat do a napomáhat v rodinném zázemí dítěte, musí hledat silné stránky a kapacity rodiny, což by mohlo přinést změny ve smýšlení o kariéře.

V rámci třídních schůzek proběhne informativní maximálně 20 minutové setkání pro rodiče ke kariérnímu rozvoji žáků, rodiče budou upozorněni, že žáci jsou v rámci projektu podpořeni a motivováni k dalšímu studiu a je velmi přínosné, aby tuto motivaci pocítovali i v rodinném prostředí. ŠSPk představí výhody dalšího studia, internetové zdroje, z kterých čerpat, možnou finanční podporu pro rodiny ve finanční tísní a zodpoví dotazy. Dále zmíní, že motivace je pro děti zásadní a upozorní, že osmá třída je pro rozhodování o kariéře důležitá, protože v deváté třídě už žáci podávají přihlášky a musí vědět, na jakou školu.

ŠSPk vytvoří jednoduchý leták s nabídkou podpory rodiny a žáka v dalším vzdělávání. Leták rozdá dětem ve třídě a vysvětlí jeho záměr, měly by jej odevzdat doma, na rodičovském setkání jej rozdá znovu. Letáčkem je myšlen text na papíře s informacemi a dobrou grafikou, součástí je odkaz na web www.volbakariery.cz. Na jednu A4 se vejdu 4 letáčky. Rodiče mohou pracovníkovi zavolat, napsat atd. S rodinou může řešit budoucnost dítěte, rodinné vztahy nebo náročnou životní situaci a kontakt na sociální služby. Rodině ŠSPk nabídne stránky volbakariery.cz nebo atlasskolstvi.cz a ukáže, jak s nimi pracovat.

KA04: Sebe rozvojové a kariérové aktivity

Cíl: Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.; Začlenit interaktivní prvky, jako jsou praktické ukázky a simulace do průběhu projektu.; Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.

Indikátor: Prezenční listina 5 skupinových setkání; Prezenční listina workshop MS PAKT; 20 osobnostních dotazníků; 20 životopisů.

Výstup: Žáci prošli workshopem osobního a kariérového poradenství s dílčími aktivitami.

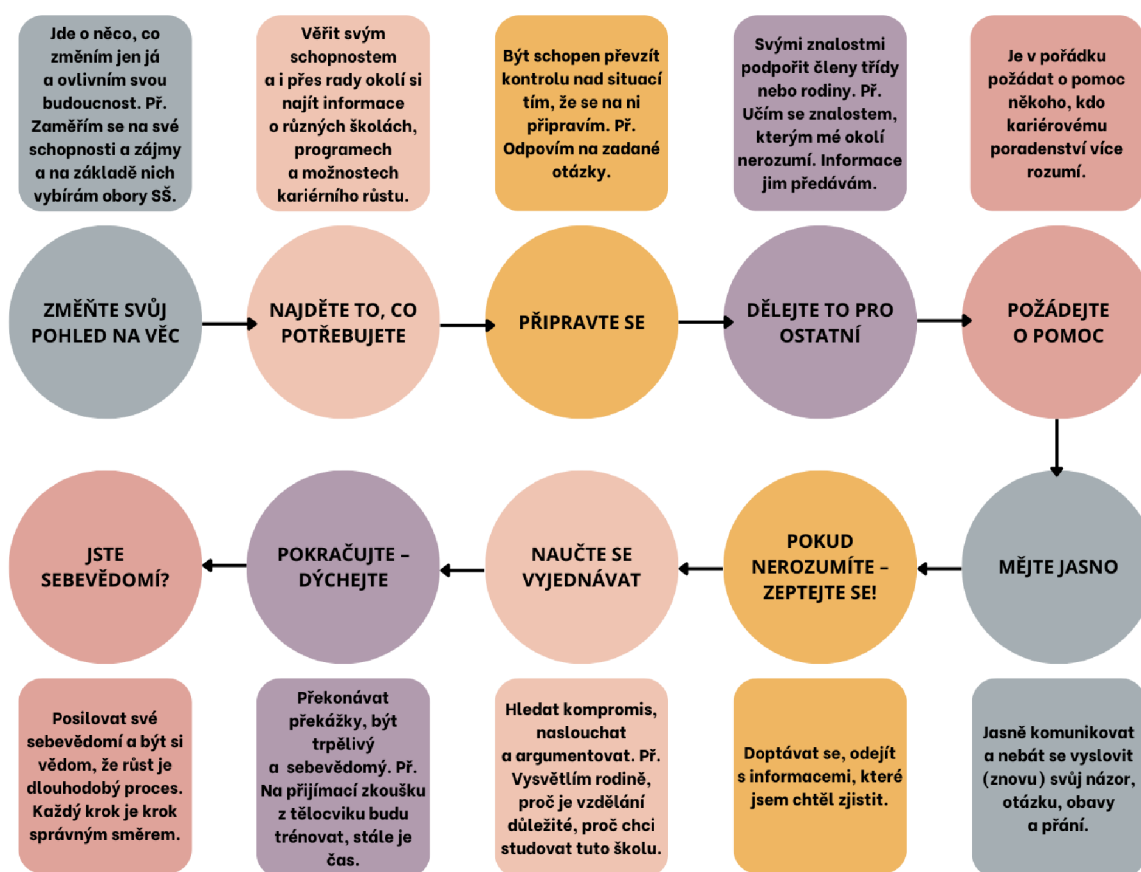
Dílčí aktivity:

- Skupinové setkání
- Vyplnění osobnostních dotazníků
- Workshop kariérového poradenství MS PAKT a zkouška pracovního pohovoru
- Tvorba kariérních a osobních cílů
- Psaní životopisu

ŠSPk využívá konceptu sebeobhájení, zplnomocňování, motivace, peer program, kodifikace a dekodifikace pedagogicky osvobození a práce se stigmatizací. Všemi níže popsanými aktivitami dochází k rozvoji motivace a sebevědomí klientů. Skupinové setkání je zároveň prostorem pro realizaci dílčích aktivit.

Při technice sebeobhájení dochází k celkovému uschopňování klientů k tomu, aby převzali odpovědnost nad svým jednáním a budoucností a byli schopni se za sebe postavit před okolím. Všechny fáze musí ŠSPk do aktivit a procesu rozvoje aplikovat a sebeobhájení žáků podporovat. Viz obrázek 6.

Obrázek 6: Konkrétní fáze sebeobhájství v kariérovém rozvoji

Zdroj 17: Advocacy focus 2022, vlastní tvorba

Technika ekomapy je vhodná spíše pro individuální práci, ale ve skupině lze využít její potenciál pokládáním otázek, jak ovlivňují osoby a prostředí to, jak žáci smýšlí a rozhodují se.

Při skupinových rozhovorech dále ŠSPk využívá techniku kodifikace – pracuje s každodenními situacemi a využívá fotografie, kresby nebo slova, která jsou všem dobře známá, probouzí debatu a mají v sobě sociální náboj. Může to být fotka poslanecké sněmovny nebo vyloučené lokality, v kontextu kariérového poradenství například pracovníci ve firmě, vedoucí firmy, rozdílné profese atd. Dekodifikace ústí ve schopnost žáků začít vnímat různorodé vztahy situací, a to, jak se ovlivňují, jak na sebe navazují a v co vyplývají. Cílem je rozvoj kritického myšlení, práce se stigmatizací a zejména dialog mezi studenty a ŠSPk.

Osobnostních testů je v dnešní době celá řada, ŠSPk se poradí, které testy využít se školním psychologem nebo zástupci MS PAKT. Může využít Profitest na webu infoabsolvent.cz, který spravuje Národní pedagogický institut. Test je komplexní a reflektuje žákův prospěch, inteligenci, studijní předpoklady, charakter a nabízí jaké povolání je pro něj vhodné. Web edukee.cz rozpracovává test osobnosti a navrhuje vhodné povolání spolu s konkrétními informacemi, jak dlouho studium probíhá nebo na jaké škole a v kraji lze obor studovat. Podrobný test silných stránek nabízí agentura SCIO na webu testmojeplus.cz. Výsledky testů zasílají žáci ŠSPk na email, ten je vytisknuté vloží do jejich portfolií.

Kariéroví poradci a psychologové MS PAKT nabízí aktivity, kterými si žáci rozvíjí dovednosti a kompetence v sebepoznání, sebe prezentaci, orientaci v informacích trhu práce a plánování a volby profesní dráhy (MS PAKT 2024). Pro třídu zorganizují spolu se ŠSPk program, ve kterém budou pracovat na rozvoji osobnosti pomocí sebepoznávacích technik a formou role-play si vyzkouší pracovní pohovor.

Každý dvakrát napíše na papír jeden až tři cíle týkající se kariérového nebo osobního rozvoje, na kterých bude ve školním roce pracovat. Jeden papír si vloží do pouzdra, aby jej měl vždy na očích, druhý odevzdá do svého portfolia. Cíl musí být dosažitelný a ŠSPk vysvětlí žákům metodu SMART, podle které by je měli definovat. Žáci také sepíší minimálně dvě své silné stránky a dvě rezervy. Učí se tak sebereflexi a sebeuvědomění. Průběh v září na setkání.

ŠSPk opět naváže spolupráci s učitelem českého jazyka. V jeho hodině žáci vytvoří vlastní životopis, pracovní zkušenosti si vymyslí na základě pravděpodobné volby oboru povolání. Průběh v dubnu.

Je nutné, aby na skupinových setkáváních ŠSPk otevíral, co největší možné množství informací o různých povoláních a s žáky vedl aktivní dialog o jejich fungování, podmínkách pro studium a předpokládaném platu. Zařazuje interaktivní videa, podněcuje přímou zkušenost. Žáci musí získat pohled na práci, jako na něco, co by je mělo bavit a naplňovat, ale je důležité, aby si uvědomili, že po 10 letech může člověka i vysněná práce přestat zajímat. Není nic špatného na tom změnit obor nebo firmu a vykročit ze stereotypu, do kterého se zřejmě dostane úplně každý z občanů.

KA05: Exkurze, akce a workshopy pro kariérový rozvoj

Cíl: Poskytnout žákům více příležitostí k seznámení se s různými profesními obory a jejich pracovním prostředím.; Začlenit interaktivní prvky, jako jsou praktické ukázky a simulace do průběhu projektu.; Zvýšit informovanost dětí o jednotlivých povoláních a jejich souvislostech.; Zorganizovat osobní konzultace a rozhovory s profesionály ve vybraných oblastech zaměstnání.

Indikátor: Prezenční listina z workshopu ÚP ČR; 8 exkurzí; 40 vyplněných pracovních listů živá knihovna.

Výstup: Přímá zkušenost žáků s prací ve vybraných oborech povolání.; Zvýšená informovanost a znalosti žáků o povoláních, které je zajímají.; Aktivní účast na exkurzích, workshopech a zprostředkovaných akcích.

Dílčí aktivity:

- Workshop ÚP ČR
- Exkurze do firem a středních škol
- Akce pořádané městem a krajem
- Dvě živé knihovny s odborníky

Tato klíčová aktivita nabízí pro žáky zejména přímou zkušenost s prací ve firmách, workshopy a rozhovory s odborníky s cílem získat různé informace o povoláních. Jedná se o zásadní aktivitu, která má žákům přinést informace a pomoci při jejich kariérovém rozhodování.

Základem k aktivitám je zářijové a lednové setkání s žáky, o tom, jaké přednášející a firmy si přejí poznat a navštívit. Zároveň musí ŠSPk vybrat a kontaktovat obory na základě charakteristiky třídy a ty do projektu zahrnout. Při exkurzi na SŠ se snaží zapojit formou peer program a živé knihovny i studenty školy, aby osmákům představili školu, praxe, dílny a další.

Workshop ÚP ČR by měl obsahovat zajímavé informace a statistiky a mírně sloužit, jako odstrašující příklad pro setrvání jen se základním vzděláním. Přednášející má mluvit o nevýhodách neformálního trhu práce a uplatnitelnosti osob se základním vzděláním. Dále vést debatu, o tom, jaké vlivy na předčasné odchody působí, jako těhotenství, rodinné zázemí, motivace atd. Důležitým je dialog s žáky, jsou to mladí inteligentní lidé a ať sami definují, co k předčasným odchodům vede a jaké faktory mohou sami ovlivnit.

Exkurze do firem, popřípadě středních škol mají určitá kritéria. Přednášející musí nabízet dostatek informací a zároveň mířit stručně k cílové skupině. Činnosti by měly být zábavné, interaktivní, je nutné, aby si žáci práci vyzkoušeli. Informace by měly přinést znalosti o tom, jaké studium je pro práci potřeba, jaká je dostupnost dané pozice, jaké mohou žáci čekat platové ohodnocení, co je na práci zábava a co nutnost atd. Měsíc před každou exkurzí ŠSPk kontaktuje přednášejícího a domlouvají se na podobě exkurze. Protože čas pro exkurze je omezený, je potřeba, aby firma žákům představila například, co nejvíce pozic, které se u nich nacházejí (zejména o velké technické firmy). Každá exkurze má mít dvě hodiny. Probíhat budou každý měsíc od listopadu do června, tedy osmkrát.

Exkurze jsou doplněny akcemi pořádanými v Moravskoslezském kraji a městě Ostrava. Ty ŠSPk hledá v průběhu měsíců srpen až leden a zařazuje do prvního i druhého kariérového kalendáře. Akce by měly být interaktivní, aby žáci zažívali přímou zkušenost. Příkladem je veletrh SŠ nebo Fajna dilna v Ostravě.

Živá knihovna je koncept, kdy mají žáci jedinečnou příležitost mluvit s osobami, které se věnují práci, která žáky zajímá. Cílem skupinového setkání v lednu je zjistit jaké odborníky si v živé knihovně žáci přejí. Ty se ŠSPk snaží kontaktovat, živá knihovna proběhne dvakrát, v květnu a červnu. Jedná se o doplněk exkurzí ve firmách a možnost získat informací od profesionálů svého oboru. Snaha je pozvat na každé setkání alespoň 10 profesionálů, aby byla zachována přímá zkušenost, jejich úkolem je si připravit aktivitu, která žáky uvede do jejich práce. Například mohou přinést pomůcky, které v práci využívají nebo vytvořit fotky či video, jak práce probíhá. Odborníci se v úvodu živé knihovny představí a nabídnou, o čem se s žáky mohou bavit. ŠSPk připraví jednoduchý pracovní list s otázkami typu: Jak jste se o povolání dozvěděl? Co vás na něm baví? Jak jste se rozhodl, co studovat? S pracovním listem žáci

musí obejít alespoň 5 odborníků, kteří je zaujali. Slouží k soustředění a cílené činnosti, také jako indikátor aktivity.

KA06: Individuální kariérové poradenství

Cíl: Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.; Zvýšit informovanost dětí o jednotlivých povoláních a jejich souvislostech.

Indikátor: Zápis ze setkání; Sepsány alespoň 2 osobní a kariérové cíle.

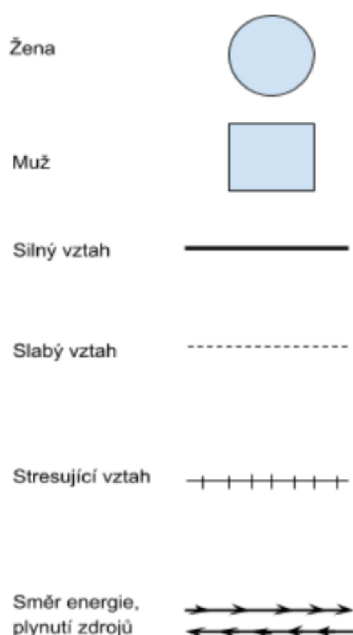
Výstup: Realizována individuální konzultace.

ŠSPk představí individuální kariérové poradenství na začátku školního roku, uvede jeho výhody, a jak konzultace probíhá. Předá informace o tom, kdy a kde je možné pracovníka zastihnout, a jak si konzultaci domluvit. Poradenství je dobrovolné.

Při práci ŠSPk využívá poradenský a motivační rozhovor, více v oddílu 3.4.3. Soustředí se na vyjasnění představ, přání a představení reality volby studijního oboru. Společně s žákem hodnotí jeho portfolio a definují, na čem je potřeba dál pracovat k dosažení cílů, cíle upravují. Pracovník rozvíjí kritické myšlení žáka. Při motivačním rozhovoru využívá otázky na nejhorší možný scénář, obavy a strachy, otázky srovnávající minulost se současným stavem, otázky, které hledají pozitivitu a příležitosti v budoucnosti a otázky zjišťující důležité hodnoty žáka.

ŠSPk využívá techniku ekomapy, která pomáhá žákovi identifikovat klíčové osoby, organizace a instituce, které hrají roli v kariérním rozvoji. To zahrnuje rodinné příslušníky, přátele, učitele, školní kariérové poradce a další důležité kontakty. Dále vytváří vizuální prezentaci žákova ekosystému, jako jsou rodinné vztahy, školní prostředí, zájmové aktivity, komunitní zdroje a další. Společně mohou diskutovat o tom, jak tyto vztahy a zdroje podpory mohou pomoci žákovi dosáhnout svých kariérních cílů, stejně jako identifikovat případné překážky nebo rizikové faktory, které by mohly bránit jejich úspěchu. Obrázek 7 znázorňuje, jakým způsobem vazby zaznamenávat. Pro znázornění institucí je nutné vytvořit další znaky a způsoby záznamu.

Obrázek 7: Vizualizace ekomapy

Zdroj 18: Navrátil 2020

5.3.3 Evaluace

Tato fáze bude probíhat již v průběhu roku, zároveň slouží k celkové evaluaci projektu.

KA07: Závěrečné skupinové setkání

Cíl: Poskytnout žákům potřebnou podporu a informace při rozhodování o své budoucí kariéře na individuální a skupinové úrovni.; Zvýšit sebevědomí a motivaci žáků pro aktivní hledání oboru povolání.

Indikátor: Prezenční listina 20 žáků; Tři zapsané obory SŠ nebo povolání.

Výstup: Reflexe osobního a kariérového rozvoje žáků.; Zápis vybraných oborů středních škol nebo povolání.

Žáci na setkání dostanou úvahu, kterou psali na začátku roku. Zhodnotí, jak se jejich smýšlení po 9 měsících změnilo nebo upevnilo.

Žáci zhodnotí, jak se jim podařilo pracovat na kariérovém a osobním rozvoji, a jestli naplnili cíle, které si zvolili. Reflektují proč k tomu došlo nebo ne a na čem je dál potřeba pracovat.

Cíleným výstupem je, aby žáci napsali tři obory na SŠ nebo tři povolání, kterým by si dokázali představit se věnovat, jako práci a zároveň je to realistická volba. Vše opět zapíše na papír, který vloží do svého portfolia. To bude uloženo u třídního učitele, aby se k němu v 9. ročníku mohli žáci vrátit, přečíst si svůj rozvoj a připomenout svá přání a kariérová směřování.

KA08: Zpětná vazba ze strany firem i žáků

Cíl: Během trvání projektu vytvořit systém sběru dat, pravidelně monitorovat, hodnotit a získávat zpětnou vazbu od žáků a přednášejících a na základě získaných informací vyhodnotit výsledky projektu.

Indikátor: 30 vyplněných elektronických dotazníků; Zápisy zpětné vazby žáků; Evaluační zpráva.

Výstup: Vytvořena evaluační zpráva projektu.

ŠSPk vytvoří do konce září elektronický dotazník pro zpětnou vazbu, který vždy před aktivitou zašle přednášejícímu. Ten jej musí do 5 dnů od skončení aktivity vyplnit a odeslat. Dotazník má mít maximálně 10 minut, důraz je kladen na upřímnost a konstruktivní kritické zhodnocení. Zpětnovazebný dotazník musí obsahovat otázky typu: V čem byla přínosná aktivita pro vás; V čem pro žáky ZŠ? Co bylo organizováno dobře a v čem je možné se zlepšit? Zapojil byste se do projektu znovu a z jakého důvodu ano/ne? A další. Dotazník vyplní 8 přednášejících exkurzí, 2 skupiny přednášejících workshopů a 20 odborníků živé knihovny.

S žáky pracovník v maximálně 10 minutách probere přínosy a negativa po každé aktivitě a hodnocení si zaznamená. Odpovědi nesmí být typu „Dobré, špatné.“ Pracovník učí žáky konstruktivní kritice a chválení, požaduje konkrétní hodnocení. Zaznamenává do excel tabulky.

ŠSPk zpětnou vazbu každý měsíc vyhodnocuje a vytváří z ní závěry do excelové tabulky. V závěru roku využije poznatky k celkovému zhodnocení projektu ze strany firem i žáků do evaluační zprávy.

5.4 Harmonogram

Projekt je rozdělen do tří fází, a to příprava, realizace a evaluace. V jednotlivých fázích jsou realizovány klíčové aktivity projektu. Harmonogram zaznamenává jejich trvání a úkoly, které musí školský sociální pracovník vypracovat pro úspěšnou realizaci projektu. Projekt je realizován od srpna 2024 do července 2025. Vše je zaznamenáno v tabulce 3.

Tabulka 3: Harmonogram projektu Cesta ke kariéře

Harmonogram projektu Cesta ke kariéře														
Projekt realizován od 2. 8. 2024 do 31. 7. 2025			2024				2025							
Projektová fáze	Klíčová aktivita	Název úkolu	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7
Příprava	KA01	Databáze firem a SŠke spolupráci		15.										
Příprava	KA01	Kariérový kalendář první												
Příprava	KA01	Kariérový kalendář druhý												
Příprava	KA01	Domluva spolupráce s MSPAKT												
Příprava	KA02	Portfolia žáků												
Příprava	KA02	Fokusní skupina a zápis z ní												
Příprava	KA02	Úvahy o kariérovém směřování												
Realizace	KA03	Tvorba letáku a předání žákům												
Realizace	KA03	Příprava a realizace rodičovského setkání												
Realizace	KA03	Nabídka podpory rodin												
Realizace	KA04	Osobnostní dotazníky žáků												
Realizace	KA04	Skupinové setkání												
Realizace	KA04	Psaní životopisu												
Realizace	KA04	Workshop MSPAKT												
Realizace	KA04	Workshop ÚP ČR												
Realizace	KA05	Exkurze												
Realizace	KA05	Vyhledávání akcí kariérového rozvoje												
Realizace	KA05	Kontaktovat odborníky do živé knihovny												
Realizace	KA05	Živá knihovna s odborníky												
Realizace	KA05	Pracovní list na živou knihovnu												
Realizace	KA06	Nabídka individuálního poradenství												
Evaluace	KA07	Elektronický dotazník zpětné vazby												
Evaluace	KA07	Závěrečné skupinové setkání												
Evaluace	KA07	Vyhodnocení zpětné vazby firem a žáků												

Zdroj 19: Vlastní tvorba

Přípravná fáze probíhá od srpna do ledna, přičemž nejvíce úkolů je potřeba splnit v srpnu a září. ŠSPK připravuje vše nezbytné pro realizaci projektu, síťuje aktéry a zjišťuje informace o studentech a jejich požadavcích.

Ve fázi realizace probíhají aktivity pro osobní a kariérový růst žáků, jako exkurze, workshopy, tvorba cílů a mnoho dalších nástrojů pro úspěšnou realizaci projektu. Fáze běží od září do června.

Fáze evaluace probíhá po celou dobu projektu, jelikož je nutné sbírat data zpětné vazby průběžně. Závěrečné zhodnocení celého projektu probíhá v měsíci červenec 2025 ve spolupráci s externím evaluátorem.

5.5 Management rizik

Plán rizik identifikuje předpokládaná rizika projektu a současně hodnotí pravděpodobnost jejich vzniku a možné dopady na projekt. S cílem dosáhnout úspěšné realizace projektu jsou navržena preventivní opatření, která mají za cíl eliminovat rizika a minimalizovat jejich dopady.

Hodnocení pravděpodobnosti (dále jen „P“) vzniku a možné dopady (dále jen „D“) rizika jsou odstupňovány stupnicí pravděpodobnosti a stupnicí dopadu následovně: Velmi nízká/ý, nízká/ý, střední, vysoká/ý, velmi vysoká/ý. Toto hodnocení rizika v sobě zahrnuje úvahy o vlivu na naplnění cílů projektu nebo nenaplnění indikátorů.

Návrhy opatření mění nebo upravují zvolenou formu aktivit.

Tabulka 4 vše shrnuje a text dále identifikovaná rizika rozpracovává.

Tabulka 4: Plán rizik projektu

Riziko	Identifikace rizika	Hodnocení P a D rizika	Popis kritického D rizika	Návrh preventivních opatření rizika
R01	O pilotní projekt nebude mít žádná základní škola zájem	Velmi nízká P Velmi vysoký D	Projekt by nebyl realizovatelný.	Včasné hledání ZŠ ke spolupráci; Přesun projektu do jiného města v Moravskoslezském kraji.
R02	Nespolupracující pedagogický tým	Střední P Velmi vysoký D	Práce ŠSPk by byla velmi náročná až vedoucí k vyhoření.	Schůzka se ZŠ, která o pilotní projekt jeví zájem; Seznámení se s pedagogy a vyjasnění očekávání.
R03	Nespolupracující a neaktivní žáci	Nízká P Vysoký D	Cíl projektu by nebyl splněn.	Vyšší záměr na jednotlivce; Dbát na atraktivnost aktivit.
R04	Absence dostupných odborníků pro spolupráci	Nízká P Vysoký D	Hlavní aktivity projektu by nebyly realizovatelné, tím by se nenaplnily cíle.	Včasná domluva a aktivní komunikace; Spolupráce s MS PAKT; Finanční náhrada.
R05	Neaktivní rodiče žáků	Vysoká P Střední D	KA03 projektu by nesplnila cíl.	Tvorba pozvánek na třídní schůzky; Telefonická komunikace; Osobní návštěva rodin; Nabídka spolupráce.
R06	Problémy najít kompetentního školského sociálního pracovníka	Nízká P Velmi vysoký D	Nutnost projekt časově posunout až zrušit.	Včasná nabídka práce pro ŠSPk nebo SoPg; Dobrá mzda; Evaluační zpráva tvořena s externistou.
R07	Nezískání potřebných finančních prostředků	Střední P Velmi vysoký D	Projekt by nebyl realizován.	Kvalitní rešerše a získání finančních zdrojů ještě před zahájením příprav projektu.
R08	Nekvalitní zpětná vazba od žáků a přednášejících	Nízká P Střední D	Nenaplnění cílů KA08 a ohrožení evaluace.	Informování a vzdělávání.
R09	Nedodržení harmonogramu	Střední P Vysoký D	Nebyly by naplněny různé cíle a aktivity naplánované v projektu.	Při výběrovém řízení zohlednit schopnost plánování; Dodržovat vše naplánované; Duševní hygiena pracovníka.
R10	Nadpoloviční většina žáků nebude přítomna ve výuce	Velmi nízká P Nízký D	Nutné předat informace jinou formou například na skupinovém setkání.	Spolupráce s výchovným poradcem.
R11	Některý z přednášejících se nedostaví na domluvenou výuku	Velmi nízká P Nízký D	Potřeba spolupráce s vyučujícím, přesunutí konání aktivity.	Včasné domluvení termínu; Telefonické připomenutí.
R12	Technické problémy při činnostech	Velmi nízká P Nízký D	Nutná změna, úprava nebo přesun aktivity.	Včasná příprava aktivity.

Zdroj 20: Vlastní tvorba

Rizika jsou zhodnocena v tabulce 5 níže. Z ní je patrné, že nízký význam mají rizika R08, R10, R11 a R12. Je potřeba rizika sledovat, aby se jejich význam nezvýšil. Střední význam mají rizika R01, R02, R03, R04, R05, R06, R09, kterým je potřeba aktivně předcházet. S vysokým významem bylo identifikováno riziko R07, to je nutné aktivně řešit a předejít jeho vzniku.

Tabulka 5: Hodnocení rizik projektu

Hodnocení rizik projektu						
Pravděpodobnost rizika	Velmi vysoká					
	Vysoká			R05		
	Střední			R02, R09	R07	
	Nízká			R08	R03, R04	R06
	Velmi nízká		R10, R11, R12			R01
	Velmi nízký	Nízký	Střední	Vysoký	Velmi vysoký	
	Dopad rizika					

Zdroj 21: Vlastní tvorba

R01: O pilotní projekt nebude mít žádná základní škola zájem

To by pro pilotní projekt znamenalo, že jeho realizace není možná. Především riziku je proto nutné vhodným síťováním základních škol a hledání vhodné školy, která bude chtít participovat. Vzhledem k tomu, že má Ostrava 55 základních škol je P rizika velmi nízká (Ostrava.cz 2023). Avšak kdyby k odmítnutí spolupráce došlo ve všech základních školách městských obvodů Ostrava, bylo by nutné projekt přesunout do jiného města Moravskoslezského kraje.

R02: Nespolutracující pedagogický tým

Toto riziko by zkomplikovalo práci ŠSPk, protože většina aktivit je nastavena v rámci multidisciplinární spolupráce. Je potřeba, aby se v některých předmětech plnily činnosti projektu, ale zejména je nutná spolupráce pedagogů praktické a výtvarné činnosti, protože jsou to osoby, které na projektu participují a třídu doprovázejí na exkurze. Realizace by byla možná i bez nich, ale v případě vyššího počtu žáků²¹ by se situace zkomplikovala. ŠSPk by čelil velkému vyčerpání a byl by nucen činnosti projektu měnit za chodu. Riziku je možné předjet již před realizací projektu, a to správnou komunikací se školou, ředitelem i pedagogickým sborem, je nutné aktivity projektu představit a předem se domluvit na spolupráci. Zároveň projednat očekávání všech zúčastněných stran.

R03: Nespolutracující a neaktivní žáci

Projekt si klade za cíl žákům pomoci se rozhodnout, kam pokračovat ve studiu a aby se jednalo o obor, který je zajímavý a baví. Je možné, že ve třídě budou jedinci, které je velmi těžké motivovat k setrvání ve studiu a jsou rozhodnuti a spokojeni jen se základním

²¹ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, § 3 odstavec 2 definuje, že při akcích konaných mimo místo, kde škola uskutečňuje vzdělávání, nesmí na jednu osobu zajišťující bezpečnost a ochranu zdraví žáků připadnout více než 25 žáků.

vzděláním. Aktivita míří k tomu, aby začal jedinec více smýšlet nad okolnostmi svého rozhodnutí, svou budoucností a hledal vnitřní motivaci, své silné stránky a jakoukoli školu a povolání si vybral. P zvýšení motivace žáka je proto vysoká, ale je nutné ji podpořit individuálním poradenstvím nebo vyšším zaměřením se na jednotlivce. Pokud budou aktivity zajímavé, je nízká P, že by při nich žáci nebyli aktivní. Navíc jsou to oni samotní, kdo je tvůrcem projektu a je důležité jim jejich vlivnou roli připomínat.

R04: Absence dostupných odborníků pro spolupráci

Riziko se váže k neochotě firem a středních škol spolupracovat na projektu, ale i k nedostatku odborníků ochotných a schopných exkurze provádět a participovat na živé knihovně. Může se stát, že pracovníci nebudou mít na aktivity čas, to je však ošetřeno včasnou domluvou, kdy aktivita proběhne. Pracovníkům mohou chybět kompetence zaujmout a motivovat 20 člennou skupinu žáků, je na ŠSPk, aby v případě, když by se toto stalo, uměl pokládat vhodné otázky nebo exkurzi posunovat správným směrem. Prevence rizika je ošetřena telefonáty přednášejícím, ujištěním se, že jsou kritéria jasně definovaná. Zároveň je možné, aby se ŠSPk s přednášejícím sešel osobně. Protože MS PAKT již disponuje kontakty na firmy ke spolupráci, je vcelku nízká P, že by se nenašlo žádné místo pro exkurzi, dále je spousta středních škol, v jejichž zájmu je nalákat nové studenty právě na jejich školu. Výhodou je i finanční ohodnocení přednášejících, které supluje jejich absenci v práci.

R05: Neaktivní rodiče žáků

Jelikož je rodinné zázemí jednou z příčin předčasných odchodů ze vzdělávání, je vysoká P, že rodiče sociálně znevýhodněných žáků je nebudou podporovat, nebudou stát o motivaci školy a na třídní schůzky nechodí. Riziko je ošetřeno tím, že samotné děti přinesou rodičům letáček o nabídce konzultací, dále je možné ošetřit riziko pozvánkami na třídní schůzky, telefonáty rodičům až osobní návštěvou rodiny.

Ovlivnění negativních postojů rodiny ke vzdělávání bohužel není v tak krátkém čase realizace projektu možné. Reálná je snaha o tvorbu podpůrných aktivit a motivace samotného žáka, aby pochopil, že jeho rozhodnutí je ovlivněno postoji jeho okolí a on může o svém osudu rozhodnout jinak.

R06: Problémy najít kompetentního školského sociálního pracovníka

Projekt představuje komplexní aktivitu, zahrnující široké spektrum činností, jako je dodržování časových termínů, navazování kontaktů, tvorba dokumentů a další. Klíčovou osobou, která stojí za zajištěním celého procesu, je ŠSPk, jehož kompetence musí být vysoké. Je nutné nabízet práci včas, aby byla šance ŠSPk nalézt, popřípadě hledat sociálního pedagoga. I když nízké znalosti ŠSPk v oblasti projektového řízení mohou ohrozit průběh projektu, P tohoto rizika je nízká, protože očekávané kompetence sociálních pracovníků získané při studiu by měly zahrnovat i znalost projektového řízení a jeho realizaci. Při

výběrovém řízení je vhodné hledat osobu s odpovídajícími zkušenostmi, ale zároveň nezanedbávat možnost zaměstnání nadšených absolventů, kteří jsou ochotni své dovednosti rozvíjet během projektu. V případě, že není nalezen vhodný kandidát, by mohl být projekt odložen, což by bohužel mohlo vést k jeho neuskutečnění, protože by bylo zapotřebí znovu hledat finanční prostředky, které nemusí být v příštím roce dostupné. Lákavé je dobré finanční ohodnocení úměrné náročnosti řízení projektu. Riziko toho, že ŠSPk nedokáže evaluovat projekt je ošetřeno tvorbou evaluační zprávy spolu s externím evaluátorem. S tím by si mohl před začátkem projektu ŠSPk domluvit schůzku a ujistit se na správném postupu průběžné evaluace.

R07: Nezískání potřebných finančních prostředků

Finanční prostředky je možné získat z evropských strukturálních fondů, dále výzev a dotací ministerstev, města či díky finanční podpoře zřizovatele ZŠ, tj. obce. P rizika je střední, přičemž je jeho vzniku nutné předejít velmi kvalitní rešerší dostupných zdrojů ještě před nabídkou spolupráce základním školám. D rizika by byl velmi vysoký, neboť bez finančních prostředků není projekt realizovatelný.

R08: Nekvalitní zpětná vazba od žáků a přednášejících

Riziku předchází ŠSPk tím, že žáky učí konstruktivně kritickému hodnocení, umění pochválit, ale i ukázat na nedostatky. V rámci požadavků na přednášející jim připomíná důležitost zpětné vazby a toho být upřímní, nijak to neovlivňuje jejich účast na projektu, ale přidává na hodnotě. P je proto nízká. D je hodnocen, jako střední, protože by vedl k nenaplnění cílů jedné z klíčových aktivit a ohrozil celkovou evaluaci pilotní verze projektu.

R09: Nedodržení harmonogramu

Množství činností zahrnutých do projektu je celá řada, přičemž ŠSPk musí být dobře organizovaný a schopný časově plánovat. Jeho úkoly je plánovat, ale také dodržovat časový harmonogram, což by mohlo narušit jeho onemocnění nebo nemoc přednášejících, časová vytíženost či změna v konání aktivit. Všemmu je nutné předcházet velmi kvalitní přípravou činností a co největší snahou o dodržení harmonogramu. ŠSPk si musí být vědom, že jeho zásadní pracovní náplní je plánování a musí do projektu vstupovat na tuto skutečnost připravený. Měl by při své práci aplikovat prvky duševní hygieny.

R10: Nadpoloviční většina žáků nebude přítomna ve výuce

Důvody vzniku jsou nemoc či záškoláctví. P vzniku je velmi nízká a exkurze jsou realizovatelné i bez většiny žáků, jen by žáci postrádali informace a je třeba jim je předat. Nemocnost je neovlivnitelná, při záškoláctví může ŠSPk spolupracovat s výchovným poradcem a situaci řešit.

R11: Některý z přednášejících se nedostaví na domluvenou výuku

Riziko vzniku je velmi nízké vzhledem k telefonické domluvě a domluveným termínům. Nemoc přednášejícího by měla za následek přesunutí a změnu plánu výuky. Při spolupráci s vyučujícím praktické/výtvarné výchovy je D nízký a je možné aktivitu přesunout na jiný den v měsíci.

R12: Technické problémy při činnostech

Je velmi nízká P, že v době, kdy bude potřeba využít wifi nebo počítačovou místnost, bude obsazená nebo vypadne proud apod. Vše je nutné řešit předem a místnost rezervovat, zajistit kvalitní připojení a včasný tisk dokumentů k aktivitám. Jinak je třeba aktivity přesunout, upravit nebo změnit a klidně, ale pohotově reagovat za vzniku situace.

5.6 Rozpočet

V tabulce 6 jsou popsány zdroje financování a náklady, které jsou rozděleny do čtyř kategorií.

Tabulka 6: Rozpočet projektu

Rozpočet projektu			
Název projektu	Cesta ke kariéře		
Doba realizace	2. 8. 2024 - 31. 7. 2025		
Zdroj financování	Výpočet nákladů		Popis
	Počet	Celkem	
Výzva města Ostrava	1	40 000,00 Kč	Příspěvek na kariérového poradce
Dotace města Ostrava	1	180 000,00 Kč	Dotace na projekt
Sponzorský dar - notebook a telefon	1	13 000,00 Kč	Žádost o grant firmy T-mobile
Výzva MŠMT dotace	1	300 000,00 Kč	Podání žádosti o dotaci MŠMT na osobní výdaje
Kategorie nákladů	Výpočet nákladů		Popis
	Počet	Celkem	
OSOBNÍ VÝDAJE			
Školský sociální pracovník	12 x 40 000,00 Kč	480 000,00 Kč	Superhrubá mzda x 12 měsíců
Přednášející exkurzí	8 os. x 2h x 250 Kč/1h	4 000,00 Kč	Smlouva DPP a daně
Přednášející workshopů		- Kč	Spolupráce s jinými projekty - přednášky zdarma
Přednášející živá knihovna	20 os. x 2h x 250/1h	10 000,00 Kč	Smlouva DPP a daně
Účetní	1 os. x 24h x 250 Kč/1h	6 000,00 Kč	Smlouva DPP a daně, 2 hodiny měsíčně
Externí evaluátor	1 os. x 24h x 250 Kč/1h	6 000,00 Kč	Smlouva DPP a daně
NÁKUP SLUŽEB			
Cestovné školský sociální pracovník a doprovod	60 Kč x 16 jízdének	960,00 Kč	30 Kč x 2 jízdénky = 60 Kč/osoba/den; 8 exkurzí x 2 osoby
Cestovné žáci	30 Kč x 160 jízdének	4 800,00 Kč	15 Kč x 2 jízdénky = 30 Kč/osoba/den; 8 exkurzí x 20 žáků
Neomezený tarif volání	250 Kč x 12 měsíců	3 000,00 Kč	
SPOTŘEBNÍ VÝDAJE			
Kancelářské potřeby	2	800,00 Kč	Barva do tiskárny
Sada papíru A4	1	450,00 Kč	1 sada 500ks papírů
Psací potřeby	148	230,00 Kč	5 sad tužek (1s. 10ks) x 20 Kč; 5 sad propisek x 20 Kč; 2 sady (1s. 12ks) fixů x 30 Kč; 2 sady pastelek x 30 Kč
Notebook	1	10 000,00 Kč	Pro práci ŠSPK - plánování, hodnocení evaluací
Telefon	1	3 000,00 Kč	Pro práci ŠSPK - plánování, kontaktování, síťování aktérů
DALŠÍ VÝDAJE			
Rezervní fond		3 760,00 Kč	
Zdroje celkem	533 000,00 Kč		
Výdaje celkem	529 240,00 Kč		
Rozdíl		- Kč	

Zdroj 22: Vlastní tvorba

Financování bude zajištěno zejména z dotací a výzev města Ostrava a MŠMT²². Město Ostrava každoročně vypisuje výzvu na podporu kariérového poradenství základních škol a zároveň poskytne dotaci na projekt ve stanovené výši. MŠMT poskytuje výzvu k předkládání žádostí o poskytnutí dotace z Národního plánu obnovy na podporu základních škol s nadprůměrným zastoupením sociálně znevýhodněných žáků. Z této dotace je možné získat finance na osobní náklady včetně odvodů za zaměstnance (MŠMT b.d.). Dále se

²² Na dotace Operačního programu Jan Ámos Komenský bohužel není projekt schopen dosáhnout, protože výdaje projektů hrazených z dotace OP JAK jsou nastaveny minimálně na 2 000 000 Kč či dobu trvání 24 měsíců a více.

předpokládá, že na projekt bude získána částka z grantu společnosti T-mobile pro pořízení notebooku a telefonu.

Rozpočet předpokládá situaci, kdy žáci nemají měsíčník ODIS na dopravu a je potřeba nakoupit jízdenky. Stejný předpoklad je pro dvě dospělé osoby, které třídu doprovází.

Činnost projektu je velmi rozsáhlá, a protože sociální pracovník musí řídit projektové řízení a zároveň činnosti v něm, jeho plat je vyšší než průměrný plat sociálních pracovníků. Odpovídá činnostem, za které je zodpovědný a motivuje pracovníky, aby se do projektu přihlásili.

Je nutné zajistit práci účetní, která připraví smlouvy a zařídí jejich zpracování, každý měsíc pracuje dvě hodiny. Přednášejícím projektu je zajištěna motivující odměna pro realizaci aktivit. Dále je vyžadována práce externího evaluátora.

Kancelář bude zajištěna v prostorách školy, které mají k dispozici wifi připojení, tiskárnu, měsíční odvody za provoz a další a cena za služby je tedy 0 Kč.

5.7 Výsledky a přidaná hodnota projektu

Pozitivním dopadem projektu je to, že žáci základních škol přestoupí na střední školu, ke které jsou motivováni, to znamená, že šance na opuštění této školy jsou významně nižší. Rovněž jsou dostatečně informovaní o svých možnostech po ukončení základního vzdělání.

Přínos projektu spočívá v koordinovaných aktivitách kariérového poradenství, které zahrnují multidisciplinární spolupráci všech zainteresovaných subjektů. Školský sociální pracovník je osobou propojující trh práce, školství a zároveň se plně věnuje sociálně znevýhodněným žákům.

Projekt vychází z analýzy potřebnosti a respektuje přání poskytovat, jak skupinové, tak individuální poradenství, což pomáhá cílené podpoře všech žáků ve třídě. Pro ty, kteří již měli jasno ohledně své kariéry, projekt nabízí další alternativy a snaží se jejich rozhodnutí podpořit individuálním kariérovým poradenstvím a konzultacemi s odborníky. Skupinové poradenství pomáhá žákům rozvíjet kritické myšlení a motivuje je přemýšlet o své budoucnosti a okolnostech na základě čeho se rozhodují. Projekt také zdůrazňuje důležitost vzdělávání a vysvětluje konkrétní důvody, proč je to důležité a jaké negativní dopady má na osobu pouze základní vzdělání. Žákům poskytuje komplexní informace o různých profesích, včetně jejich fungování, možnostech studia a mzdě.

Ihned po absolvování projektu je patrné, že žáci jsou lépe informováni o různých povoláních. Jejich úkolem je vybrat tři obory SŠ nebo zaměstnání, která by chtěli dělat, což jim ulehčuje volbu střední školy.

Výsledky projektu lze pozorovat s odstupem času v devátém ročníku, kdy si žáci podávají přihlášky na střední školy. Nadále by měli získávat podporu od třídního učitele, který jim předává jejich kariéroví portfolia a diskutuje s nimi o volbě školy.

Kvalita projektu spočívá v přímé zkušenosti, kterou žáci získávají. Možnost vyzkoušet si vlastníma rukama práci je obohacující zážitek a zkušenost, která se žákům vryje do paměti lépe než kvantum podávaných informací. Práce, kterou na exkurzích žáci mohou vyzkoušet je může zaujmout, motivovat ke vzdělání nebo naopak odradit, což není špatně. Uvědomění a kritické zhodnocení toho, že by žáka práce bavila nebo nebavila je kompetence, kterou se v dětech projekt snaží probouzet.

Projekt nejen míří na žáky osmých tříd, ale snaží se i o podporu rodin. Rodiny školský sociální pracovník kontaktuje různými způsoby, což zvyšuje šanci zájmu o spolupráci. V silách ŠSPk bohužel není rodinu ke spolupráci nutit, ale pomoc může nabízet. Jeho působení je při rodinných konzultacích přínosné, protože dokáže poradit, vysvětlit souvislosti a rodina se stává kompetentnější. Zároveň dokáže odkázat rodinu na sociální služby, aby se díky podpoře stala více společensky aktivní.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření projektu kariérového poradenství pro žáky základní školy jako prostředek prevence sociálního vyloučení z trhu práce. Zároveň bylo nutné v první části práce popsat význam kariérového poradenství a jeho souvislosti, které byly v projektu reflektovány.

Analýza primárních a sekundárních zdrojů ukazuje, že efektivní vedení a podpora žáků při jejich rozhodování o budoucnosti jsou klíčové. Díky kariérovému poradenství mohou žáci získat nezbytné informace, rady a dovednosti k tomu, aby mohli učinit kvalifikovaná rozhodnutí ohledně svého dalšího vzdělávání a profesního života. Dosáhnuté výsledky naznačují, že správně vedené kariérové poradenství může mít pozitivní vliv na žáky ve volbě střední školy a pomoci jim vyhnout se sociálnímu vyloučení a nekvalifikovanému vzdělání, které má negativní dopady jak na jednotlivce, tak na společnost jako celek.

Je důležité zdůraznit, že i přes snahu o detailní analýzu tématu existují oblasti, které nebyly v rámci této práce dostatečně prozkoumány. Možnosti dalšího výzkumu by mohly zahrnovat hlubší analýzu a aplikaci konkrétních metod kariérového poradenství nebo sledování dlouhodobých dopadů poradenských intervencí na žáky. Zároveň byl identifikován významný vliv rodinného prostředí na žáky, to nebylo možné v projektové práci výrazněji zohlednit. Cennou pomoc v této problematice by mohla přinést školská sociální práce nebo sociální pedagogika. Další perspektivou na téma předčasných odchodů ze škol je podpora dětí již v předškolním a raném věku vzdělávání. Zajištění cílené podpory od samého počátku studia a úsilí o zvýšení úspěšnosti a snížení neúspěchu může přinést významné změny v životě dětí po celou dobu jejich vývoje.

Během tvorby této práce se nevyskytly žádné mimořádné problémy, které by výrazně ovlivnily její výsledky.

Celkově lze konstatovat, že kariérové poradenství hraje klíčovou roli v podpoře žáků při rozhodování o své budoucnosti a může být efektivním nástrojem prevence sociálního vyloučení z trhu práce.

Bibliografie

Zkratka [b.d.] znamená bez uvedeného data vydání.

- ADVOCACY FOCUS, 2022. *Introduction to self advocacy*. Online. Dostupné z: https://advocacyfocus.org.uk/wp-content/uploads/2022/04/The_Essential_Self_Advocacy_Toolkit_1119.pdf . [cit. 2024-04-06].
- ASOCIACE SOCIÁLNÍCH PEDAGOGŮ (ASOCP), 2023. *Náplň práce dle Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice*. Online. Zveřejněno 10. 8. 2023 23:24. Dostupné z: <https://asocp.cz/napln-prace/napln-prace-dle-asociace-vzdelavatelu-v-socialni-pedagogice/> . [cit. 2024-03-09].
- BIČÁKOVÁ Alena, Klára KALÍŠKOVÁ, 2018. *Osoby s nízkou kvalifikací v České republice*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. Online. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Study_3_2018_Low_skilled/files/downloads/IDEA_Study_3_2018_Low_skilled.pdf . [cit. 2024-01-27].
- BROŽ Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK, 2007. *Kdo drží Černého Petra: Sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Člověk v tísní – společnost při České televizi, o. p. s. Online. ISBN 978-80-86961-27-9. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/88/file/1364590154-cerny-petr.pdf> . [cit. 2024-01-27].
- BURIÁNEK, Jiří, 2018. *Sociologická encyklopedie – pilotáž*. Online. Poslední editace 10. 11. 2018 v 20:18. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pilot%C3%A1%C5%BE> . [cit. 2024-04-17].
- CENTRÁ PRÁCE S MLÁDEŽOU (SPACE), 2022. *Čo je SPACE?* Online. Dostupné z: <https://www.tvojspace.sk/> . [cit. 2024-04-09].
- CITIZENS INFORMATION, 2024. *Youthreach*. Online. Page edited: 11 January 2024. Dostupné z: <https://www.citizensinformation.ie/en/education/further-education-and-training/youthreach/> . [cit. 2024-04-08].
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ), 2024. *Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika*. Online. Zveřejněno 01. 03. 2024. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp- . [cit. 2024-03-04]
- Data PAQ, [b.d]. *Nedokončování základního vzdělávání (průměr za 2019/20-2022/23) po krajích*. Online. Dostupné z: https://www.datapaq.cz/?g=kraj&v1=nedokoncovani_zakladniho_vzdelavani__2019-2023_avg&ft=kraj&vis=barchart . [cit. 2024-01-12].
- EUROGUIDANCE, [b.d.]. *SPACE – a youth work centre model in Banská Bystrica Self-Governing Region*. Online. Dostupné z: <https://euroguidance.eu/resources/good-practices/space-verification-of-the-youth-work-centre-model-in-banska-bystrica-self-governing-region> . [cit. 2024-04-09].

- EUROPEAN CENTRE FOR THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL TRAINING (Cedefop), 2021. *Investing in career guidance: revised edition 2021*. Online. Dostupné z: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/2230> . [cit. 2024-01-11].
- EUROPEAN CENTRE FOR THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL TRAINING (Cedefop), 2016. *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume I: investigating causes and extent*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 57. Online. ISBN 978-92-896-1681-2. Dostupné z: https://www.cedefop.europa.eu/files/5557_en.pdf . [cit. 2024-03-12].
- EUROPEAN EDUCATION AREA (EEA), [b.d.]. *Early school leaving*. Online. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/early-school-leaving> . [cit. 2024-01-13].
- EUROSTAT, 2020. *Zaměstnanost – roční statistiky*. Online. Revision as of 15:58, 31 August 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Employment_statistics/cs&oldid=496050#C4.8C.C3.ADm_vy.C5.A1.C5.A1.C3.AD_dosa.C5.BEen.C3.A9_vzd.C4.9Bl.C3.A1n.C3.AD.2C_t.C3.ADm_v.C4.9Bt.C5.A1.C3.AD_m.C3.ADry_zam.C4.9Bstnanosti . [cit. 2024-03-16]
- EUROSTAT, 2022. *Glossary: Early leaver from education and training*. Online. Last edited on 31 October 2022, at 09:32. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Early_leaver_from_education_and_training . [cit. 2024-01-12].
- EUROSTAT, 2023. *Early leavers from education and training*. Online. Last edited on 8 August 2023, at 13:52. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training . [cit. 2024-01-20].
- FRYČ, Jindřich, Zuzana, MATUŠKOVÁ, Pavla KATZOVÁ, Karel KOVÁŘ, Jaromír BERAN, et al. 2020. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: MŠMT. ISBN: 978-80-87601-47-1. Online. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf . [cit. 2024-03-07].
- GAŠPARCOVÁ, Veronika a Robert KNEBL, [b.d.]. *Struktura motivačního rozhovoru*. Online. Dostupné z: <https://vzdelavaniivsem.cz/struktura-motivacnich-rozhovoru> . [cit. 2024-04-06].
- GULOVÁ, Lenka, 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HAVLÍKOVÁ, Jana, 2018. *Sociální práce na základních školách a ve školských poradenských zařízeních: analýza současného stavu v České republice*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Online. ISBN 978-80-7416-332-6. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_448.pdf . [cit. 2024-04-05].
- HOLMAN, Robert, 2005. *Ekonomie*. 4. aktualizované vydání. Beckovy ekonomické učebnice. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-891-6.
- HŘEBECKÝ, Miroslav, 2024. *Jak se nám daří naplňovat Strategii 2030+?* Online. 5. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/strategie2030/#tema12> . [cit. 2024-03-26].

- HURYCHOVÁ, Eva a Blanka PTÁČKOVÁ, 2022. *Sociální práce ve školství*. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3313-0.
- CHRENKOVÁ, Monika, 2015. *Studijní opora: Sociální práce s rodinou*. Ostrava. Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií. Online. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/socialni-prace-s-rodinou.pdf> . [cit. 2024-02-12].
- INTERNATIONAL FEDERATION OF SOCIAL WORKERS (IFSW), 2024. *Global definition of social work*. Online. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> . [cit. 2024-03-04].
- JANEBOVÁ, Radka, 2014a. *Kritická sociální práce*. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Online. ISBN 978-80-7435-413-7. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/janebova_-_kriticka_socialni_prace.pdf . [cit. 2024-04-03].
- JANEBOVÁ, Radka, 2014b. *Teorie a metody sociální práce – reflexivní přístup*. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Online. ISBN 978-80-7435-374-1. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/janebova_-_teorie_a_metody_socialni_prace.pdf . [cit. 2024-04-03].
- JIHOMORAVSKÉ CENTRUM PRO MEZINÁRODNÍ MOBILITU (JCMM), [b.d.]. *KaPoDaV a koncepce kariérového poradenství*. Online. Dostupné z: <https://vzdelavanivsem.cz/files/files/brozura-koncepcie.pdf> . [cit. 2024-03-17].
- JIHOMORAVSKÉ CENTRUM PRO MEZINÁRODNÍ MOBILITU (JCMM), 2024. *Výběr školy*. Online. Dostupné z: <https://www.vyberskoly.cz/> . [cit. 2024-04-08].
- KAŇÁK, Jan, 2018. *Dělání sociální práce při střetávání profesionálního a spirituálního diskursu – studie kritických incidentů krizové intervence*. Brno. Disertační práce. Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální politiky a sociální práce. Vedoucí práce doc. PhDr. Pavel Navrátil, PhD. Online. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/uxmj9/disertace_honza_is_konecna.pdf . [cit. 2024-04-03].
- KANIOVÁ, Ivana a Michaela DIHLOVÁ, 2015. *Jarní škola sociální práce 2015*. Ostravská univerzita v Ostravě. Online. ISBN 978-80-7464-752-9. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/vedtym/dok/publikace/sbornik_js_2015.pdf#page=41 . [cit. 2024-04-03].
- KARABÍNOVÁ, Radmila, 2019. *Kariérové poradenství*. Magistrát města Ostravy. Online. Dostupné z: <https://talentova.cz/projekty-mesta/karierove-poradenstvi/> . [cit. 2024-03-07].
- KLIMENTOVÁ, Eva, 2013a. *Sociální práce: teorie a metody II: studijní text pro kombinované studium*. Studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3495-7.
- KLIMENTOVÁ, Eva, 2013b. *Sociální politika pro sociální pracovníky III: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 109 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3456-8.

- KOŠÁK, Pavel, 2008. *Program podpory vzdělávání v rodinách (průvodce praxí a metodikou)*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s. Online. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1070/file/028-program-podpory-vzd-l-v-n-v-rodin-ch-pr-vodce-prax-a-metodikou.pdf> . [cit. 2024-03-10].
- LEDVINKOVÁ, Magda a Richard MACKŮ. *Paulo Freire - Pedagogy of the Oppressed and its Relationship to Liberation Theology*. Online. Caritas et veritas. 2011, roč. 1, č. 2, s. 68-78. ISSN 18050948. Dostupné z: <https://doi.org/10.32725/cetv.2011.018> . [cit. 2024-04-05].
- LECHTA, Viktor (Ed.), 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál. 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.
- MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8086429083.
- MATOUŠEK Roman a Radka VEPŘKOVÁ, 2019. *Předčasné odchody ze vzdělávání: příčiny a finanční dopady ve světle výzkumů Agentury pro sociální začleňování*. Online. 30. 3. 2019. Dostupné z: https://socialniprace.cz/fakta-legislativa-dokumenty/predcasne-odchody-ze-vzdelavani-priciny-a-financni-dopady-ve-svetle-vyzkumu-agentury-pro-socialni-zaclenovani/#_ftn4 . [cit. 2024-02-24].
- MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Třetí, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MICHÁLEK, Matyáš. *Předčasných odchodů ze vzdělávání přibývá, ve školách je často nemá kdo řešit*. In: seznamzpravy.cz. Online. 7. října 2023 16:30 Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-pribyva-ve-skolach-je-casto-nema-kdo-resit-237262> . [cit. 2024-01-12].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2011. *Služby pro rodinu a děti: Sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16.srpna 2011*. Praha. Online. ISBN 978-80-7421-041-9. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/sbornik.pdf/02763c71-2ae0-819a-f658-9a5d59f1c073> . [cit. 2024-02-13].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2023a. *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*. Praha. 3. aktualizované vydání. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030> . [cit. 2024-03-25].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), 2023b. *Akční plán 2024-2026 Strategie sociálního začleňování 2021-2030*. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-2024-2026-strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030> . [cit. 2024-03-07].
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), [b.d.]. *MŠMT podporuje posílení pozice sociálního pedagoga*. Online. Dostupné z:

- <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-podporuje-posileni-pozice-socialniho-pedagoga> . [cit. 2024-03-10].
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), [b.d.]. *Výzva ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k předkládání žádostí o poskytnutí dotace z národního plánu obnovy na podporu škol s nadprůměrným zastoupením sociálně znevýhodněných žáků - 3. kolo výzvy*. Online. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyzva-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-4> . [cit. 2024-04-20].
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), 2020. *Podoby kariérového poradenství*. Online. Pondělí, 15. červen 2020. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/podoby-karieroveho-poradenstvi-1> . [cit. 2024-03-24].
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT), 2022. *RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/> . [cit. 2024-03-06].
- MORAVSKOSLEZSKÝ PAKT ZAMĚSTNANOSTI (MS PAKT), 2024. *Kariérové poradenství*. Online. Dostupné z: <https://mspakt.cz/karierove-poradenstvi/> . [cit. 2024-04-08].
- NATIONAL ECONOMIC AND SOCIAL FORUM (NESF), 2002. *Early school leavers: forum report no. 24*. Dublin: National Economic and Social Forum. Online. Dostupné z: <https://www.drugsandalcohol.ie/5234/> . [cit. 2024-04-03].
- NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. Online. ISBN 80-903070-0-0. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:e2fb3600-029e-11e4-9789-005056827e52?page=uuid:1b231a80-2387-11e4-8413-5ef3fc9ae867> . [cit. 2024-03-05].
- NAVRÁTIL, Pavel, 2014. *Reflexivní posouzení v sociální práci s rodinami*. Brno: Masarykova univerzita. Online. ISBN 978-80-210-7505-4. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/fss/kspsp/knihy_esf/refl_posouz.pdf . [cit. 2024-04-07].
- NAVRÁTIL, Pavel, 2020. *Antiopresivní přístupy v sociální práci s rodinami*. Online. 8. 6. 2020. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/sitovani-v-adiktologickych-sluzbach/> . [cit. 2024-04-07].
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD), 2004. *Career guidance: A handbook for policy makers*. Online. ISBN 9264015191. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/innovation-education/34060761.pdf> . [cit. 2024-01-08].
- PAYNE, Malcolm, 2021. *Modern social work theory*. Fifth edition. London: Macmillan International Higher Education, Red Globe Press. ISBN 978-1-352-01108-1.
- PEDAGOGICKÁ KOMORA, 2023. *Počty dětí ve třídách i počty žáků na učitele meziročně vzrostly*. Online. Úterý 10. října 2023. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2023/10/pocty-deti-ve-tridach-i-pocty-zaku-na.html> . [cit. 2024-04-12].

- PLACHKÁ, Zuzana (Ed.), 2017. *Živá knihovna jako metoda výuky vzdělávání příběhem*. Olomouc: ARPOK. Online. ISBN 978-80-906162-6-4. Dostupné z: <https://globalnirozvojovjevzdelavani.cz/wp-content/uploads/2021/10/ziva-knihovna.pdf> . [cit. 2024-04-06].
- POTŮČEK, Martin, 1995. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 808585001X.
- REGION HANÁ, [b.d.]. *Osoby sociálně vyloučené a osoby sociálním vyloučením ohrožené*. Online. Dostupné z: <https://www.regionhana.cz/cs/archiv/komunitni-centra-2019-2022/cilove-skupiny/osoby-socialne-vyloucene-osoby-socialnim-vyloucenim-ohrozene/> . [cit. 2024-01-27].
- SOCIETY FOR ALL (SOFA), 2023. *Inkluze – infografiky*. Online. Dostupné z: <https://www.societyforall.cz/inkluzie-infografiky> . [cit. 2024-03-06].
- SVOBODA, Zdeněk a Ladislav ZILCHER, [b.d.]. *Inkluzivní vzdělávání: Studijní opora – vzdělávací modul pro koordinátory inkluze*. Online. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/01/SVOBODA-Zden%C4%9Bk-a-Ladislav-ZILCHER.-Inkluzivn%C3%AD-vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD.-Studijn%C3%AD-opora.pdf> . [cit. 2024-03-06].
- SÝKOROVÁ, Lea, 2022. *Jak vám může pomoci školní poradenské pracoviště?* Online. 01. 09. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/jak-vam-muze-pomoci-skolni-poradenske-pracoviste> . [cit. 2024-02-12].
- ŠVEC, Jakub (Ed.), 2009. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR. Online. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/prehled-dokumentu.aspx> . [cit. 2024-01-27].
- TALENTOVA, 2022. *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání ve městě Ostrava*. Online. Dostupné z: <https://talentova.cz/projekty-mesta/prevence-predcasnych-odchodu-ze-vzdelavani-ve-meste-ostrava/> . [cit. 2024-04-08].
- TILLNER, Jiří, 2013. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání: Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR*. Praha: NÚV. Online. ISBN 978-80-7481-024-4. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/predcasne-odchody.html> . [cit. 2024-01-12].
- TRHLÍKOVÁ, Jana, 2012. *Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách: Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí*. Praha: NÚV. Online. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich-skolach.html> . [cit. 2024-01-11].
- TRHLÍKOVÁ, Jana, 2015. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol: příručka opatření*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Online. ISBN 978-80-7481-104-3. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/prevence-a-intervence-predcasnych-odchodu-ze-strednich-skol.html> . [cit. 2024-01-11].

- TRUSINA, Tadeáš, 2021. *Úvod do sebeobhájství*. Národní ústav pro autismus. Online. Aktualizováno 08. 03. 2022. Dostupné z: <https://autismport.cz/autismSpectrum/detail/uvod-do-sebeobhajstvi> . [cit. 2024-04-05].
- TVRDÁ, Kateřina a Jakub KŘEPELKA, [b.d.]. *Webová aplikace „Cesta k zaměstnání“ Manuál k obsluze*. Online. Dostupné z: https://cestakzamestnani.cz/files/Manual_k_obsluze-Cesta_k_zamestnani.pdf . [cit. 2024-04-08].
- TVRDÁ, Kateřina a Petr CZEKAJ, [b.d.]. *Manuál k webové aplikaci „Můj život po škole“*. Online. Dostupné z: <https://infoprokarieru.cz/wp-content/uploads/2019/10/manual-Muj-zivot-po-skole-1.pdf> . [cit. 2024-04-08].
- ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY (ÚP ČR), 2023a. *Základní práva a povinnosti uchazeče o zaměstnání a zájemce o zaměstnání*. Online. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/prava-a-povinnosti-uchazece-a-zajemce> . [cit. 2024-01-11].
- ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY (ÚP ČR), 2023b. *Aktivní politika v zaměstnanosti*. Online. Poslední aktualizace 3.3.2023. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/aktivni-politika-zamestnanosti-1> . [cit. 2024-01-22].
- ÚŘAD PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY (ÚP ČR), 2024. *Informační a poradenské středisko ÚP ČR*. Online. Poslední aktualizace: 18. 1. 2024. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/informacni-a-poradenske-stredisko-up-cr> . [cit. 2024-03-24].
- ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY (Úřad vlády ČR), 2017. *Strategický rámec Česká republika 2030*. Anna Kárníková (Ed.). Praha: Polygrafie Úřadu vlády ČR. Online. ISBN: 978-80-7440-188-6. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/> . [cit. 2024-03-07].
- VALENTOVÁ, Michaela, 2021. *Síťování v adiktologických službách*. Online. Zveřejněno 11. 1. 2021. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/antiopresivni-pristupy-v-socialni-praci-s-rodinami/> . [cit. 2024-04-07].
- VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ, 2015. *Chudoba v České republice. Kritický pohled na evropské ukazatele*. Online. ISBN 978-80-7330-283-2. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/chudoba-v-ceske-republice-kriticky-pohled-na-evropske-ukazatele> . [cit. 2024-03-12].
- ZAPOJME VŠECHNY, 2021. *Význam a role sociálního pedagoga ve škole*. Online. 12. 4. 2021. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/vyznam-a-role-socialniho-pedagoga-ve-skole> . [cit. 2024-03-17].
- ZAPOJME VŠECHNY, 2023. *Školní poradenské pracoviště a žáci se sociálním znevýhodněním*. Online. YouTube video. 25. 8. 2023. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=km9p1e-MPio&ab_channel=Zapojmev%C5%A1echny . [cit. 2024-01-21].
- ZASTROW, Charles, 2017. *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering people*. Ed. 12. Australia: Cengage Learning. Online. ISBN 978-1-305-38833-8. Dostupné z: https://accord.edu.so/course/material/social-welfare-administration-485/pdf_content . [cit. 2024-03-05].

ZŠ PŘEROV BOŽENY NĚMCOVÉ, [b.d.]. *Školní poradenské pracoviště*. Online. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/Web/600146880/Clanek/273> . [cit. 2024-01-21].

Zákony a vyhlášky:

Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 31. 03. 2006 o sociálních službách.

Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 01. 01. 2005 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 563/2004 Sb. ze dne 01. 01. 2005 o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 01. 01. 2014 občanský zákoník.

Zákon č. 435/2004 Sb. ze dne 01. 10. 2004 o zaměstnanosti.

Vyhláška č. 72/2005 Sb. ze dne 17. 02. 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 48/2005 Sb. ze dne 25. 01. 2005 o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.